

ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಯಣಿ ಬರಹಗಳು

ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಲೇಖಕ ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಯಣಿ (ಗೋಕರ್ಣ - ೧೯೧೨-೨೦೦೨) ಅವರು ತೀರಿಹೋಗಿ ಇದೇ ನವೆಂಬರ್‌ಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದನ್ನು ನೆಪಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವರ ಲೇಖನರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಕಿರು-ಬಿಡಿ-ಬರಹಗಳನ್ನು ಸಂಕಲಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮೂಲಕ, 'ಮಾತುಕತೆ'ಯು ಅವರ ನೆನಪಿಗೆ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಗೌರೀಶರ ಪತ್ನಿ ಸೌ. ಶಾಂತಾ ಕಾಯ್ಯಣಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಗ ಕವಿ ಲೇಖಕ ಜಯಂತ ಕಾಯ್ಯಣಿ ಇಬ್ಬರೂ ಈ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿ ಕೊಟ್ಟು ಕೃಪೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಗೌರೀಶ ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ'ವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕ ವಿಷ್ಣು ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕ ವಿ.ಎಂ.ಬಿ. ಹೆಗಡೆ ಅವರ ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ, ಇಲ್ಲಿನ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಯೆಲ್ಲರಿಗೆ ಹಾರ್ದಿಕವಾದ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಪುಸ್ತಕ ವಿಷ್ಣು ನಾಯಕ ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಅಂಬಾರಕೊಡ್ಡ, ಅಂಕೋಲಾ (೫೮೧ ೩೧೪)ದಿಂದ 'ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಯಣಿ ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ'ವನ್ನು ಹತ್ತು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಸ-ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಿವರ: ಸಂ. ೧ (೧೯೯೩, ಪು. ೪೬೪, ರೂ. ೧೨೫) ವಿಚಾರವಾದ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದ, ನವಮಾನವತಾವಾದ, ನಾಸ್ತಿಕ ಮತ್ತು ದೇವರು ಇ., ಗ್ರಂಥಗಳು: ಸಂ. ೨ (೧೯೯೪, ಪು. ೫೩೪ ರೂ. ೧೨೫) ಗಂಡುಹೆಣ್ಣು, ಪ್ರೀತಿ, ಜೀವವಿಜ್ಞಾನ, ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ, ಗ್ರೀಕ್ ದಾರ್ಶನಿಕರು ಇ., ಗ್ರಂಥಗಳು; ಸಂ. ೩ (೧೯೯೪, ಪು. ೪೬೨ ರೂ. ೧೨೫) ಪಶ್ಚಿಮದ ಪ್ರತಿಭೆ (ತತ್ವ-ಕಲೆ-ಗಾನ-ಪ್ರಾಂತಿ-ಕಾವ್ಯ-ವಿಜ್ಞಾನ- ಸಾಹಸ-ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಳು), ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಇ., ಗ್ರಂಥಗಳು; ಸಂ. ೪ (೧೯೯೫, ಪು. ೪೦೬, ರೂ. ೧೨೫) ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ (ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಕವಿತಾ ವಿಮರ್ಶೆ) ಗ್ರಂಥಗಳು; ಸಂ. ೫ (೧೯೯೬, ಪು. ೫೦೪, ರೂ. ೧೫೦) ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆ (ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಚಾರ ಚರ್ಚೆ) ಗ್ರಂಥಗಳು; ಸಂ. ೬ (೧೯೯೭, ಪು. ೩೫೦, ರೂ. ೧೫೦) ವಿಚಾರ ವಿಮರ್ಶೆ (ಲೇಖಕರು, ಗ್ರಂಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ); ಸಂ. ೭ (೧೯೯೮, ಪು. ೩೯೪, ರೂ. ೧೫೦) ಸ್ವಂತ ರೂಪಕ ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳು; ಸಂ. ೮, ೯, ೧೦ (೧೯೯೯-೨೦೦೧-೨-೨, ಪು. ೩೯೪, ೩೭೨, ೩೮೦ ರೂ. ೧೮೦-೧೮೦-೨೦೦) ಪ್ರತಿಭೆ ಲೇಖನಗಳು ಇ., (೧೦ನೇ ಸಂ.ದ ಸಂಪಾದಕ ಪುಸ್ತಕ ವಿ.ಎಂ.ಬಿ.ಹೆಗಡೆ). ಪ್ರತಿಗಳು ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯ.

೧. ಗೋಕರ್ಣ

ಗೋಕರ್ಣ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಹೇಗೆ ಬಂತು? ಈ ಪ್ರದೇಶ ಗಂಗಾವಳಿ (ಶಾಲ್ಮಲಾ), ಅಘನಾಶಿನಿಗಳ ನಡುವಿನ ಗೋಕರ್ಣ ಮಂಡಳ - ಆಕಳ ಕಿವಿಯ ಆಕಾರದಂತೆ ಇರುವುದೆಂಬುದರಿಂದಲೋ? ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಸೀಮೆಯ ಈ ಆಕಾರವನ್ನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡವರು ಯಾರು? ಆದರೆ 'ಗೋಕರ್ಣ' - ಇದು ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮ, ಯಾರಿಗೆ ಕಿವಿಯೇ ಕಣ್ಣಾಗಿರುವುದೋ ಅಂಥ ಪ್ರಾಣಿ ಹಾವು. (ಗೋ - ಕಣ್ಣು; ಗೋಚರಿಸು ಈ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವಿದೆ; ಕರ್ಣ - ಕಿವಿ.) ನಾಗರ ಬಯಲು, ನಾಗಬೀದಿ, ಮಣಿನಾಗ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಾಗೂರು, ನಾಗಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ಮಣಿಭದ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ನಾಗ-ಸಂದರ್ಭದ ಸ್ಥಳನಾಮಾಂಕಿತಗಳು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವೆ.

ರಾವಣ ಕೈಲಾಸದಿಂದ ಆತ್ಮಲಿಂಗವನ್ನು ತಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರ 'ಸಿದ್ಧಿಕ್ಷೇತ್ರ' ವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಗೋಕರ್ಣಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಶಿವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಆದರೆ ರಾವಣನ ಚರಿತ್ರದ ಏಕಮೇವ ಆಕರವಾದ ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾವಣ ಆತ್ಮಲಿಂಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದ ವರ್ಣನೆ ಇಲ್ಲ. ತಾಯಿ ಕೈಕಸಿಗಾಗಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಶೀಘ್ರ ಲಂಕೆಗೆ ಒಯ್ಯಲು ಧಾವಿಸುವ ಮಾತೃಭಕ್ತ ರಾವಣ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ, ಹೇಗೆ, ಏಕೆ ಬಂದಾನು? (ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಹೀಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಲಂಕೆಗೆ ಓಡುವಾಗ ಆತ ಈ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಿಲ್ಲ!) ಗೋಕರ್ಣಮಹಾತ್ಮ್ಯದಂತೆ ರಾವಣನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಡೆದದ್ದು ಈ ಸ್ಥಾನ ಅನಾದಿಯಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧಿಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಪುರಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದ್ದುದರಿಂದ. ಆಗ ಇದಕ್ಕೆ 'ವರುಣಾವರ್ತ'ವೆಂದು ಹೆಸರಿತ್ತು.

ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇವ-ದೇವತೆಗಳ ಗುಡಿಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ಅವು ಬಹಳಷ್ಟು ಶಿವಸ್ಥಾನಗಳೇ! ಅಂದರೆ ಆಯಾ ದೇವತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ತೀರ್ಥ ಕಟ್ಟಿ ಲಿಂಗ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಶಿವನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡ ಸ್ಥಾನಗಳಿವು! ಈ ಎಲ್ಲ

ಗುಡಿಗಳು ಗೋಕರ್ಣವನ್ನು ಆಗ್ನೇಯದಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದು ನಿಂತ 'ಶತಶೃಂಗ' ಪರ್ವತದ ಕೋಡಿನ ಅಂಚಿಗೆ ಕಡಲತೀರದಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ಒಳಗೆ ನೆಲಸಿವೆ.

ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರವೇಶ ಕೋಟೀರ್ಥದ ಈಶಾನ್ಯಕಡೆಯಿಂದ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಂದಿಗೂ ಬಂಡಿಕೇರಿ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಬಾಯಿಗೆ 'ಬಟ್ಟೆ ಗಣಪತಿ' ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರದಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಿದರೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಂಪು ತುಂಬುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೋಟೀರ್ಥ. ಅದರ ದಕ್ಷಿಣ-ಪೂರ್ವ ಸುತ್ತಿಗಲ್ಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಗುಡಿಗಳು-ಭೈರವ, ಹನುಮಂತೇಶ್ವರ, ನರಸಿಂಹ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ, ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಇತ್ಯಾದಿ. ಕೊನೆಯ ಗುಡಿ ಇಂದು ಹಾಳುಬಿದ್ದಿದೆ. ಅಲ್ಲಯ ಮೂಲವಿಗ್ರಹ ವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಎಲ್ಲೋ ಬಿದ್ದಿದೆ - ಅರ್ಧವಿಷ್ಟು ಅರ್ಧಶಿವ. ಆದರೆ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟು ಸಂಚರಿಸಿದ ಡಾ. ಬುಖಾನನ್ ಈ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಅದರ ರೇಖಾಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (ದಿನಚರಿ) ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದುಂಟು! ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ರಥೋತ್ಸವ ವನ್ನು ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಅರಬರ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಇಟಾಲಿಯನ್ ಪ್ರವಾಸಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದು ಇಂದಿನ ಇಲ್ಲಿಯ ಚಾತ್ರಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಂತಿದೆ. ಆದರೇನು? ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಊರು ವಿಶೇಷ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಂತಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವೇ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಗಮೋಕ್ತ ಲಿಂಗಗಳ ಆಯ ಆಕಾರ ಇದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಗರ್ಭಗುಡಿ ಹೊಕ್ಕರೆ ಆ ಲಿಂಗವೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಶೂನ್ಯವೆಂದೇ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಮರದ ಮೊರಡಿನಂತೆ ಮೂರು ಬೇರಾಗಿ ನೆಲದಾಳದಲ್ಲಿ ಹೂತು ನಿಂತ ಲಿಂಗದ ಹೆಚ್ಚಿರಳ ಉಂಗುಟದಂಥ ತುದಿಯು ಮಾತ್ರ ಪೀಠದ ನಡುವೆ ಕುಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ಮನದಟ್ಟಾಗುವ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ! ಪೀಠವೂ ಶಾಲಿಗ್ರಾಮ ಶಿಲೆಯದು. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಹರ ಸಾಮರಸ್ಯ!

ಈ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕೇವಲ ಅಂಬಿಗರಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದಿದ್ದು (ಅಭಿವ್ಯೇ: ವ್ಯಾಪ್ತಂ ದ್ರಷ್ಟ್ವಾ) ಕದಂಬಕುಲದ ಮಯೂರವರ್ಮನು (?) ಇದರ ಪೂಜಿಪುನಸ್ಕಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಹೈವೆಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನೆಂದು ಐತಿಹ್ಯ. ಅವರ ಉಪಜೀವಕೆಗೆ ತನ್ನ ಬನವಾಸಿ ಸೀಮೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೆಗಡೆಗಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ನವರಾತ್ರಿಯ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಅಡಿಕೆಯ 'ಸರ್ತೆ' ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಶಿಸ್ತುಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ಅದು ಇಂದಿಗೂ ಪಾರಂಪರ್ಯದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ.

ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಬಂದಂದಿನಿಂದ 'ಆದಿ ಗೋಕರ್ಣ'

(ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ನೆಲದಾಳದ ಗುಡಿ) ತನ್ನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಭೂಮಾತೆ ಗೋವಾಗಿ ನಿಂತು ಅದರ ಕಿವಿಯಿಂದ ರುದ್ರನು ಪಾತಾಳದಿಂದ ಹೊರಹೊರಟ ಸ್ಥಾನವಿದು! ಅಲ್ಲಿಯ ಲಿಂಗ ದೊಡ್ಡದಿದೆ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ಒಳವಲಯದ ಚಂದ್ರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಯೂರವರ್ಮನ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ನಿಂತ ಭವ್ಯ ಕದಂಬೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವೂ ಅಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡದು.

ಆದರೆ ಈ ದೇವರ ಶಿಲಾಮಂದಿರ ಕದಂಬರಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನದಿರಬೇಕು. ಬನವಾಸಿಯ ಮಧುಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಆಕಾರಬಂಧವಾಗಲೀ ಚಂದವಾಗಲೀ ಈ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದರೂ ವಿಶೇಷ ಕೆತ್ತನೆಗೆಲಸದ ರೂಪುಗಾರಿಕೆ ಇಲ್ಲದ ನಿಷ್ಕರ ನಿರ್ಮಿತಿ. ಸಭಾಮಂಟಪ ಹಲಸನಾಡಿನ ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಎಂಬುವನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು ಎಂದಿದೆ ಅದರ ದ್ವಾರಬಂಧದ ಮೇಲಿನ ಲೇಖ. ಈತ ಯಾರು, ಯಾರ ಪರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ - ಏನೂ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿಖರ-ಗೋಪುರ ಉನ್ನತವಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರಶಾಲೆಯ ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಯ ಬೋದುಗಳ ಮರದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದ ವಾದ್ಯದವರ ಎದೆಮಟ್ಟದ ಆಕೃತಿಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ.

ಮುಖ್ಯ ಗುಡಿಯು ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖ. ಅದರ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಹೊರಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಾವುಗಾರಿಯ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇದುರಿಗೆ ಅಸ್ತಿ ನಿಕ್ಷೇಪಣಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ತಾವರ್ಣ ಕುಂಡ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಜಿಯವರ ಚಿತಾಭಸ್ಮ ಈ ಕುಂಡದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವ. ಹಾಗೆಯೇ ಗುಡಿಯ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಇಡಗುಂಜಿಯ ಮಹಾಗಣಪತಿ ಯಂತೆ ಇದೂ ದ್ವಿಭುಜ ಲಂಬೋದರ ನಿಂತ ವಿಗ್ರಹ. ತಾವುಗಾರಿ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಮೋರೆ ಮಾಡಿದರೆ ಈ ಗಣಪತಿ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ. ಇಂದು ನಾಗರಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಭದ್ರಕಾಳಿ-ವಿಷ್ಟು ಮಾಯೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹ ರಸ್ತೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖ. ಊರೊಳಗಿನ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ವಿಗ್ರಹಗಳೆಂದರೆ ನಗರ ಮಧ್ಯದ ವೆಂಕಟರಮಣ ಮತ್ತು ಕೋಟೀರ್ಥದ ದಕ್ಷಿಣ ಬದಿಯಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ. ಅದರೆ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಮೀರುವ ಚಿಲುವಿನ ಮೂರ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮನದು. ಆದರೆ ಅದು ಭಿನ್ನ ವಿಗ್ರಹ. ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ದ್ವಾರದ ಇದುರಿಗೆ ಪುಟ್ಟ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಪೂಜಿಯಿಲ್ಲ. ಇದು ಪೂಜೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ.

ಮನಃಶಾಂತಿ ಬೇಕಾದವರು ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಯ 'ಗಗನಸದೃಶಂ ಮೇಘವರ್ಣಂ ಶುಭಾಂಗಂ' ಆದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಪಡುಗಡಲ ಮೂರು ಮೈಲುದ್ದದ ಬಿಳಿ ಮಳಲಬೇಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಸೊಬಗನ್ನು ಹೀರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಂದ ರಾಮೇಶ್ವರದ ಗುಡ್ಡ. ಅದರಾಚೆಗೆ ರುದ್ರರಮ್ಯ ಜಟಾಯು ತೀರ್ಥ. ಅದರಾಚೆಗೆ

ಇನ್ನೂ ಎತ್ತರದ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ! ಓ ಅದೆಂಥ ಚಿಲುವು! ಕಾರವಾರದ ಇದುರಿನ ದೇವಗಡ ದೀಪಸ್ತಂಭದಿಂದ ಹೊನ್ನಾವಾರದ ಇದುರಿನ ಬಸವರಾಜದುರ್ಗದವರೆಗಿನ ೩೦-೪೦ ಮೈಲಿನ ಆಚೆ ಈಚೆಯ ದಿವ್ಯ ದಿಗ್ಗಲಯ! ನಮ್ಮ ಊರಮುಂದಿನ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರವಾಸಿಬಂಗಲೆಯ ತಾಣವೇ ಒಂದು ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಾನ. ಹಾಗೆಯೇ ದೂರದ ಅಗಸೆಹೊಳೆಯ ಅಳವೆ ಮತ್ತು ಬೆಲೆಕಾನ ಬಂದರು. ಎರಡು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಉಗಿಹಡಗುಗಳು ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು - ಮುಂಬಯಿ-ಕೊಚ್ಚಿ ಸಾರಿಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಈಗ ಈ ತಡಡಿಯ ಬಂದರು ಹಾಳುಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಈ ಒಂದೊಂದು ತಾಣವೂ ಸೊಬಗಿನ ಬೀಡಾಗಿ ರಸಿಕರಿಗೆ ಬೆಡಗಿನ ಬಲೆ ಬೀಸುತ್ತದೆ. ಚಲಚಿತ್ರ ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಕರ ಕಣ್ಣು-ಕ್ಯಾಮರಾ-ಕಾದಿದೆ!

ಕಾರ್ತಿಕದ ದೀಪೋತ್ಸವ! ಕೋಟೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಪೋತ್ಸವ! ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ರಥೋತ್ಸವ! ಅದೆಂಥ ರಥ! ಆರು ಚಕ್ರಗಳ ಬೃಹದ್ರಥ! ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯ ಬಲ್ಲಣ್ಣಿಯಿಂದ ಭಕ್ತಜನಸ್ತೋಮವೇ ಎಳೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಚಾತ್ರೇಗಾಗಿ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಜನ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರ ಯಾತ್ರಾಸಂಕ ಹೇರಿ ಎಲ್ಲ ವರಮಾನವನ್ನು ದೋಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಗರನೈರ್ಮಲ್ಯಕ್ಕೆ, ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಅದರ ಯಾವ ಪಾಲೂ ಸಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀ ಭದ್ರಕಾಳಿ ಅಮ್ಮನವರ ಕಲಶದ ಬಂಡಿಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಹಾಲಕ್ಕಿ ಒಕ್ಕಲ ಸುಗ್ಗಿ-ಹಗರಣ ತುಂಬ ವರ್ಣರಂಜಿತ ಜಾನಪದ ಆಕರ್ಷಣೆಗಳು.

ಗೋಕರ್ಣದ ಒಂದೊಂದು ತೀರ್ಥಕ್ಕೂ ಗುಡಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ಅಂದವಾದ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ಥಳಮಹಾತ್ಮೆಯಲ್ಲಿ ಓದಬೇಕು. ರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿಯ ಗೋಕರ್ಣದ ಉಲ್ಲೇಖ ಸಂದಿಗ್ಧವೆಂದರೂ ಶ್ರೀಹರ್ಷನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಕಾಲಿದಾಸನ 'ರಘುವಂಶ' ದಲ್ಲಿ ಗೋಕರ್ಣನಾಥನ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮರಳಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ನಾರದನ ಜುಟ್ಟದಿಂದ ಬಿದ್ದ ದೇವರ ಪ್ರಸಾದದ ಹೂಮಾಲೆಯ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಅಜರಾಜನ ಇಂದುಮತಿ ಸತ್ತಳು!

ವಿಜಯನಗರದ ಬುಕ್ಕಭೂಪತಿ ಗೋಕರ್ಣೇಶ್ವರನ ಪೂಜೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ದಾಖಲೆ ಇದೆ. ಶಿವಭಕ್ತಪತಿಯೂ ಬಸರೂರ ಕೋಟೆಯ ಮುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಮರಳುವಾಗ, ಮಿರ್ಜಾನಿನಲ್ಲಿ ಹಡಗುಪಡೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಳಿದು, ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಹಾಗೆಯೇ ನೆಲಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಾಗಿ ತನ್ನ ಹಡಗನ್ನು ಸದಾಶಿವಗಡದಲ್ಲಿ ಏರಿದನೆಂದು ಸರ್ ಜದುನಾಥ ಸರಕಾರ್ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಹೈವೆಯ ಚಂದ್ರವಂಶದ ಅರಸರು ಆಳಿದ ಶಿಶುಕಲಿ ಎಂಬ ರಾಜಧಾನಿ ಗೋಕರ್ಣವೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಡಾ. ಸದಾನಂದ ನಾಯಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಗೋಕರ್ಣ

ದಿಂದ ೧೦-೧೨ ಮೈಲಿಗೆ ಚಿಪ್ಪೂರ (ಶಿವಪುರ), ಕ್ಯಾಕಣಿ (?) ಮುಂತಾದ ಹಾಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಅಗ್ರಹಾರಗಳ ಕುರುಹುಗಳು ಇವೆ. ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಮಂತ್ರ ದ್ರಷ್ಟಾರರೆಂದು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸಿದ ದಿ. ಬ್ರಹ್ಮಶ್ರೀ ಮಹರ್ಷಿ ದೈವರಾತಶರ್ಮರ ಆಶ್ರಮ ಕಡಲ ತಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.

ಇಡೀಯ ಗೋಕರ್ಣಮಂಡಳವೇ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ, ಸರ್ವಧಾ ಸರ್ವದಾ ರಕ್ಷಣೀಯ. ಬಸವಕಲ್ಯಾಣದಂತೆ - ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಭಾವೈಕ್ಯದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶ ಒಂದು ತಾಲೂಕಾಗಿ ಪುನರ್ರಚಿತವಾಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹವ್ಯಕರ, ಸಾರಸ್ವತರ, ಗೌಡಸಾರಸ್ವತರ, ಚಿತ್ರಾಪುರ ಸಾರಸ್ವತರ ಹಾಗೂ ಈಚೆಗೆ ವೀರಶೈವರ ಮಠಗಳು ಇದ್ದು ಇವೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಮಾಜಗಳಿಗೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಪಾವಿತ್ರ-ಸೌಂದರ್ಯಗಳತ್ತ ಘಂಟಾಘೋಷದಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ವಿಭಿನ್ನ ಮತ, ಪಂಥ, ಭಕ್ತಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಜನರು ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಸಮರಸವಾಗಿ ಬಾಳಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಬದುಕನ್ನು 'ಕೋಟೀರ್ಥ'ವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

(ವೈಜಯಂತಿ, ೧೯೭೫)

೨. ಬಿಷಪ್‌ರಿಗೆ ಹಸ್ತೋದಕ

೫೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಊರಿನ ಮಹಿಳಾ ಮಂಡಳದ ವಿದ್ಯಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಂಬರ ಚರಖಾ ವರ್ಗಗಳೂ ಕಾರ್ಯಾಲಯವೂ ಆರಂಭವಾದವು. ಮುಂಬಯಿಯ ಬಿಷಪ್ ಫಾದರ್ ಲೆಷ್ ರನ್ನು ಸರ್ವಸೇವಕ ಶ್ರೀ ಶಂಕರರಾವ್ ಗುಲ್ವಾಡಿಯವರು ಈ ಕೇಂದ್ರದ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೆ ಕರೆದು ತಂದಿದ್ದರು.

ಬಿಷಪ್ ಲೆಷ್ ಮಹಾ ಗಾಂಧೀಭಕ್ತರು, ಅಪ್ಪಟ ಖಾದಿ ಧಾರಿಗಳು. ಹಿಂದೆ ಮಹಾತ್ಮರ ಚಿತಾಭಸ್ಮವನ್ನ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ತಾವುಪರ್ಣೆ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಲು ತಂದಾಗ ಅವರೇ ಚೊತೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಇದೀಗ ಒಂದು ದಶಕದ ನಂತರ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಭೆಟ್ಟಿ.

ಬಿಷಪ್ ಲೆಷ್‌ರನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅತಿಥಿಯರೂ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ದೇವರ ಮುಖ್ಯ ಅರ್ಚಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೂ ಆದ ವೇದಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಶೇಷಂಭಟ್ಟ ಮುಳೆಯವರಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ಅಂದು ಶೇಷಂಭಟ್ಟರ ತಂದೆಯವರ ಶ್ರಾದ್ಧದ ದಿನ. ಒಳ ಹಜಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಡಿ ಪಂಜಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂತಿತ್ತು. ಹೊರ ಹಜಾರದಲ್ಲಿ ಬಿಷಪ್ ಲೆಷ್‌ರೊಂದಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲ ಕೂತಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಶ್ರೀ ಶೇಷಂಭಟ್ಟರು ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಗಿಂಡಿ ಹಿಡಿದು ಹೊರಗೆ ಬಂದರು, ಮತ್ತು ತಮಗೆ ಬರುವ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಿನ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಫಾದರ್ ಲೆಷ್‌ರ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಇಂತೆಂದರು: 'ಸರ್, ಇಂದು ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಶ್ರಾದ್ಧ. ತಾವು ಜಗದ್ಗುರುಗಳು. ಶ್ರಾದ್ಧದ ಪಂಜಿಗೆ ತಾವು ದೊರಕಿದ್ದು ಅಲಭ್ಯ ಲಾಭ... ನಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯ. ತಾವು ಈ ದಕ್ಷಿಣೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಬೇಕು', ಎಂದು ಬಿಷಪ್‌ರಿಗೆ ಹಸ್ತೋದಕ ಕೊಟ್ಟು, ಕೈಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆ ಇತ್ತು ವಿಧವತ್ತಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಉದ್ದಂಡ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು! ಈ ಸಾತ್ವಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವಿಶಾಲ ಮಾನವತೆಯ ಪವಿತ್ರ ಭಾವನೆ ಕಂಡು ಫಾದರ್ ಲೆಷ್ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು.

ಈ ನಡುವೆ ರಸಿಕ ಲಹರಿಯ ಶೇಷಂಭಟ್ಟರು ಇನ್ನೊಂದು ವಿರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಪಕ್ಕದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೂರಿನ ಒಬ್ಬ ಪಿಟೀಲುಗಾರ ರನ್ನು ಕದ ಇಕ್ಕಿ ಕೂಡಿಸಿದ್ದರು. ಆತ ನಮ್ಮ ಊಟಕ್ಕೆ ಪಾರ್ಶ್ವಸಂಗೀತ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅದರತ್ತ ನಮ್ಮ ಗಮನ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿ ಹಾಸ್ಯ-ಹರಟೆಗಳ ನಡುವೆ ನಮ್ಮ ಊಟ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಾ ಮುಗಿಯಲು ಒಂದು ಒಂದೂವರೆ ತಾಸು ಹಿಡಿಯಿತು.

ಆ ಬಡಪಾಯಿ ಪಿಟೀಲುಗಾರ ಆ ಪುಟ್ಟ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ಬೆಳಕಿಲ್ಲದ ಸೆಕೆಯಿಂದ ಸುಸ್ತಾಗಿ ಬೆವತು ಉಸಿರುಕಟ್ಟಿ ತನ್ನ ವಾದನ ನಿಲ್ಲಿಸಿ 'ಕದ ತೆಗೀರೋ! ನನ್ನ ಹೊರತೆಗೀರೋ!' ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ.

೩. ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನಿಗೆ ಋಷಿತರ್ಪಣ

ದಾಸವರೇಣ್ಯ ಪುರಂದರದಾಸನ ಚತುಃಶತಾಬ್ದಿಯುತ್ಸವವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲ ಅತಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆಲ್ಪಲ್ಲಿ ಜರುಗಿಸಿದವು. ಇನ್ನೂ ಈ ವರ್ಷವೆಲ್ಲ ಜರುಗಿಸಲಿರುವೆವು. ಈ ವರ್ಷವು ಪುರಂದರದಾಸರ ಪುಣ್ಯಸ್ಥರಣದ ೪೦೦ನೆಯ ವರ್ಧಂತಿ ಹೇಗೋ, ಹಾಗೆಯೇ ತಾಳಿಕೋಟಿಯ ಸೋಲಿನ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕರ್ಮಕಥೆಯ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆ ಮೆರೆತುಹೋಗದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒದಗಿದ ವಜ್ರಾಘಾತದ ಪಾಪಸ್ಥರಣೆಯ ೪೦೦ನೆಯ ವರ್ಷವೂ ಆಹುದು.

ಕೂಡಿಬಂದ ಯೋಗಾಯೋಗ

ಅಂದು ತಾಳಿಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಅನ್ವರ್ಥಕವೆನಿಸಿದ ಆ ರಕ್ತಸತಂಗಡಿಯ ಕರಾಳ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಎಂಟೆದೆಯು ಒಡೆದು ನೂರು ಚೂರು ಆಯಿತು. ಆ ಒಂದೊಂದು ಚೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಾಶೆಯ ನಿರ್ವೇದವು ಉಮ್ಮಳಿಸಿ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹಂಭಾವದ ವಿಠಲ ಭಕ್ತಿಯ ಅನನ್ಯ ಶರಣಾಗತಿಯ ಇಹಕ್ಕೆ ಉದಾಸೀನವಾದ ಹತಾಶೆಯ ಬಿಂಬವು ಒಡಮೂಡಿ ನಿಂತಿತು. ಹೀಗೆ ಪುರಂದರದಾಸರ ಮತ್ತು ತಾಳಿಕೋಟಿಯ ಎರಡೂ ಚತುಃಶತಾಬ್ದಿಗಳ ಆಚರಣೆ ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಬಂದುದರಲ್ಲಿ ವಿಧಿಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಔಚಿತ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೂಡಿದಂತಿದೆ.

ಆದರೆ ಇಂದು ಇವೆರಡನ್ನೂ ಮೀರಿದ ವಿಶ್ವಮಾಂಗಲ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಚತುಃಶತಾಬ್ದಿಯನ್ನು ಲೋಕವೇ ಅತ್ಯಂತ ಉಲ್ಲಾಸ ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆ ಚತುಃಶತಸಾವತ್ಸರಿಕ ಮಹೋತ್ಸವವು ಕವಿಕುಲಗುರು ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನದು.

ನಾಟ್ಯ ಹುಚ್ಚಿನ ವಿಲಿಯಂ

ಕುರುಬ ಕಾಲಿದಾಸ ಕವಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದದ್ದು ಕಾಲೀಮಾತೆಯ ಪ್ರಭಾವವೆಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪರಂಪರಾಗತ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೂ ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡವು, ಅವೊನ್ನ ಹೊಳೆಯ ತಡಿಯ ಸ್ಟ್ರಾಡ್‌ಫೋರ್ಡ್ ಹಳ್ಳಿಯ ಒಬ್ಬ ನಾಟ್ಯ ಹುಚ್ಚಿನ ಬಡ ಹುಡುಗ ತನ್ನ ರಾಯರ ತೋಟದ ಸೇಬಿನ ಹಣ್ಣು ಕದಿದು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವ, ಮುಂದೆ ಥಿಯೇಟರಿನ ಮುಂದೆ ಸಿರಿವಂತ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಾಕರಿಗೆ ನಿಂತು ಕಂಪನಿ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಖಾಲಿ ಬಿದ್ದ 'ಪಾರ್ಟ್'ಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತರಳ ವಿಲಿಯಂ (ಇದು ಅವನ ನಿಜವಾದ ಅಂಕಿತವೋ!) ಜಗತ್ತಿನ ಅದ್ವಿತೀಯ ನಾಟಕಕಾರನಾದದ್ದು!— ಅದೂ ಯಾವ ದೇವತೆಯೂ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಯದೆ!

ಕವಿಯ ನಿಜ ಮೂಲ

ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಯವ? ಅವನ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರತಿಭೆ, ಅಗಾಧವಾದ ಹೃದಯ, ಅನಂತಮುಖದ ಲೋಕಾನುಭವ, ಅದ್ಭುತ ವಾಗ್ಮ್ಯಶ್ಚರ್ಯ — ಇವುಗಳ ಉಗಮವೇನು? ವಿಕಾಸ ಹೇಗೆ? ಎಲ್ಲವೂ ಅಗಮ್ಯ! "ಜನ್ಮ ಕರ್ಮ ಚ ಮೇ ದಿವ್ಯಂ" ಎಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತು ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಸ, ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ಕಾಲಿದಾಸ, ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನಿಗೂ. ಇವರೆಲ್ಲ ಈ ದಿವ್ಯಕೋಟಿಯವರು. ಇವರಲ್ಲಿ

ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಅವರ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ತಾನೂ ಅದನ್ನು ಅನುಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ಈ ವರಕವಿಯ ಮಹಾಪ್ರತಿಭೆಯ ವಿನ್ಯಾಸ!

ಶಂಕೆ ಕುಶಂಕೆಗಳು ?

ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಕುರಿತು ಶಂಕೆ ಕುಶಂಕೆಗಳು ಕಳೆದ ೨೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿವೆ. ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಕಾವ್ಯ ಕೃತಿ ಪ್ರತಿಭಾ ವಿಶೇಷದ ವಿಮರ್ಶೆ ಹೇಗೋ, ಅವನ ನಾಟಕಗಳ ವಿಷಯ ಹೇಗೋ, ಅವನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಟೀಕಾತ್ಮಕ ಊಹಾಪೋಹಕ್ಕೂ ಇದುವರೆಗೆ ನೂರುಗಟ್ಟಲೆ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. 'ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್' ಎಂಬ ಪವಾಡವು ನಂಬಲು ಅಶಕ್ಯವೆನಿಸುವಷ್ಟು ಅದ್ಭುತವೆನಿಸಿದ್ದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ! ಅವನ ಹೆಸರನ್ನೇ ೧೪ ವಿಧವಾಗಿ ಬರೆದದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಆ ಕವಿ ಸಾರ್ವಭೌಮ ಅನ್ನುವಂತೆ, "ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಏನುಂಟು? ಗುಲಾಬಿಯನ್ನು ಯಾವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದರೂ ಅದರ ಸುಗಂಧ ಅಷ್ಟೇ ಚೆನ್ನು."

ರಹಸ್ಯಚ್ಛೇದನವಾಯಿತೆ ?

ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಬೇಕನ್, ಮಾರ್ಲೋ, ಬೆನ್ ಜಾನ್ಸನ್ ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ ಪ್ರೌಢ ಕವಿಗಳೂ, ಪಂಡಿತರೂ ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂದು ಸಾಧಿಸಲು ಎಷ್ಟೋ ವಿದ್ವತ್ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾದವು. ಇನ್ನೂ ಆಗುತ್ತಿವೆ. ಕೊನೆಗೂ ಈ ರಹಸ್ಯದ ಉದ್ಘಾಟನೆಗೆ ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಸಮಾಧಿಯನ್ನೇ ತೆರೆದು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಸೂಚನೆಯೂ ಮುಂದೆ ಬಂದಿತು. ಏಕೆಂದರೆ, "ಸೋದರನೆ, ನನ್ನ ಎಲುಬುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಬೇಡ" — ಎಂದು ಆತನ ಚರಮ ಶ್ಲೋಕವು ಎಚ್ಚರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಅಂದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಗೂಢವಿರಲೇಬೇಕು!

ಕವಿ ಸಾರ್ವಭೌಮನೆ, ನಿನ್ನ ಅಸ್ತಿಗಳು ಮಲಗಿದಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿರಲಿ. ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಇಬ್ಬರೋ ನೂರೋ — ಇದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅಂಥ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವತೆಯ ವಿರಾಟ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾನವನಿಗೆ ಮಾಡಿದ, ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದ ಈ ಮಹಾಚೇತನವು ಸಾವಿರ ಮನಸ್ಸಿನದು. ದೇವಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೇವಲ ಶಬ್ದಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಶಬ್ದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಈಶ್ವರನು ವಿಲಿಯಂ ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್, ನಿನ್ನ ನಿನ್ನ ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅನಂತಪಾರ ಪ್ರಭೆಗೆ ನಮ್ಮ ಅನಂತ ಪ್ರಣಾಮಗಳು.

ಕೃತಿ-ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು

ಇಂದು ಶಿಕ್ಷಣ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ತಂತ್ರ ಏನಿರಬೇಕು? — ಎಂಬ ಕುರಿತು ಹೊಸದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲ ಕೂಡಿ ಮೊನ್ನೆ ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ಮಿಕ್ಕ ಮಾತು ಏನೂ ಇರಲಿ, ಇಂದಿನ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮವು ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಕೃತಿಗಳ ಕೆಲವಾದರೂ ಅಂಶಗಳ ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಬಡವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಎಳೆವರೆಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಾಗಲಿ, ಬಿಡಲಿ, ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ವಾಗ್ವಿಖರಿಯ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಾವು ಓದುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಕಂಠಪಾಠ ಮಾಡಿ ಭಾವಾವಿಷ್ಟರಾಗುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅಪೂರ್ವರಸಾನಂದವನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. 'ಮರ್ಚಂಟ್ ಆಫ್ ವೆನೀಸ್'ದ ಕೋರ್ಟಿನ ದೃಶ್ಯ, 'ಜೂಲಿಯಸ್ ಸೀಝರ್'ದಲ್ಲಿಯ ಮಾರ್ಕ್ ಆಂಟೋನಿಯ ಬಾಷಣ, ಮ್ಯಾಕ್‌ಬೆಥ್, ಲೇಡಿ ಮ್ಯಾಕ್‌ಬೆಥರ್ ಅವೇಶಭರಿತ ಭಾಷಣಗಳು, ಹ್ಯಾಮ್ಲೆಟನ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ವಗತ "ಟು ಬಿ ಆರ್ ನಾಟ್ ಟು ಬಿ", ಪೋರ್ಶಿಯಾಳ ಕರುಣೆಯ ಕುರಿತು ಭಾಷಣ, ಕಿಂಗ್ ಲಿಯರನ ಆಕ್ರಂದನ, 'ಎಚ್ ಯು ಲೈಕ್ ಇಟ್'ದೊಳಗಿನ ವನವಾಸೀ ರಾಜನ ಖಿನ್ನ ಗೆಳೆಯನ, "ಮಾನವನ ಏಳು ಮನ್ವಂತರ"ಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಮಿತ್ರದ್ರೋಹಿಯ ಕುರಿತು ಹಾಡು, ಕಾರ್ಡಿನೊ ವೊಲ್ವಿಯ ಭಾಷಣ, ಶೈಲಾಕನ ಮೂದಲಿಕೆ ("ಹಾಥ್ ನೋಟ್ ಜ್ಯೂಆಯಿಸ್?"), ಖನೆಯ ಹೆನ್ರಿಯು ನಿಧಿಯ ಕುರಿತು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು, 'ಕಿಂಗ್ ಜಾನ್'ದೊಳಗಿನ ಹೊಬರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಆರ್ಥರರ ಕರುಳು ಕಿವುಚುವ ಸಂಭಾಷಣ — ಒಂದೋ ಎರಡೋ ಇಂಥ ಅನೇಕ ದೃಶ್ಯಗಳೂ ಸ್ವಾಗತಭಾಷಣಗಳೂ ಕಾವ್ಯಾಂಶಗಳೂ ಓದಿದಷ್ಟೂ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ಭಾವಾವೇಶದ ಉನ್ನತ ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ನಮ್ಮ ರಸಾನುಭವ

ನಮ್ಮ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಆಡಿತೋರಿಸಲು ವ್ಯರ್ಥಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆದರೆ ಪ್ರಯತ್ನ ವ್ಯರ್ಥವಾದರೂ ಅದರ ಸಂಸ್ಕಾರ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸ್ವದೇಶೀ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಹ್ಯಾಮ್‌ಲೆಟ್, ಪೋರ್ಶಿಯಾ, ಮಾರ್ಕ್ ಆಂಟೋನಿ ಪ್ರಬೃಹತಿ ಪಾತ್ರಗಳು ಹಬ್ಬದ ಸೇವೆಗೆ ಚರ್ಚೆಗೆ ಹೊರಟ ಓರಣದ ಗಾಂವಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಾಹೇಬರಂತೆ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ನಾಟಕದ ನಮ್ಮ ಅವತಾರವು ಅಪ್ರತಿಮ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು — ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಏನೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ — ನಮಗೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದಿಲ್ಲ ಇಂದು

ಹಳೆಯ ಕಥೆ. ವಿಸ್ತರಣೆಯಾಗಲಿಲ್ಲದ ವ್ಯಥೆ. ತಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮುತ್ತಿದ್ದಿಗಳು ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನಿಗೆ ಕಾದಿದ್ದ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನು ಆ ಧೂರ್ತ ದೂರದರ್ಶಿಗಳು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಂಡುಕೊಂಡರು!

ಭಾರತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ಪ್ರಭಾವ ಆಳವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಂತೂ ಈ ಆದಿಕವಿಗೆ ಅನನ್ಯ ಋಣಿ. ಹೊಸ ಶಬ್ದಗಳು, ಚಿತ್ರಮಯ ಪದಪ್ರಯೋಗಗಳು, ಅಜರಾಮರ ಜಾಣ್ಮೆಗಳು, ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಕಾವ್ಯೋಕ್ತಿಗಳು – ಇಂಥ ಅಗಣಿತ ಮಣಿ ಮಾಣಿಕ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಭಂಡಾರದ ಬೀಗಮುದ್ರೆಯನ್ನೊಡೆದು ಆಂಗ್ಲ ವಾಗ್ವಿಧುವಿನ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೆ ಈ ಅವರ ಕವಿಯು ಬೋಗಸೆ ಬೋಗಸೆ ಚಿಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ!

ಮಹಾಕವಿಯ ಶಾಶ್ವತ ಕೊಡುಗೆ

ಪ್ರಕೃತಿ ವರ್ಣನೆ, ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿ, ಮಾನವತೆಯ ನಾಕ-ನರಕಗಳ ಭವ್ಯ ಆವಿಷ್ಕಾರ, ಜೀವನದ ಆಳವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ-ದೀಪ್ತಿಯ ತತ್ವ-ದರ್ಶನ, ಅಪ್ರತಿಮ ನಾಟ್ಯರಚನಾ ತಂತ್ರ, ಆಧುನಿಕವೆನಿಸಬಲ್ಲ ಮನೋಧರ್ಮ, ದರ್ಶಕವಾದ 'ಪ್ರಯೋಗ ವಿಜ್ಞಾನ', ಶಬ್ದ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸೂರೆಗೈದು ಹೃದಯದ ಸಹಸ್ರ ತಂತಿಗಳನ್ನು ರುಲ್ಲೆಂದು ಮಿಡಿಸಬಲ್ಲ ಅಪ್ರತಿಮ ಕಾವ್ಯಶೈಲಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಗುಣದ ಪ್ರಕರ್ಷಕಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ದಿಗಂತ ವಿಖ್ಯಾತನಾಗಬಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಈ ವರಕವಿವರ್ಗದ ಕವಿವರೇಣ್ಯನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದಿಂದ ಪಸರಿಸಿದ ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಭೆಯು ಸಮಗ್ರ ವರ್ಣನಾಪ್ರಕರಣ ಇಂದ್ರಧನುಷ್ಯವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಚಿದಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿ ೪೦೦ ವರ್ಷ ಕಳೆಯಿತು. ಅದು ಕಳೆಗುಂದದಿದೆ. ಅಚ್ಚಳಿಯದಿದೆ. ಚಿರಕಾಲ ಹಾಗೆ ಉಳಿಯುವದೆಂದರೆ ನಾಗರಿಕತೆಯ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನೊಂದೇ ಅಲ್ಲಗಳೆದಂತೆ!

ಕನ್ನಡದ ಕವಿ ಕೃತಿಗಳು

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಶೂರಸೇನ ಚರಿತೆ' (ಅಥೆಲ್ಲೊ), 'ದ್ವೇಷ ಭಂಡಾರಂ' (ಮ್ಯಾಕ್‌ಬೆಥ್), 'ಸುರತನಗರದ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ', 'ವೇಣೀಪುರದ ವರ್ತಕ' (ಮರ್ಚಂಟ್ ಆಫ್ ವೆನಿಸ್), 'ರಾಮವರ್ಮ ಲೀಲಾವತೀ' (ರೋಮಿಯೋ ಎಂಡ್ ಜ್ಯೂಲಿಯತ್), 'ವಸಂತ ಯಾಮಿನೀ ಸ್ವಪ್ನ ಚಮತ್ಕಾರ' (ಮಿಡ್‌ಸಮರ್ ನೈಟ್ಸ್ ಡ್ರೀಮ್) ಇವು ಎಂದೋ ಅನುವಾದಿತ ಕೃತಿಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ಮಹಾಕವಿ ಕುವೆಂಪು, 'ಬಿರುಗಾಳಿ' (ಟಿಂಪೆಸ್ಟ್), 'ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ' ಇವೆರಡು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕಾವ್ಯ ರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ಛಾಯಾನುವಾದ

ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಲಘುಕಥಾ ಸಾಮ್ರಾಟರೂ ಕವಿಗಳೂ ಆದ ಡಾ. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು 'ಹ್ಯಾಮ್‌ಲೆಟ್' ನಾಟಕವನ್ನೂ ಇತರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯ ಅನೇಕ ರಸಮಯ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಚಿನ್ನಗನ್ನಡದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾವೇನು ಕಲಿಯಬಹುದು ?

ಇವೂ ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ-ನಾಟಕಗಳ ಮೇಲೆ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ತಂತ್ರದ ಶೈಲಿಯ ಕಥೋಪಕಥನ ಸಂವಿಧಾನದ ರಂಗಕ್ಷಪ್ತಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬಿದ್ದಿದೆ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಮೌಲಿಕ ಸಂಶೋಧನದ ವಿಷಯ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಟೀಮಿಂಗ್ ಆಫ್ ದ ಶ್ರೂ' ಈ ಕೃತಿಯು 'ಬಹಾದೂರ ಗಂಡ' ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ಹಾಸ್ಯ ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ, 'ಕಾಮೆಡಿ ಆಫ್ ಎರರ್ಸ್' ದ ಕಲ್ಪನೆ 'ವಿಪರ್ಯಾಸ' ವೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ನಗನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದುಂಟು.

ಜಗತ್ತಿಯ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ೪೦೦ ನೆಯ ವರ್ಧಂತಿಯ ಈ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಿದ್ವಾನ್‌ಮಂಡಳಿಯೂ, ಕನ್ನಡ ಸಂಘಗಳೂ, ವಿದ್ಯಾಪೀಠಗಳೂ, ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ಕನ್ನಡ ಅವತಾರದ ಬಹುಮುಖವಾದಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವರೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬಹುದೇ? ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ರಸಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಸ್ಥಾನವು ದೊರೆಯಬಹುದೇ? ಈ ರಸಋಷಿಯು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮಹಾಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಹಾ ನಟನಟಿಯರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಒಂದು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ನಾಟ್ಯೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ನಟಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬಹುದೇ? ಈ ರಸಋಷಿಯು ಋಣವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ತೀರಿಸಬಹುದೇ?

('ಜನಸೇವಕ' ಮೇ ೨೦, ೧೯೬೪)

೪. ಆರ್ಣವದ ಘೋಷ

ಬಹಳ ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನ ಮಾತು. ಒಂದು ದಿನ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ದೈವರಾತರು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಅದು ೬೦ರ ದಶಕ. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀ ರಂಗರಾವ್ ದಿವಾಕರರೂ ಇದ್ದರು. ದಿವಾಕರರು ನಾನಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬರುವುದೆಂದರೆ ಅಪೂರ್ವವೆ. ಅದೂ ದೈವರಾತರೊಂದಿಗೆ! ಅವರು ದೈವರಾತರ ಭಿಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ

ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ದೈವರಾತರಲ್ಲಿ ದಿವಾಕರರಿಗೆ ಪರಮ ಆದರವಿತ್ತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಹಲವಾರು ಚರ್ಚೆಗಳಾದವು. ದೈವರಾತರ ಲಿಖಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವವೂ ಬಂದಿತ್ತು. ನಂತರ ಬೀಳ್ಕೊಡುವಾಗ ದಿವಾಕರರು ನನಗಂದರು: 'ದೈವರಾತರನ್ನು ಸಂಭಾಳಿಸಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ' ಎಂದು ಆಗ ನಾನಂದೆ: "ದಿವಾಕರರ ದೈವರಾತರ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲ, ಅವರಲ್ಲಿ ಋಷಿ ಪಶು ಹಾಗೂ ಶಿಶು ಈ ಮೂವರೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ." ಆಗ ಇಬ್ಬರೂ ಬಾಯ್ತುಂಬ ನಕ್ಕರು.

ಹೀಗೆ ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮಾದರಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದದ್ದು, ಮುನಿ ದೈವರಾತರ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ. ದೈವರಾತರ ಪ್ರಚಂಡ ವೇದ ವಿಧ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ಜತೆಗೆ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮಂತೆ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಶುಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರ್ಮಲ ಮುಗ್ಧತೆಯೂ ಅಹೇತುಕ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೂ, ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಸರಳತೆಯೂ ಕಂಡ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಅವರ ಶಿಶುತ್ವ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರು ಅವ್ಯವಹಾರಿಕವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಅವರ ಋಷಿತಲ್ಪ ವರ್ಚಿಸ್ಸು ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ಭಟ್ಟಿಯಾದವರ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಿಸುವಂತೆ ಈ ಪ್ರಭಾವ ಮೂಕವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ದೈವರಾತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿಗಳಂತೆ ಕೌಟುಂಬಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಮೂರು ಗಂಡು ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಳವಾದ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರವಿತ್ತು. ಅವರ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವೈದಿಕ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಸೋಮಶ್ರವಸ್, ಸತ್ಯಶ್ರವಸ್, ದೇವಶ್ರವಸ್; ಹಾಗೆಯೇ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಮೇಧಾ, ಶಚಿ, ಪ್ರಜ್ಞಾ ಹಾಗೂ ಭಾರತಿ. ಅವರ ಕುಟುಂಬವೇ ಆಶ್ರಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಳಗಿತ್ತು. ದೈವರಾತರ ಅಂಕಿತನಾಮ ಗಣೇಶ ವಿಘ್ನೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟ ಭಟ್ಟಿ ಎಂದಾಗಿತ್ತು. ಭಟ್ಟಿ ಇದು ಕುಟುಂಬದ ಹೆಸರು. ವಿಘ್ನೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟರೂ ವೇದವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿದವರೇ. ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಗಣೇಶನಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಇತ್ತು. ಸಾಧು ಸಂತರ ಬೆನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಅವನು ವೇದಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿದ. ದೇವರ ಭಜನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನಿಗೆ ತೀವ್ರ ಆಸಕ್ತಿ. ಹಾಗೆಯೇ ಸತ್ಸಂಗದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಪ್ರಸಕ್ತಿ ಇತ್ತು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ದೇವರ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ವಿದ್ಯಾವ್ಯಾಸಂಗ ದಲ್ಲಿಯೂ ತೊಡಗಿದ್ದಾಗ ರಾಮದಾಸ ಮಹಾರಾಜ ಎಂಬ ಸಂತರ ಸಂಪರ್ಕ ಒದಗಿತು. ರಾಮದಾಸರು ಉಚ್ಚನಿಯವರು. ಆ ಸಂತರಿಂದ ಗಣೇಶನ ಭಕ್ತಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪಾದಾರ್ಪಣೆ ಆಯಿತು. ಅದರೊಂದಿಗೆ, ಭಜನೆಯೊಂದಿಗೆ ನರ್ತನ ಮಾಡುವ

ಹವ್ಯಾಸವೂ ಸೇರಿತ್ತು. ಆಗ ಗಣೇಶನ ವಯಸ್ಸು ಬರೇ ೧೫ ಇತ್ತು. ಆಗಲೇ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವನು ರಾಮದಾಸ ಮಹಾರಾಜರೊಂದಿಗೆ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ಮುಂದೆ ಎರಡು ವರ್ಷ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡಿ ನೇಪಾಳದವರೆಗೂ ಹೋಗಿ ಪರತ್ ಬಂದನು. ಅದು ೧೯೦೭ರ ಸುಮಾರು. ಆಗ ರಾಮದಾಸರು ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾಗಿ ಹೋದರು.

ಗೋಕರ್ಣದ ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸತ್ತುರುಷರ ಸಹವಾಸ ಅವನಿಗೆ ಲಭಿಸಿತು. ಆ ಸತ್ತುರುಷನು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಟೇಂಬೆ ಮಹಾರಾಜ! ಅವರೇ ಶ್ರೀ ವಾಸುದೇವಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ ಎಂಬ ಯತಿಗಳು. ಇವರಿಂದ ಗಣೇಶನು ಹಟ ಯೋಗವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿದನು. ಆಸನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಸತ್‌ಕ್ರಿಯಾ ಇತ್ಯಾದಿ....

ಅನಂತರ ಗಣೇಶನಿಗೆ ಅಖಂಡವಾಗಿ ಗುರುವಾಗಿ ಲಭಿಸಿದವರು ಕಾವ್ಯಕಂಠ ಶ್ರೀ ವಾಸಿಷ್ಠ ಗೊಪತಿ ಮುನಿಗಳು. ಆ ಮುನಿಗಳು ಉದ್ಧಾಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿ ಕೂಡಾ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಶ್ರೀ ಅರುಣಾಚಲದ ಶ್ರೀ ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ ಶಿಷ್ಯರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಗನೊಂದಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿನ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ (ಈಗಿನ ಕುಡ್ಲೆ ಸಗರ ತೀರ) ತಪಸ್ಸಾಧನೆಗೆ ನಿಂತರು. ಅಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ಸೆಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟನು. ವಾಸಿಷ್ಠರು ಗಣೇಶನನ್ನು ಮಗನಿಗೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಮಮತೆಯಿಂದ ಕಂಡರು. ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಷ್ಠರ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನು ಮಗ್ನನಾದನು. ಆಗಲೇ ಅವನ ಈ ಗುರುಗಳು ಅವನಿಗೆ 'ದೈವರಾತ' ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದರು. ದೇವರಾತ ಎಂಬ ಋಷಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮಹರ್ಷಿಯ ಶಿಷ್ಯ. ಅಂದರೆ ಈಗ ಗಣೇಶನು ಆ ದೇವರಾತನ ಪ್ರವರದವನಾಗಿ ದೇವರಿಂದ ಕೋಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ದೈವರಾತ ಎಂದಾದನು. ಇಲ್ಲಿಂದ ದೈವರಾತರ ಎರಡನೆ ಪ್ರಮುಖ ಪರ್ವ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಕೆಲಕಾಲದ ಮೇಲೆ ವಾಸಿಷ್ಠರು ಗೋಕರ್ಣ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ನಂತರ ದೈವರಾತರು ಮತ್ತೆ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಟೇಂಬೆ ಮಹಾರಾಜರ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ನರ್ಮದಾ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ದೈವರಾತರು ಗೀತೆ ಮತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತ ಗರುಡೇಶ್ವರ ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಟೇಂಬೆಯವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಗ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ವಾರಣಾಸಿಗೆ ಕೂಡ ಹೋದರು.

ಟೇಂಬೆ ಮಹಾರಾಜರೊಂದಿಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಉಳಿದ ನಂತರ ದೈವರಾತರು ಸ್ವಲ್ಪದಿನ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆ ನಂತರ ತಮ್ಮ ಗುರು ವಾಸಿಷ್ಠರೊಂದಿಗೆ

ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ಓಡಿಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ವಾಸಿಷ್ಠರೊಂದಿಗೆ ದೈವರಾತರು ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ತರಳಿ ಅಲ್ಲಿ ಅರುಣಾಚಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಭಗವಾನ್ ರಮಣರೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಉಳಿದರು. ಶ್ರೀರಮಣರು ವಾಸಿಷ್ಠರ ಗುರುಗಳು. ವಾಸಿಷ್ಠರಿಂದಲೇ ಅವರು ರಮಣರೆಂದು ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತವರು. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಮಣರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ದೈವರಾತರ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಜಾಗೃತವಾಯಿತು. ಅವರು 'ರಮಣ ವಿಭಕ್ತಾಷ್ಟಕಂ' ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಬರೆದರು. ಶ್ರೀ ರಮಣರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವವು ದೈವರಾತರ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಬಿತ್ತು. ದೈವರಾತರು ಹಲವು ಪರಿಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಅನೇಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂದೇಹಗಳ ಕುರಿತು ರಮಣರಿಂದ ಬೆಳಕು ಕಂಡರು. ಅವರ ಈ ಸಂವಾದವನ್ನು ವಾಸಿಷ್ಠರೇ ತಮ್ಮ ರಮಣ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದೈವರಾತರ ಈ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿತ್ತು. ವಾಸಿಷ್ಠರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ರಮಣ ಗುರುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡ ದೈವರಾತರ ಸಾಹಸವೇ ವೇದ ವಾಚ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾದರಿಯಾಯಿತು. ದೈವರಾತರು ತಮ್ಮ ಭಜನೆ ಹಾಗೂ ನರ್ತನದಿಂದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದರು. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಅಖಂಡ ಅನುಸಂಧಾನದಿಂದ ದೈವರಾತರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದರು.

ಅರುಣಾಚಲದಿಂದ ದೈವರಾತರು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಶ್ರೀ ರೇಣುಕಾಂಬಾ ಸ್ನಾನವಾದ ಪಡವೆಟ್ಟು ಎಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ನಡೆದರು. ಆಗ ಶರನ್ನವರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾಸಪೂರ್ತಿ ಮಂತ್ರಯೋಗದೊಂದಿಗೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು ತಪಶ್ಚರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರವೂ ದೈವರಾತರು ತಪಸ್ಸೆಯನ್ನು ಕೆಲಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಪಡವೆಟ್ಟು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ರೇಣುಕಾಂಬಾ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗುರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವರು ಕೈಗೊಂಡ ತಪಸ್ಸು ಉಗ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ತಪಸ್ಸಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೈವರಾತರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇಹಭಾಗವನ್ನು ಮರೆತು ಉನ್ನತನಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಸಿಷ್ಠ ಮುನಿಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತ ರಾದರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳ ಪರಿಭಾಷೆ ಶುದ್ಧ ವೈದಿಕವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತ್ತು! ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರು ದೈವರಾತರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ತಾವೆ ಬರೆದುಕೊಂಡರು. ಅದು ಅಪ್ರತಿಮ ವೈದಿಕವಾಣಿಯಾಗಿತ್ತು. ವೈದಿಕ ಪರಿಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವು ತಂತಾನೆ ರೂಪಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅಂದರೆ ಋಗ್ವೇದದ

ಮಂತ್ರಗಳಂತೆಯೇ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕಾರದ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಹೊಸ ಮಂತ್ರಗಳು ದೈವರಾತರಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ್ದವು. ಒಟ್ಟು ೪೫೦ ಮಂತ್ರಗಳು ಈ ರೀತಿ ಆವಿರ್ಭಾವಗೊಂಡವು! ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ ವಾಸಿಷ್ಠರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನ ಈ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಭಾ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತಾವೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಸುಬೋಧ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಹಾಗೂ ಈ ಹೊಸ ಮಂತ್ರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು 'ಛಂದೋದರ್ಶನ'ವೆಂದು ಕರೆದರು. ಅದಕ್ಕೆ ವಾಸಿಷ್ಠರ ಈ ಅನ್ವಯ ಭಾಷ್ಯವೇ ಪುರವಣಿಯಾಗಿತ್ತು.

ವೇದಕಾಲದ ತರುವಾಯದ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷ ನಂತರ ಆಗಿನ ಅಮ್ನಾಯದ ಹೊರಗೆ 'ಛಂದೋದರ್ಶನ' ನೂತನ ವೈದಿಕ ವಾಚ್ಯಯದ ಆವಿಷ್ಕಾರವಾಗಿತ್ತು. ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸಾಧನಾ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಅಶಕ್ಯವಾದ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಈ ಅಮೋಘದರ್ಶನ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ವೇದತನ್ಮಯರಾದ ದೈವರಾತರಂಥವರಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿ ಬರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗದೆ ಹೋದರೂ ಅದು ಆವಿರ್ಭಾವಗೊಂಡ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲಮಾನದಿಂದ ಹಾಗೂ ದೈವರಾತರ ೩೦ರ ಎಳೆ ಹರೆಯದಿಂದ ಆದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಎನಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿತು!

... ..

ವರಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ದೈವರಾತರ ಕುರಿತು ಒಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಷ್ಟಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ "ಆರ್ಣವದ ಘೋಷಕ್ಕೆ ಗೋಕರ್ಣವೇ ಬೇಕು" ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದಾರೆ. ದೈವರಾತರ ಆಶ್ರಮವು ಈ ಆರ್ಣವದ ತೀರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಆರ್ಣವ (ಸಮುದ್ರ)ದ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಗಂಭೀರ ನಿಘೋಷವು ಒಂದು ರೀತಿ ದೈವರಾತರ ಘಂಟಾ ಘೋಷದ ಅಖಂಡ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಳಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉನ್ನತ ಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳುವಾಗ ಆರ್ಣವದ ಘೋಷವೇ ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಅವರು ೪೫೦ ಋಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಆಡಿದಂತೆ ಅವರ ಗುರುಗಳು ಸ್ವತಃ ಅವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮತ್ತು ಓದಿದ ಮಹಾವಿದ್ವಾನ್‌ರನೇಕರು ಇವು ಮೂಲ ಋಗ್ವೇದದಂತೆಯೇ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಬಂದಿವೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪುಣೆಯ ಮಹಾಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯ ದತ್ತೋಪಾಸನ ಪೋತದಾರ, ವಿನೋಬಾ ಭಾವೆಯಂಥ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಈ ಮಂತ್ರಗಳು ಋಗ್ವೇದವೇ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದರು. ಅದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಪಂಡಿತ ಮದನಮೋಹನ ಮಾಳವೀಯ ಈ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಾ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ಈ ಮೊದಲೇ

ದೈವರಾತರು ಮೂಲ ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಮೂರುಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಉದ್ಗಂಧವನ್ನು ಮಾಳವೀಯ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬನಾರಸ್ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ಈ ಛಂದೋದರ್ಶನವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಭವನದ ಆಧಾರಭೂತರಾದ ಕೆ.ಎಂ. ಮುನ್ಶಿ ಅವರು ಮುಕ್ತಕಂಠದಿಂದ ಹೊಗಳಿ ರಂಗರಾವ್ ದಿವಾಕರರೊಂದಿಗೆ ಇದನ್ನು ತಾವು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮುಂದೆ ಅವರೇ ಇದರ ಪ್ರಕಟಣೆ ಕೈಗೊಂಡರು. ಆದರಿಂದ ಮುನ್ಶಿಯವರು ಎಷ್ಟು ಪರವಶರಾದರೆಂದರೆ “ಭಾರತಮಾತೆ ಇಂದಿಗೂ ಬಂಜೆಯಾಗಿಲ್ಲ, ವೇದಕಾಲದ ಆರ್ಷ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಇಂದಿಗೂ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಊರ್ಜಿತವಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಿದರು.

ದೈವರಾತರು ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬಾ ಪ್ರಶಂಸಕರನ್ನೂ ಆರಾಧಕರನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇವರ ಮೇರುಕೃತಿಯಾದ ‘ಛಂದೋದರ್ಶನ’ ಸ್ಥಾನಿಕ ಅಥವಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತರಿಗಿಂತಾ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗಮನವನ್ನೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೆಳೆಯಿತು. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಛಂದಸ್ಸುಗಳು, ವೈದಿಕ ಪರಿಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಂತ್ರಗಳ ಶೈಲಿ ಈ ಹೊಸ ಋಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ರೂಪಕೊಟ್ಟಿದ್ದವು. ಈ ಮಂತ್ರಗಳ ಹಿಂದೆ ದೈವರಾತರ ಗೋತ್ರಪುರುಷನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮಹರ್ಷಿಯ ತಪಸ್ಸೇ ಮತ್ತೆ ಮೆರೆದಂತೆ ಇತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ದೇಶವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಖ್ಯಾತಿಯು ದೊರಕಿತ್ತು.

ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ವಿಶ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನ, ಜಗನ್ನಾಥ ಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನ, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ವೇದ ಸಮ್ಮೇಳನ (ದಿಲ್ಲಿ), ಪುಣೆ, ಮದ್ರಾಸು, ಕುಂಭಕೋಣಂ, ತಿರುಪತಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ಇವೆಲ್ಲ ದೈವರಾತರ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದವು. ಕಲ್ಕತ್ತಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ವಿ.ವಿ.ಯಲ್ಲಿ, ಗೌಹಾತಿಯ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಕಾನ್ಸರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಭವನ, ಮುರಝಫರ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಾಗೆಯೇ ಅಹಮದಾಬಾದ್, ಹೈದರಾಬಾದ್, ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಕರಗಾಪುರ್ ಇವೆಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೆ ಈ ಹಿರಿಯರ ಭಾಷಣಗಳು ನಡೆದವು. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸ್ಪೇನ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಅಮೇರಿಕಾ, ನೇಪಾಳ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿ, ಅಷ್ಟೇ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಅವರ ಗೀರ್ವಾಣ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಇದು ಕನಿಷ್ಠ ಎರಡು ದಶಕ

ಪರ್ಯಂತ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು! ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಪ್ರಚಾರ ಪ್ರವಾಸಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಲೇಖನ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿತ್ತು!

‘ವಾಕ್‌ಸುಧಾ’, ‘ಮೂಲ ಯಜುರ್ವೇದ ಸಂಹಿತಾ’, ‘ಇಂದ್ರಯಜ್ಞ’, ‘ಪಶುಪತಿ ಹೃದಯ’, ‘ಯುಗ್ ಭಾಷ್ಯ ಪ್ರಸ್ತಾವ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರು ಮಾಡಿದ್ದವು. ಇನ್ನೂ ಅಚ್ಚು ಕಾಣದೇ ಉಳಿದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅವರು ಬರೆದದ್ದಿವೆ. ‘ಗಾಯತ್ರಿ ಸುಧಾ’, ‘ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತ ಸುಧಾ’, ‘ವೇದವೇದಿಕಾ’, ‘ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಯೋಗ ಸುಧಾ’, ‘ವೇದ ಹೃದಯಂ’, ‘ರಾಮ ರಾಸಾಯನ’, ‘ಅಹಂ ಪ್ರತ್ಯಯ ವಿಮರ್ಶೆ’ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಹೀಗೆ ಏವಂಗುಣ ವಿಶೇಷಣ ವಿಶಿಷ್ಟರಾದ ದೈವರಾತರು ಆಧುನಿಕ ಋಷಿಗಳಾಗಿ ಹೋದರು! ಇವರು ಕೇವಲ ಮಂತ್ರ ದೃಷ್ಟಾರರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಂತ್ರಗಳ ಭಾಷ್ಯಕಾರರೂ ಹೌದು. ಎಷ್ಟೋ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಛಂದೋದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ತಾವೇ ಭಾಷ್ಯ ಮಾಡಿದವರು ಅತಿ ವಿರಳ. ಆದರೆ ಈ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಅವರು ದೃಷ್ಟಾರರೂ ಹೌದು ಭಾಷ್ಯಕಾರರೂ ಹೌದು. ಅವರ ಗೋರಕ್ಷಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಚರ್ಯ ಆಶ್ರಮವು ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ನಿಷ್ಕರ, ಶಿಸ್ತುಬದ್ಧ ಮಧುಕರಿ ವೃತ್ತಿಯ ಜೀವನ ವೃಷ್ಟಿನ್ನ ಆಕಾಂಕ್ಷಿ ವಟುಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗದೇ ಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ದೈವರಾತರು ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ್ದು ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಹಲ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಂಡ ಈ ಆಶ್ರಮದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನಾನುಕೂಲವೇ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಇದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲ ದೈವರಾತರ ಆಶ್ರಮವು ಬಹು ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಡಾ. ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಂಗಿ ತೆರಳಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗಳಾಗುವ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ದೈವರಾತರ ಸಮಾಗಮವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಭೇಟಿ ಆದಾಗಲೇ ಅವರು ದೈವರಾತರ ವೇದವಿದ್ದತ್ತು ಮತ್ತು ಯೋಗ ಸಾಧನೆಯ ವರ್ಚಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಾರೀ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಹಿರಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾಗಿ, ಬಿಹಾರದ ನಾಯಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರು ದೈವರಾತರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ದೈವರಾತರು ಡಾ. ಪ್ರಸಾದರಿಗೆ ನಾಲಿ/ಧಾತಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಅವರ ಅಸ್ತಮಾ ಪೀಡೆಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಭಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆಯೂ ದೈವರಾತರು ಡಾ. ಪ್ರಸಾದರ ಖಾಸಗಿ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಭವನದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಉಳಿದಿದ್ದುಂಟು. ಡಾ. ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಸಾದರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದೈವರಾತರ ಕುರಿತು ಹಲವು ಪ್ರಶಂಸಾ ಮಾತುಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಹೀಗಿತ್ತು ನಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳ ಕಥೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ

ಗೋಕರ್ಣದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೈವರಾತರು ಅಶ್ರಮದ ಗಣೇಶಭಟ್ಟರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ವೈದಿಕ ವಿಸ್ಮಯವೆನ್ನಬಹುದಾಗಿದೆ!

೫. ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ

“ನಿಮ್ಮ ಬಗೆಗೆ ‘ಕಸ್ತೂರಿ’ಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದು ‘ಕಸ್ತೂರಿ’ ಯ ೧೦೦ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಗಾಗಿ, ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧ಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಸಂಚಿಕೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಿವರಗಳು ಬೇಕು. ದಯಮಾಡಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡಿ, ನವೆಂಬರ್ ೧೯ರೊಳಗೆ ನನ್ನ ಲೇಖನ ‘ಕಸ್ತೂರಿ’ಗೆ ಹೋಗಬೇಕು”.

“ನಾನು ನವೆಂಬರ್ ಕೊನೆಗೆ ಅಂಕೋಲೆಗೆ ಬರಲಿದ್ದೇನೆ. ಏಶಿಯಾ ಫೌಂಡೇಶನ್ನಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ. ಆಗ ಮುಖತಃ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಾತನಾಡೋಣ”

“ನನ್ನ ಪತ್ರ ನೀವು ಪೂರ್ತಿ ಓದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಲೇಖನ ನವೆಂಬರ್ ೧೯ರೊಳಗೆ ಬರೆದು ಹೋಗಬೇಕು ಅಂದಾಗ....”

“ಅದು ನನಗೆ ನೆನಪಿದೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಹಾಗೆ ಬರೆದದ್ದು. ನನ್ನ ಕುರಿತು ಇಂಥ ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಶಂಸೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ತಿಂಗಳು ಕಳೆದರೂ ನನಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ...”

ಇದೊಂದು ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದ ತುಣುಕು. ನಾನು ಹತಪ್ರಭನಾದೆನು. ತಮ್ಮ ಯತ್‌ಕಿಂಚಿತ್ ‘ಜನತಾ ಜನಾರ್ಥನನ ಸೇವೆ’ ಸಾಕಷ್ಟು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಿಸಿ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೊರಗುವವರು, ಕೆರಳುವವರು ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನ. ಆದರೆ ‘ಕಸ್ತೂರಿ’ ಯಂಥ ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಂದು ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಯವರ ಪರವಾಗಿ ಬಿನ್ನವಿಸಿ ಕೊಂಡಾಗಲೂ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರದು ಒಟ್ಟು ಹಟಮಾರಿಯಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪರಾಜ್ಞುಖವೃತ್ತಿ!

ಕೊನೆಗೂ ನಾನು ‘ಕಸ್ತೂರಿ’ಯ ಸಂಪಾದಕರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀ ದೇಸಾಯಿಯವರಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಯಿಸಿ ಹಾಕಿಸಿದೆ. ಅವರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಮೀರುವವು ಇವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಲೇಖಕಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ದೇಸಾಯಿಯವರು ಒಪ್ಪಿದರು.

ಅಂಕೋಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ತಮ್ಮ ನಿಷ್ಪಟನೆ ನಗೆ ಸೂಸಿ ಅಂದರು: “ಬಾ, ಬೇಕಾದ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಬೇಕಾದರೆ ಕೇಳು. ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಇದ್ದಂತೆ ಬರೆ. ಬಣ್ಣನೆ ಬಣ್ಣಗಾರಿಕೆ ಏನೂ ಬರಕೂಡದು.” ಹಿಂದೆ ಹದಿನಾರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಳಿದ ಒಲಿವರ್ ಕ್ರಾಂವೆಲ್ ತನ್ನ ಚಿತ್ರಕಾರನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ತಾಕೀತು

ನೆನಪಾಯಿತು. Paint me as I am, warts and all. (ನನ್ನನ್ನು ಇದ್ದಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸು. ಮೋರೆಯ ಮೇಲಿನ ಗಂಟು ಗುಳ್ಳೆ ಎಲ್ಲ ಬರಲಿ!)

ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರದು ಕ್ರಾಂವೆಲ್‌ನಂಥದೇ ನಿರ್ಧಾರ ಬುದ್ಧಿ. ಆದರೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ವಿರೋಧದಲ್ಲಿ, ವಿಧಾಯಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಚರಿತ್ರದಲ್ಲಿ, ಸಂಘಟನೆಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಮುಂಬಯಿ ಮುನ್ಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಶನ್ನಿನಲ್ಲಿ, ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾವಿಕ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀಯ ನಾವಿಕರ ಪರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ವಾದಿಸುವಲ್ಲಿ, ರೈತರ ಪ್ರಚಂಡ ಚಳವಳಿಗಾಗಿ ಕೂಟ ಕಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ನಿಷ್ಠುರನೋ ನಿಗ್ರಹಿಯೋ, ಆಗ್ರಹಿಯೋ, ಖಾಸಗೀ ಗೆಳೆತನದಲ್ಲಿ, ಸರಳ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಆತಿಥ್ಯ ಸತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ, ಸಂತೋಷ ಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಲ್ಲಾಪದಲ್ಲಿ, ಸೊಂಪಾಗಿ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುವದರಲ್ಲಿ, ಬಡವರ, ದಲಿತರ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ, ಒಕ್ಕಲು, ಹಳ್ಳೀರ, ಆಗೇರ, ಮುಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಹಿಂದುಳಿದವರ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರಗುವದರಲ್ಲಿ, ಯಾವದೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುವದರಲ್ಲಿ, ಯಾವ ನಾಗರಿಕನೊಂದಿಗೂ ಹಳ್ಳಿಗ ನೊಂದಿಗೂ ಸಂಗಾತಿಯ ಒಡನಾಟದಲ್ಲಿ ನಗಮೊಗದಿಂದ ಬೆನ್ನು ಚೆಪ್ಪರಿಸಿ ಓರಿಗಿಯ ಸರಿಕನಂತೆ ‘ಮೇಳದಾಳಾ’ಗಿ ಸೇರುವದರಲ್ಲಿ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ ಅಷ್ಟೇ ಸ್ನೇಹಮಯರು, ನಿರಾಡಂಬರ ನಿಃಸಂಕೋಚ ಸರಳ ಜೀವಿಗಳು, ಅಂತಃಕರಣಶೀಲರು.

- ೪೦ರ ದಶಕವದು. ಒಂದು ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಗೆ ನಾಡುಮಾಸ್ಯೆಯ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ರೈತರ ಪ್ರಚಂಡ ಸಭೆ. ದೇಸಾಯರ ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದ ಕೊನೆಗೆ ಸೊಲ್ಲ ಕೂಗಿದರು. ‘ಜಯವಾಗಲಿ!’ ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ಒಕ್ಕಲ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಒಕ್ಕೂರಳ ಕೂಗು ಮೊಳಗಿ ಆ ಸುತ್ತಲಿನ ಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಮೊಳಗಿತು. ಆದರೂ ಅವರ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಡಂಬರವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ನಾಗರಿಕ ನಟನೆಯ ನಯನುಣುಪೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಹಾಲಕ್ಕಿ ಒಕ್ಕಲರು ಮೂಲತಃ ವರ್ಗದಾರರು. ಒಂದು ದುರ್ದಿನದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಗೇಣಿದಾರರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಪರಾಧೀನರಾಗಿ ಪರಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬಲಿ ಸುರಿದು ತಮ್ಮ ನೆತ್ತರು ಬೆವರು ಬತ್ತಿಸಿ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಹಾಲಕ್ಕಿ ಉಣಿಸುವಂತಾಗಿದೆ. ಈ ಹೃದಯದ್ರಾವಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನೇರವಾದ ಬಳಕೆಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ ಅರುಹುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಸುತ್ತಲಿನ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಭಾವುಕ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಪನೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಪ್ರತಿ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲೂ ಇಂಥ ನೂರಾರು ರೈತ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆ ತುದಿಯಿಂದ ಈ ತುದಿಯವರೆಗೂ ನೆರೆಯಿಸುವರು. ಅದೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ತಾಲ್ಲೂಕು

ಕಚೇರಿಯ ಇದ್ದುಂಟೆ. ಸಭೆಯ ಕೊನೆಗೆ ರಮ್ಯ ಭೀಷಣವಾದ ಹಿಲಾಲುಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆ ರೈತ ಕೂಟದ, ಸಮಾಜವಾದದ ಸೊಲ್ಲು ಕೂಗುತ್ತ ಹೊರಡುವುದು ಒಂದು ಪ್ರಭಾವಿಯಾದ ತಂತ್ರ. ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ರೈತರ ಪಾಲಿಗೆ ದೇಸಾಯಿ ದೇವತಾ ಪುರುಷ. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡರೆ, ಕಾಲ ಕೆರೆ ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ರೈತರು ಅವರ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕೈಚೋಡಿಸುವರು. ದೇಸಾಯರ 'ನಾಮದ ಬಲ'ಕ್ಕೆ ಯಾವ ಒಕ್ಕಲ ಕೊಪ್ಪವೂ ತನ್ನ ಎದೆಯನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವುದು.

ಕೊಪೆನಾಹಗನ ಕಡಲ ಕೆಲಸಗಾರರ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಿಷತ್ತು ಮುಗಿದು ಅಂದು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸನ್ಮಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್ ಸರ್ಕಾರದ ದೊಡ್ಡ ಮೇಜವಾನಿ. ದೇಸಾಯರ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಿಯಾಗಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮೇಜವಾನಿ ಮುಗಿದೊಡನೆ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮೆನೂ - ಕಾರ್ಡ್ (ಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯಗಳ ಸೂಚಿಪತ್ರ)ಗಳ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಸಹಿ ಹಾಕಿ ತಮ್ಮ ನೆನಪಿನ ದ್ಯೋತಕವನ್ನು ಕೊಡಕೊಳ್ಳುವುದೊಂದು ಸ್ನೇಹ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಡಿನ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಸಹಿ ಮಾಡಿದರು. ಇದು ಯಾವ ಭಾಷೆ? ಎಷ್ಟು ಮುದ್ದಾದ ಅಕ್ಷರ! ಎಲ್ಲರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಹಿ ಬೇಡುವವರೇ! ಸಹಿಯ ಜತೆಗೆ 'ಕನ್ನಡ' ಶಬ್ದವನ್ನು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಬೇಡಿ ಬರೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಈ ಸ್ವಭಾಷಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಕಂಡು ಉತ್ತೇಜಿತರಾಗಿ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಹೋದ ಬಂಗಾಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ಬಂಗಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಿಮಾಡಿದರು. "ನಿಮ್ಮ ಹೊಸ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದೆ" ಎಂದರು ಆ ಗೆಳೆಯರು. "ಹೊಸ ವಿಚಾರಕ್ಕಿಂತ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದು ತಾಯ್ನಾಡು ತಾಯ್ನಾಡಿಯ ಅಭಿಮಾನವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ" ಎಂದರು ಮಿತ್ರಭಾಷಿಗಳಾದ ದಿನಕರರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗೀಚಿದರೆ ಅದೇ ಶ್ರೀಗಂಧವೆಂದು ಕಳೆದ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಿಡಿ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

- ಇನ್ನೂ ಒಂದು ದೃಶ್ಯ. ಸರ್ ಸ್ವಾಫರ್ಡ್ ಕ್ರಿಪ್ಸ್ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕೂಲಿಕಾರ ಪಕ್ಷದ ಧುರೀಣ. ಅಂದಿನ ಬೋರ್ಡ್ ಆಫ್ ಟ್ರೇಡ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷ. ದಿನಕರ ದೇಸಾಯರು ಅವರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಲಿವರ್‌ಪೂಲ್, ಗ್ಲಾಸ್ ಗೋ, ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ಮುಂತಾದ ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಭಾರತೀಯ ನಾವಿಕರಿಗಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ವಸತಿಗೃಹಗಳೆಂಬ ನರಕ ಕೂಪಗಳ ವಿರುದ್ಧ ದೂರಿಕೊಂಡರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ ಬರೇ ಉಂಟು ದಿನ ಇದ್ದರೂ (೧೯೪೫) ಅಷ್ಟು ಅಲ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಯ ಭಾರತೀಯ ನಾವಿಕರನ್ನು ಗೋಳಾಡಿಸುವ, ಕೋಣೆ, ಹಾಸಿಗೆ, ದೀಪ, ಅಡಿಗೆಯ ಪಾತ್ರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಅಸಹ್ಯ ಕೊಳೆ, ಕೊಳಚೆ ಹೊಲಸು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ

ಬಗೆಗೆ ಪೋಟೋ ಅಂಕಿಸಂಖ್ಯೆ ಸಹಿತವಾಗಿ, ವಿಶದವಾಗಿ ವರದಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕ್ರಿಪ್ಸರ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಿತು. ಭಾರತೀಯ ನಾವಿಕರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯಿತು.

ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರಂಥ ಬಹುಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿ ದುರ್ಲಭವಾಗಿಯೇ ಸಿಗಬಹುದು. ಅವರು ರೈತ ಕೂಲಿಕಾರ ಸಂಘಟಕರು, ಅವರು ಸಮಾಜ ಸೇವಕರು; ಶಿಕ್ಷಣವೇತ್ತರು, ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರಕರು; ಅವರು ರಾಜಕಾರಣಿ; ಅವರು ಕವಿ. ಜನಬಳಕೆಯ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಕವನಗಳನ್ನು ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಡುಗಳಂತೆ ಒಕ್ಕಲ ಮಕ್ಕಳು ಗುಮಟೆಯ ಪಾಂಗಿನೊಂದಿಗೆ ಕೊಪ್ಪ ಕೊಪ್ಪದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳಗಾಂವ ಕಡೆಯ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಗಪಂಚಮಿಗೆ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಹಾಡಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಶ್ರೀ ಆನಂದ ವರ್ತಿಯವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರು ೧೯೦೯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೦ನೆಯ ದಿನ ಅಂಕೋಲೆ ಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಮೂಲ ಮನೆ ಕುಮಟಾ ತಾಲೂಕಿನ ಅಂತರವಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ಹೊಂಡದಕಲ್ಲ ದೇಸಾಯಿ ಮನೆತನದ್ದು. ಇವರ ತಂದೆ ಒಬ್ಬ ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರು.

ದೇಸಾಯಿಯವರ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಲಗೇರಿ, ಅಂಕೋಲೆ, ಕಾರವಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಿ.ಎ. ಪಾಸು ಆದರು. ಇಡೀ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಇತಿಹಾಸ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪ್ರಥಮರಾದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕ್ಯಾಂಡಿ ಪಾರಿತೋಷಕವು ದೊರಕಿತು. ಮುಂದೆ ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಅವರು ಎಂ.ಎ. ಪಾಸಾದರು. ಅದೂ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್.ಎಲ್.ಬಿ. ಪಾಸು ಮಾಡಿದರು, ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ.

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ಕಲಿಯುವಾಗ ದಿ. ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರರು, ಶ್ರೀ ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣಯ್ಯನವರು ಇವರ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು. ಅಗಲೂ ರಾಜಕಾರಣ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸಗಳಷ್ಟೇ ಹಳಗನ್ನಡ ವಾಕ್ಯ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಮೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯ. ೧೯೨೩ರಲ್ಲಿಯೇ ಧಾರವಾಡದ ಶಂಕರ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಇವರು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಯವರ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆ' ಗಳನ್ನು ಕಂಡರು, ಕೊಂಡರು. ತಾವೂ ಕವನಿಸತೊಡಗಿದರು. ತರುಣ ದಿನಕರನ ಕವನ ಕಿರಣಗಳು ಆಗಲೇ ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ ಕಣ್ಣನ್ನೂ ಸೆಳೆದವು. ಕಾಲೇಜು ಕವಿಗಳ ಕವಿತಾ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಪ್ರೊ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ

ಹೆಚ್ಚು — ಉ ಕವನಗಳು ದೇಸಾಯಿಯವರದೇ ಇದ್ದವು! ಅಂದಿನಿಂದ 'ಕಾನಡಾ ಧುರೀಣ', 'ಕಾನಡಾವೃತ್ತ', 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ' ಮುಂತಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಕರರ ಕವನಗಳು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಂಗ್ರಹ ಹೊರಡುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಹಿರಿಯ ಕವಿಯಾಗಿ ಹೆಸರಾದವರಲ್ಲಿ ಇವರೇ ಮೊದಲಿಗರನ್ನಬಹುದು.

ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರು ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ವಂಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸೊಸೈಟಿಯನ್ನು ಆಜೀವ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಸೇರಿದರು. ಈಗ ಅವರು ಈ ಮಹಾಸಂಸ್ಥೆಯ ಮುಂಬೈ ಶಾಖೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು.

ಸಚ್ಚೀಲ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದ ಪಾಠ ಕಲಿಯಲು ದೇಸಾಯರಿಗೆ ಗುರುಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನದ ಚನಕರನಿಸಿಕೊಂಡ ದಿ.ಎನ್.ಎಂ. ಚೋಶಿಯವರು. ಅವರು ಸರ್ವಂಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸೊಸೈಟಿಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

೧೯೩೬ ರಲ್ಲಿ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಮುಂಬಯಿಯ 'ಸೀಮೆನ್ಸ್ ಯೂನಿಯನ್' (ಕಡಲ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಂಘ) ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದರ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ, ಮುಂದೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ೧೯೬೨ರ ತನಕ ಈ ಸಂಘದೊಂದಿಗೆ ದೇಸಾಯಿಯವರ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವಿತ್ತು. ಇಂದು ಈ ಯೂನಿಯನ್ ಏಶಿಯಾದಲ್ಲಿಯೇ ಅತಿದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಘದ್ದೇ ಒಂದು ಸ್ವಂತ ಕಟ್ಟಡವಿದೆ. ಈ ಸಂಘದ ಪರವಾಗಿ ೧೯೪೫ರಲ್ಲಿ ಕೊಪೆನ್‌ಹೆಗನ್ (ಡೆನ್ಮಾರ್ಕ್) ದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ಸೀಟಲ್ (ಅಮೇರಿಕಾ) ದಲ್ಲಿ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧಿವೇಶನಗಳಿಗೆ ದಿನಕರರು ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರು.

ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತದ ಟ್ರೇಡ್ ಯೂನಿಯನ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ದೇಸಾಯರು ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಹಿಂದ್ ಮಜದೂರ ಸಭೆಯ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಎರಡು ವರ್ಷ ದುಡಿದರು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಮಿಕ ಕಮಿಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಮುಂಬಯಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಶನ್ ನಲ್ಲಿ ೧೯೪೮ರಿಂದ ೧೯೬೧ರ ತನಕ ೧೩ ವರ್ಷ ಇವರು ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಮುಂಬಯಿ ಪೋರ್ಟ್ ಟ್ರಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಿಶ್ವಸ್ತರಾಗಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರು.

೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯರು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರೈತ ಚಳುವಳಿಯ ರಣಕಪಳಿ ಊದಿದರು. ಕರಾವಳಿಯ ಗುಂಟ 'ಬೇಣದ ಬೆಂಕಿ' ಯಂತೆ ರೈತರ ಆಂದೋಲನ ಹಬ್ಬಿತು. ಐದು ವರ್ಷಕಾಲ ದಿನಕರರನ್ನು ಮುಂಬಯಿ ಸರ್ಕಾರವು

ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಬರದಂತೆ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ಹಾಕಿತು. ಆ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯ ರಾಹುಗ್ರಹಣದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಬಂದ ದಿನಕರನನ್ನು ಅಂಕೋಲೆ ಸೀಮೆಯ ರೈತರು ಅಕ್ಷರಶಃ ಹೆಗಲಿಗೆ ಏರಿಸಿ ಮಹಾ ಸಂಭ್ರಮದ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು.

೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ಕೆನರಾ ವೆಲ್‌ಫೇರ್ ಟ್ರಸ್ಟು ಸ್ಥಾಪನೆ ಆಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ದಿನಕರರೇ ಚೀಫ್‌ಮನ್. ಇಂದು ಈ ಟ್ರಸ್ಟು ೧೧ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೀಡಿಯಂ ಸ್ಕೂಲನ್ನೂ ಎರಡು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪುಕ್ಕಟೆ ಊಟದ ಹಾಸ್ಟೆಲನ್ನೂ ಒಂದು ಹರಿಜನ ವಸಾಹತನ್ನೂ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದೆ. 'ಜನಸೇವಕ' ವೆಂಬ ಒಂದು ಪ್ರಗತಿಪರ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಇದು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಟ್ರಸ್ಟಿನದೊಂದು ಮುದ್ರಣಾಲಯವೂ ಇದೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಟ್ರಸ್ಟು ಒಂಬತ್ತು ಲಕ್ಷದಷ್ಟು ನಿಧಿಯನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದೆ. 'ಭೂಪತಿಯು ಕವಿಯಾಗಿ ಕವಿ ಚಮೂಪತಿಯಾಗಿ ಮೆರೆದ' ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಸೋಜಿಗವೇ?

ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ತುಂಬ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಭಾಷಾನುಗುಣ ಪ್ರಾಂತರಚನಾ ಸಮಿತಿಗೆ ಒಂದು ಮನವಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಚಿಸಿದ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೇಸಾಯಿಯವರೂ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಬರೆ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲ, ಈ ಮನವಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ದೇಸಾಯಿಯವರಿಗೇ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು.

ದೇಶದೊಳಗಿನ ಸಮಾಜವಾದೀ ಆಂದೋಲನದೊಂದಿಗೆ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಹಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿರೋಧಿ ಪಕ್ಷವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ಯಶಸ್ವಿ ಆಗಲಾರದೆಂದು ಅವರ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಗೆ, ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಜನತೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಅಸ್ತಿವಾರವೆಂದವರು ಮನಗಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇದುವರೆಗೆ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರು ನಾಲ್ಕು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ: (೧) ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ, (೨) ಹೂ ಗೊಂಚಲು, (೩) ಮಕ್ಕಳ ಪದ್ಯಗಳು, ಮತ್ತು (೪) ಮಕ್ಕಳ ಗೀತೆಗಳು. ೧೯೫೮ರ ನಂತರ ಬರೆದ ಕವನಗಳು ಇನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲದೆ ದಿನಕರರು ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕವನಕ್ಕೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಹುರಿಗಾಳಿನಂಥ 'ಚುಟುಕ'ಗಳ ಅಪ್ರತಿಮಾ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಅವರು ಬರೆದ ಚುಟುಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೨,೮೦೦ ಆಗಬಹುದು! ಈ ಚುಟುಕಗಳು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ, ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗಳ ಅಲಂಕಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಮಾದರಿ:

ಇಲ್ಲುಂಟು ತರತರದ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ
ಬೆಕ್ಕು ಇಲಿ, ಕತ್ತೆ ಹುಲಿ, ನಾಯಿ ಮೊಲ ಜೇಯ.
ಮತ್ತೆ ನೀರುಳ್ಳಿ ಹಾಗಲಕಾಯಿ ಉಂಟು
ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಂದೊಂದು ಬೀಳುವುದು ಗಂಟು!

ಕಳೆದ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿದ್ದಗಂಗಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ. ಜಿ.ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಅವರು ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಈ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಕುರಿತು ಅಧಿಕಾರ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು:

ಶ್ರೀ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಚುಟುಕುಗಳು ಯಾರ ಕಣ್ಣನ್ನಾದರೂ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿವೆ. ಭಾಷೆಯ ಹದ, ಮಾತಿನ ಮೊನಚು, ಧ್ವನಿಯ ಕೊಂಕು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ವಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಮುಕ್ತಕಗಳು ಎಂದೂ ನಿರ್ಮಾಣ ವಾದಂತಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಒಂದು ಮುಕ್ತಕ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಶ್ರೀ ದೇಸಾಯಿಯವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲದೆ ದಿನಕರರು 'ನಾ ಕಂಡ ಪಡುವಣ' ವೆಂಬ ಪ್ರವಾಸಾನುಭವದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ಕಾರಂತರ 'ಅಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ'ದ ನಂತರ ಇಂಥ ಕೃತಿ ಇದೊಂದೇ ಸರಿ.

ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಿಕ ಸಂಘಟನೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಗೇಣಿ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಚಾಲುಕ್ಯ ಕಾಲದ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಯ ತೀಕ್ಷ್ಣತಮ ವಿಮರ್ಶಕರು ಅವರೇ. ಅವರ ಒಂದು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹದ ಅವರ ಬಳಿಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕಾಟು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಎರಡನೇ ಅವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬೇಕು, ಅವು ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ ಅಂದರು.

ಆಂಗ್ಲ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಲಿಯಂ ಬ್ಲೇಕ್ ಅವರ ನಿತ್ಯ ಪಾಠದ ಕವಿ. ಅದೇ ರೀತಿ ಡ್ರೈಡನ್, ಪೋಪ್ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಜೀವನವಿಮರ್ಶೆಯ ಕಾವ್ಯ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೃದ್ಯ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ದಿನಕರರು 'ನಿಸರ್ಗ ಕವಿ'ಗಳಲ್ಲ. ಮಾನವ ಜೀವನದ ಚಿಂತನೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯ. ಶೆಲ್ಲಿ, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ಥ್ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೀಟ್ಸ್ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯದ ಕೆಲವಂಶ ದಿನಕರರಿಗೆ ಹಿಡಿಸಿದೆ. ನವ್ಯ ಮಹಾಕವಿ

ಈಲಿಯಟ್‌ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಉತ್ಸವಗಳಿಗಿಂತ ಅವನು ಬೆಕ್ಕಿನ ಕುರಿತು ಬರೆದ ೨೦ ಕವಿತೆಗಳೇ ದಿನಕರರಿಗೆ ಬಹಳ ಸೇರುತ್ತವೆ.

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳ ಕುರಿತು, ಹಿರಿಯರು ಹಿರಿಯರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬರೆದ ಕಾವ್ಯ ಹೆಚ್ಚು. ಮಕ್ಕಳದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳೇ ಬರೆದಂತೆ ಅನಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ಕಡಿಮೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಮಕ್ಕಳ ಪದ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಮುಂಬಯಿ ಸರ್ಕಾರದ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆದ ಈ ಕವಿ!

ದಿನಕರರು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಲಾಸಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ತುಂಬ ಸೊಗಸುಗಾರರು. ಊಟ ಉಪಾಹಾರ ಎಲ್ಲ ರುಚಿಕಟ್ಟಾಗಬೇಕು. ಮನೆ, ಕೋಣೆ, ಮೇಜು, ಕೆಲಸ, ದಿನಚರ್ಯ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿದ ಓರಣ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಇಷ್ಟ. ಶಿಸ್ತು, ನಿಯಮ, ನಿಷ್ಠೆ, ಸಮಯ ಪಾಲನೆ ಇದನ್ನು ಅವರು ತಂದೆಯಿಂದ ಕಲಿತರು. ಅಸಡ್ಡಾಳ ಬದುಕು ಅವರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಪದ್ಧತಿ. ಪೂರೈಯೋಜನೆ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಮಯಾನುಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟು ಈ ಚಳುವಳಿಗಾರ ಜನಸೇವಕನ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು. ಆಡಂಬರ ಆಟೋಪ ಇವರಗೆ ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಸೇರದು. "ಹದಿಮೂರು ರೂಪಾಯಿ ಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮದುವೆಯ ವಿಧಿ ಮುಗಿದಿತ್ತು!" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮಗಳ ಮದುವೆಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಉಡುಗೊರೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಇವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ! ಚುನಾವಣೆಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆದ್ಯಂತ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ಅಲೆದಾಡುವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಇವರು ನಿರ್ಲಿಪ್ತರು. ಚುನಾವಣೆಯ ಮರುದಿನವೇ ಮುಂಬಯಿಗೆ ತೆರಳಿ ನಿತ್ಯದ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಮಗ್ನರು!

ಅವರದು ಏಕಾಗ್ರ ವೃತ್ತಿ. ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸುವ ತನಕ ಮಿಕ್ಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ತಲೆ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ವಿಚಾರವಂತನಂತೆ ಕಾರ್ಯ, ಕಾರ್ಯಕರ್ತನಂತೆ ವಿಚಾರ ಇದೆ ದಿನಕರ ಕೃತಕೃತ್ಯತೆಯ ಮರ್ಯ. ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವಾಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ! ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿರುವಾಗ ಅಭ್ಯಾಸದ ನೆನಪು. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರಾಗಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರು! ಮಿಕ್ಕ ಕಾಲವೆಲ್ಲ ಆಟದ ಬಯಲಲ್ಲಿ; ಬೋಳು ಬಯಲು ಸುತ್ತುವದರಲ್ಲಿ! ಶಾಲೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ಒಯ್ಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ, ಡೆಸ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ ಮರುದಿನ ಯಾರು ಹೊತ್ತು ತರಬೇಕು?... ಆಟವಿರಲಿ, ಪಾಠವಿರಲಿ, ಊಟವಿರಲಿ, ರಾಜಕೀಯ ಪುಟವಿರಲಿ, ಆಯಾ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಗ್ರ ಏಕಾಗ್ರ ಲಕ್ಷ್ಯ.

(ಕಸ್ತೂರಿ, ೧೯೬೬)

೬. ಪೂಜ್ಯ ಮಾಸ್ತಿಯವರೊಡನೆ ಪ್ರಥಮ ಸತ್ಸಂಗ

ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಒಂದು ಪ್ರತಿಮಾಗ್ರಹ. ಭವಿಷ್ಯವು ಭೂತವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಭಾವವು ಕಣ್ಮರೆಯಾದರೂ ಮಣ್ಮರೆಯಾದರೂ ಅನುಭವವು ಹರಳುಗಟ್ಟಿ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಜೀವಾವಧಿಯೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪುಣ್ಯಸ್ಥ ರಣವಿದು - ಮರಣವನ್ನು ಮೀರಿ ಮೆರೆಯುವ ಸ್ಮರಣ.

ಮಾಸ್ತಿಜಿಗೆ ಆಸ್ತಿಕನು ಹೇಗೋ ನಾಸ್ತಿಕನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅಷ್ಟೇ ಹತ್ತಿರ! - ಎಂದಿದ್ದರು ದಿ. ಪೂಜ್ಯ ಮಾಸ್ತಿಜೀ ಹಲವು ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಧಾರವಾಡದ ಒಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ. ಆಗ ಅವರು, ನನಗೆ ನೆನಪಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. (ಆಗಲ್ಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮೈಸೂರಿನ ಆಳುವ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು.) ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸದಸ್ಯತ್ವದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅವರು ಆಗ ಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದರು. (ಸಂಚಾರವೆಂಬುದು ಕೈ-ಗೊಳ್ಳುವ ಬಾಬತ್ತೋ ಕಾಲ್ ಗೊಳ್ಳುವದೋ?)

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹೊರಗೆ ಕನ್ನಡದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಂದಿನ ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರೇ ಮೊದಲಿಗಿರಬೇಕು. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಮ್ಮೂರಿಗೂ ಭೆಟ್ಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು. ಅಂದೇ ಅವರ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಪ್ರಥಮ ಭೆಟ್ಟಿ. ಆಗಲೇ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನವನಾಗಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಪರಮ ನಾಸ್ತಿಕನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರಂಥ ಪರಮ ಆಸ್ತಿಕರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದದ್ದು. ಎರಡುದಿನ ನಾವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ಆದ ಊರ ತರುಣರು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಮೋಡಿಯಿಂದ ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿವು, “ದಿನ ರಾತ್ರಿಯೆನ್ನದೆ ವಿಷಯ ಲಂಪಟವಾಗಿ” ದಾಸರು ಅನ್ನುವಂತೆ! ನಾವು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಹತ್ತಿರವೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಸುತ್ತಲೇ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮಂಥ ಚಂಚಲಚಿತ್ತರಿಗೆ ಅಪೂರ್ವ ಮನಃಶಾಂತಿ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಡಡಿದ ಭಾವಗಳು ತಿಳಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ತಿಳಿಯಾದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಮುಂಚಿನ ವರ್ಷವೇ ನಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂದಿನ ಆಳುವ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರರು ಬಿಜಯಂಗೈದು ಹೋಗಿದ್ದರು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತ ಅಂದು ಬಿಟ್ಟೆ: “ಕಳೆದ ವರ್ಷ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ದೊರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಇಂದು ನಮ್ಮ

ಭಾಷೆಯ ದೊರೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.” ಅಮೇಲೆ ಮಾಸ್ತಿಜಿ ತಮ್ಮ ಭಾಷಣವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತ ಮಿದುವಾಗಿ ಒಂದು ಮಾತು ಆಡಿದರು. ಅದು ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ನನ್ನ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ನನಗೆ ಒಂದು ಧ್ಯೇಯ ವಚನವಾಗಿ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರೆದಂತೆ ನಟ್ಟು ನಿಂತಿದೆ. ಅವರೆಂದರು: “ಗೆಳೆಯ ಗೌರೀಶರು ನನಗೆ ಭಾಷೆಯ ದೊರೆಯೆಂದು ಹೊಗಳಿದರು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತು ನೆನಪಿಡಬೇಕು. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನೂ ಅವನ ಗೆಳೆಯ ಭಾವಿಸುವಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವನಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಹಗೆಯು ಭಾವಿಸುವಷ್ಟು ಕೆಟ್ಟವನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.” ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನನ್ನದೇ ಎಂಬಂತೆ ನಾನೂ ನೂರಾರು ಕಡೆ ಆಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ, ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಸೇರಿಸಿ - ಆತ ತಾನು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ! ಇರಲಿ.

ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಕಾರ್ಯದ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಭಾರತದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾಭಾರತ ದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆಯ ಕಥೆಯನ್ನು ರೂಪಕವಾಗಿ ಬಲುಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು. ಒಂದು ಕಾಲಪುರುಷನೇ ಆ ಯಕ್ಷ. ಭಾರತವೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ. (ಯುಧಿ - ಸ್ಥಿರ) ಭಾರತವು ಕಾಲನ ಅಹ್ವಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಮರ್ಪಕ ಉತ್ತರ ನೀಡುವುದು, ತನ್ನನ್ನೂ ತನ್ನ ಸೋದರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನೂ ಬದುಕಿಸುವುದು.

ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಮಾತಿನ ವೈಖರಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿ-ಕತೆಗಾರನ ಪಶ್ಯಂತೀ ವಾಣೀ ದಾರ್ಶನಿಕನ ಪರಾವಾಣಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆವೇಶವಿಲ್ಲ, ಉದ್ದೇಗವಿಲ್ಲ, ಆಡಂಬರವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮರ್ಮಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದ ಎದೆಯಾಳದ ಕಳಕಳಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಪರಮ ಆಪ್ತ ಬಂಧುವಂತಿದ್ದ ಕವಿವರ್ಯ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಒಂದು ಉಕ್ತಿ ಅವರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ: “ಅರಿವಿನಾಳದೊಳಿರುವ ಅಣಿಮುತ್ತುಗಳನೆತ್ತಿ ಪವಣಿಸುವ ಚಾಣ ಬಗೆ” ಅವರದು. “ಸೂಜಿಗೂ ಹದನು ಎಳೆನೂಲಿಗೂ ಮಿಗಿಲಾದ ನುಡಿ” ಅವರ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಲುಕಿ ಅಲ್ಲಿ ನಲಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಸಲುಗೆಯ ಸಂಭಾಷಣ ಎಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲ. “ಕಲೆ ಕಪ್ಪು ಎಲ್ಲಿನೂ ಇಲ್ಲ! ಒಂದೆ ಸಮನೆಲ್ಲ! ಎಲ್ಲವೂ ನುಣುಪು||”

ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಕಥೋಪಕಥನಗಳು ಪುರಾಣದ ಬದನೆಕಾಯಿಗಳಲ್ಲ; ಅವು ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಶ್ರೀಮಂತ ಉಪಮೆ ರೂಪಕಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನಗಳಾಗಿ ಅವರ ವಾಚಾಸಿದ್ಧಿಗೆ ದುಡಿಯುತ್ತವೆ. ಅವರು ಅಂದು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ನನ್ನೊಡನೆ ಅಂದರು: “ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾತು ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆ ತಿಳಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇರಬೇಕು. ‘ಜ್ಞಾಪಯೇನತು ಬೋಧಯೇ’ ಅಂದಿದ್ದಳು ಆಕೆ.”

ಈ ಇಂಥ ಅಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳು ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಇಂದಿನ ಈಗಿನ ಬದುಕಿನ ತಡ್ಡಗಳನ್ನು ಸತ್ಯವಾಗಿರುವ ರೂಪಕಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ವಾಸ್ತವ್ಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ಒಬ್ಬ ಮರಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಕ್ಷೇತ್ರಯಾತ್ರೆಗೆ ಬಂದು ತಂಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯ - ನಾವೆಲ್ಲ ಅಷ್ಟು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಒಲೈಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಿರಿ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ಬಡಕಲು ಪ್ರೌಢ ಗೃಹಸ್ಥರು ಯಾರು? ಎಂದು. ಆ ಹರೆಯದ ಯತಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಬರುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವರು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಇದೇನು ನಡೆದಿದೆ? ಎಂದು ನೋಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಎದ್ದು ನಿಂತು ಪಾದಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು! ಆ ಎಳೆಯ ಲೋಕಾಭಿರಾಮವಾಗಿ ನಕ್ಕು ಅನುಗ್ರಹ ದೃಷ್ಟಿ ಬೀರುತ್ತಿದ್ದರು! ನನಗೆ ಇದು ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. “ಆ ಮರಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ತಾವೇಕೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಗೌರವ ಕೊಡುತ್ತೀರಿ? He seems a stupid monk. ಮಂಕು ಬುದ್ಧಿಯ ಕೌಪೀನವಂತ!”

“ಛೇ ಛೇ ಹಾಗೆನ್ನಬೇಡಿ. ಅವರು ಮರಿಯಾದರೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಜಗದ್ಗುರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದವರು. ಅವರ ಸಂನ್ಯಾಸವಂತೂ ಅದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯ! ಪಾಪ ಅವರಿನ್ನೂ ಹೀಚು, ಮಾಗುವದಿದೆ. ದೀಕ್ಷೆ ಇತ್ತ ಗುರುಗಳು ಸಂಸ್ಕಾರ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಚಿನ್ನದ ಅದಿರಿನಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣೆ ಹೆಚ್ಚು, ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಸೋಸಿ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದಾಗಲೆ ಅಪರಂಜಿ. ಗೌರವ ಹಿಂದಿನ ಹಿರಿಯ ಹಳೆಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಮತ್ತು ಅವರ ವಿರಕ್ತ ನೈಷ್ಠಿಕ ವೃತ್ತಿಗೆ.” ನಾನು ಸುಮ್ಮನಾದೆ.

ಅಂದು ಸಂಜೆ ನಮ್ಮೂರ ಯಜಮಾನರು - ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಗಣ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಭೇಟಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು, “ಸ್ವಾಮಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡರೆ ನಮ್ಮ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು....”

“ಛೇ ಛೇ ಉಂಟೇ! ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲಿ?” ಎಂದು ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರು ತಮ್ಮ ಹತ್ತು ಮಜಲಿನ ನಗೆ ನಕ್ಕರು.

“ಅಲ್ಲ ಹಾಗಲ್ಲ” ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು, “ತಮ್ಮ ಮುಖಚರ್ಯೆ ಆ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಮುಖವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ!” ಕುಶಲೋಪರಿ ನಡೆಯಿತು. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಯಜಮಾನರ ಮಕ್ಕಳ ಕುರಿತು ಕೇಳಿದರು. “ನನಗೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು ಅವಳ ಮದುವೆ ಆಗಿದೆ. ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ ಆ ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರನ

ಇಚ್ಛೆ! ಹೆ: ಹೆ: ಹೆ:” ಅಂದರು ಗಣ್ಯರು.

“ಅದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಹೆಣ್ಣು ಲೋಕಮಾತೆಯ ಅಂಶವೇ. ಉಭಯ ಕುಲೋದ್ಧಾರಿಣಿ! ನನಗೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೇ” ಅಂದರು ಮಾಸ್ತಿಯವರು. “ಹಿರಿಯಳ ಮದುವೆ ಆಗಿದೆ. ಕಿರಿಯಳೊಬ್ಬಳು ಕಾಲೇಜು ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಈಗ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಅವಳ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ” ಅಂದರು ಮಾಸ್ತಿ. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣವೇ ತನ್ನ ಕೊನೆಯ ಮಾತು ತಿದ್ದಿ ಆಡಿದರು, “ಅಂದರೆ ನಾವು ಅವಳ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇವೆ.” ಅಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳ ಮದುವೆ ತಾನೊಬ್ಬನೆ ಮಾಡಿಸುವುದಲ್ಲ ತನ್ನ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ನೆನಪಾಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಿಗಾಗಿಯೇ “ನಾವು” ಎಂದರು. ಮಾತಾಡುವಾಗ ಹೆಂಡತಿ ಕಣ್ಣಿಂದ ಇಲ್ಲ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಳೆ. ಅವರನ್ನು ಮರೆತು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಮಗಳ ಮದುವೆ ಮಾಡುವದಂದರೇನು?

ಮೇಲಿನ ಘಟನೆ ತೀರಾ ಚಿಕ್ಕದು; ಅಷ್ಟೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಆತ್ಮವಂತ ಸತ್ಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಇಂಥ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ. ಅವರ ನಿತ್ಯ ಪಾರಾಯಣದ ರಾಮಾಯಣದ ನಾಯಕನಂತೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಮರ್ಯಾದಾ ಪುರುಷೋತ್ತಮರು’. ಅನಾಚಾರದ ಮಾತಿರಲಿ ತನ್ನ ನಡೆ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಯಾವ ಬಗೆಯದೂ ಅಪಚಾರಕ್ಕೆ ಎಡೆಗೊಡುವದು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಬದುಕಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲ.

ಮರುದಿನ ನಾವು ಅವರಿಂದ ಕತೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಕಾಡಿ ಬೇಡಿದೆವು. ಅವರ ಕತೆಗಳ ಕುರಿತು ಮಾತು ಬಂತು. ಅವರು ಗೆಳೆಯ ಕವಿ ಎಕ್ಕುಂಡಿಯವರಿಗೂ ನನಗೂ ಅದೇ ಸುವಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಅವರ ‘ಚಿನ್ನಬಸವ ನಾಯಕ’ ಕಾದಂಬರಿಯ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರತಿ ಕೊಟ್ಟರು (ಅವರ ‘ಜೀವನ’ ಮಾಸಿಕದಲ್ಲಿ ನಾವು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವದರ ನೆನಪಿಗೊಂದು). ಅವರ ಕಥೆಗಾರಿಕೆಯದೊಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯ. ಬರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಇಡಿಯ ಕತೆ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಸಂಗ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಾಗೆಯೆ ಮಸಗಿ ಇಳಿಯಲು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದವಂತೆ. ಆಗಲೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ೨-೩ ಕತೆಗಳು ಹಾಗೆ ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಅಣಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಅವರ ಕತೆಗಳು ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವ ಬಗೆಯಲ್ಲವಂತೆ!

“ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕತೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೇ” ನಾನು ಕೇಳಿದೆ.

“ಒಂದಲ್ಲ ಗೌರೀಶ, ೨-೩ ಇವೆ” ಅಂದರು.

“ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಈಗೊಂದು ಹೇಳುವಿರಾ?” ನಾ ಕೇಳಿದೆ.

“ಸರಿ. ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿ” ಎಂದು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಆರಾಮ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖಾಸೀನರಾಗಿ ಕಥನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ನಾವೆಲ್ಲ ಚಾಪೆಯ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಸುತ್ತಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣುಬಾಯಿ ತೆರೆದು ಉತ್-ಕಂಠಿಯಿಂದ ಕತ್ತಿ ಕುಳಿತವು.

ಅಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು ‘ಗೌತಮಿ ಹೇಳಿದ ಕತೆ’. ಕಾಳಿದಾಸನ ಶಾಕುಂತಲದಲ್ಲಿ ಮುದಿ ತಾಪಸಿ ಗೌತಮಿ ಕಣ್ಣಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಕತೆ ಆ ಕವಿಕುಲಗುರುವಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಜೀ ನಮಗೆ ಅರುಹಿದರು. ಕತೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಕಾಳಿದಾಸನ ಪೌಢಿಮೆಯ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಅದು ‘ಜೀವನ’ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೇ ತಿದ್ದದೆ ನಮಗೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ. (ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸ್ಮರಣಾಶಕ್ತಿ ಅದ್ಭುತ, ಚಲಚಿತ್ರದಂತೆ.) ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹೋದ ನಂತರ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಕಾಲ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಪರೂಪದ ಪ್ರತಿಭೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಬಂದಾಗ ಭಿಟ್ಟಿಯಾದ ಸದ್ಗುಹಸ್ಥರನ್ನು ಹೆಸರತ್ತಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಒಮ್ಮೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ‘ನವಭಾರತ’ ದಲ್ಲಿ ೧೯೫೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ನಾನು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಕುರಿತು ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಲೇಖನವನ್ನು, ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಆ ಗೌತಮಿಯ ಕಥೆ (‘ಗೌತಮೀ ಚೀ ಗೋಷ್ಠಿ’) ವನ್ನು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. (ಅದು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಬಗೆಗೇ ಹೊರಟ ವಿಶೇಷಾಂಕವಾಗಿತ್ತು.)

ಅಂದು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಏನೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಯೀ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಿದ್ದರು. ಅಂದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಲೋಕಾರಂಭ ಕ್ಷಿಂತ ರಾಜಾಶ್ರಯವೇ ಆಧಾರವಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹೊರಗೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಚಾರ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಚುರವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಅಂದು ಸಂಚಾರ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು. ಕನ್ನಡದ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂದು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಕೊರತೆ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. “Give me 200 sincere workers and I will work out a revolution in Kannada” ಅಂದರು, ಈ ಕುರಿತು ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ. ಆಗ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದರು: “ಕನ್ನಡಿ ಒಡೆದು ಚೂರಾದಾಗ ನಮ್ಮ ಮೋರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಮಗೆ ಅವೆಲ್ಲ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮೋರೆಗಳಲ್ಲ. ಇರುವುದು ಮೋರೆ ಒಂದೇ. ಹಾಗೆಯೇ ನಾವು ನೀವೂ

ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಕನ್ನಡ ಜನ!” ಪರಿಷತ್ತಿನ ಬಗೆಗೆ ಕೇಳಿದ ಒಂದೆರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡದ ಅನಾಸ್ಥೆ - ಅನವಸ್ಥೆಗಳ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅವರು ಹೀಗೆಂದರು:

“ಪರಿಷತ್ತಿನ ಕೇಂದ್ರ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೋ ಉ.ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಗೋ ತರುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಹೃದಯವು ಎದೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಅದು ಕಾಲಿನಲ್ಲೋ ತೋಳಿನಲ್ಲಿಯೋ ಹೇಗೆ ಇರಬಲ್ಲದು? ಅಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರಿದ್ದಾರೆ ತಾನೇ!” ‘ರಾಜಸೇವಾಸಕ್ತ’ ರೆಂದು ಮಾಸ್ತೀಚಿಯಂಥ ಹಳೆಯ ತಲೆಮಾರಿನ ಶಿಷ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪ್ರದಾಯಪ್ರಿಯರೆಂದೂ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯವರೆಂದೂ ಜರೆಯುವ ಪ್ರಗತಿಪರರೆಂಬ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಜನಪ್ರಿಯ ಲೇಖಕರು ಅಂದು ಇದ್ದರು. ಅಂಥ ಒಬ್ಬರ ಕುರಿತು - ಅವರೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನವರೇ - ಮಾಸ್ತಿಯವರು ತುಂಬ ನೊಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. “He is insulting me with the License of ink ” ಎಂದರು ಅವರು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಇದಕ್ಕೂ ನಿಬ್ಬರದ ನುಡಿ ಬರುವುದು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸೋಜಿಗವೆಂದರೆ ಅದೇ ಪ್ರಗತಿಪರ ಅಧ್ಯಯನಗಳಾದ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಟೀಕಾಕಾರರು ಮಾಸ್ತಿಯವರನ್ನು ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಬಂಧುವೆಂದು ಮುಕ್ತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಾಗೂ ಕಂಠದಿಂದ ಕೊಂಡಾಡಿ ನೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು! ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೋ ಅವರ ಬಗೆಗೆ ಅಪಾರ ಮರುಕ. “ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಸಗುಡಿಸಿ ದಿನಾಲು ದೀಪ ಹಚ್ಚಿ ಕಚೇರಿಯ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೂ ಕನ್ನಡದ ಕಿಂಕರರೇ!” ಅಂದರು ಮಾತಿನ ನಡುವೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು.

ಕನ್ನಡದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಕನಿಷ್ಠ ೨೦೦ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಬೇಕೆಂದರು ಅಂದು ಮಾಸ್ತಿ. ಇಂದು ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಳೆಯದಾಗಿದೆ. ಇಂದು ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುವವರೆಂದು ಮುಂದೆ ಬಂದವರು ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ‘ಕಿಂಕರ’ರು ಏನು ಮಾಡುವವರು? ಬಹುಶಃ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಹಾರ್ದಿಕತೆ (sincerity) ಅವರಲ್ಲಿ ಹಗಲಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಲಾಲು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಹುಡುಕಾಡ ಬೇಕೇನೋ!

ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚೀವನವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿಯೂ ರೂಪಿಸಿದ ಮಹಾ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು - ಮಾಸ್ತಿ, ಬೇಂದ್ರೆ, ಶಂಬಾ, ಕಾರಂತ ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಂಗ - ಈ ಪಂಚಭೂತಿಗಳು. ಈ ಗುರುವರ್ಯರ ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರೇರಣೆ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಪ್ರಶಂಸೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಬೋಧನಗಳಿಂದಾಗಿ ನನ್ನಿಂದ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಕನ್ನಡದ ಸೇವೆ ಘಟಿಸಿದೆ.

ಈ ಐವರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನನ್ಯರು. ಒಬ್ಬರಂತೆ ಒಬ್ಬರಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಸ್ತೀಜಿಯವರು, ನಾನು ಅರಿತುಕೊಂಡ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಭಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿಭೂತಿ. **Integrated Personality.** ಅವರದು ಬಿರುಕಿಲ್ಲದ ಬದುಕು. ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನ ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಪ್ರೌಢಿಮೆಯೊಂದಿಗೆ ಮುಗ್ಧತೆ, ಪಾಂಡಿತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಲಾಲಿತ್ಯ, ತಾತ್ವಿಕತೆಯೊಂದಿಗೆ ನಿಸ್ಪೃಹತೆ, ವೃದ್ಧತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಯುವೋತ್ಸಾಹ, ಗಾಂಭೀರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಮಾಧುರ್ಯ, ಚಾತುರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಈ ದ್ವಂದ್ವಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದಾದ ಶ್ರೀಮದ್ವಿಭೂತಿ ಮತಸ್ತತ್ರವು ಅವರದು. ಅಂತೆಯೇ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರು ಅವರನ್ನು ಹೀಗೆ ಕಂಡಿದ್ದು:

ನೀನು ಒಂದೇ ಬೆಳಕು
ನಾನು ಹಲು ಬಣ್ಣ
ನಾನು ಬೆಳೆಯುವ ತಮ್ಮ
ನೀನು ಬೆಳೆದಣ್ಣ!

(ತಾಯಿನಡಿ)

೨. ಅಗಲಿದ ಎದೆಯ ಒಕ್ಕಲಿಗ

ಅಂದು ಸಂಜೆ ನಾವು ಪ್ರಿಯ ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಲರಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲು ಹೋಗಿದ್ದೆವು — ದೀಪಾವಳಿಯ ಸಮಾಗಮಕ್ಕಾಗಿ. ಅವರ, ಅವರ ಪತ್ನಿ ಮಾಲತಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಡಾ. ರವಿ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಂದರ ಪ್ರೀತಿಯ ಸಂಭ್ರಮದ ಸ್ವಾಗತವನ್ನೂ ಶುಭಾಶಯಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಪುಲ್ಲ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಪಸನ್ನ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕುಳಿತೆವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೋನು ಟಿಂಟಿಣಿಸಿತು. ಚಿತ್ತಾಲರು ಎತ್ತಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಮಾತಿನ ದನಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಭಾರವಾಯಿತು. ನನಗೇಕೋ ಹಾಡೆ ಹಗಲು ಕಾವಳ ಕವಿದಂತೆನಿಸಿತು. ‘ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಇನ್ನಿಲ್ಲ!’ ನನ್ನತ್ತ ಹೊರಳಿ ಚಿತ್ತಾಲರು ಅಂದರು.

ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಶ್ರೀ ರಾಮ ಚೋಶಿಯವರ ಕರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕವಿಯವರ ಕಳೆಬರವನ್ನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ತರಬಹುದೆಂದು ಅವರು ಹಾರೈಸಿ ಆ ಬಗೆಗೆ ಚೌಕಾಶಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಸದ್ಯ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಶಿವಾಜಿ ಪಾರ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಪ್ತರಾದ ಡಾ. ನಾತೂರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಯ್ದಿಡಲಾಗಿತ್ತು.

೧-೩೦ಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕವಿಯವರ ಅಂತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಮುಂಚಾನೆ ಚಿತ್ತಾಲರು ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹರಿಕಿಸನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆಗಲೇ ಅವರು ನಿಶ್ಚೇತನವಾಗಿ ಮಲಗಿ ತೆರದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಶೂನ್ಯವನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮಹಾ ಚೇತನದ ಅಳಿದುಳಿದ ಪ್ರಾಣ-ತ್ರಾಣವೆಲ್ಲ ಆ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಯಾರನ್ನೋ ಕಾಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದು ಅನಂತರ ಅವರ ಚಿರಂಜೀವ ಡಾ. ವಾಮನ ಬೇಂದ್ರೆ ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅಜಂತಾದಿಂದ ಅವರ ಮಗಳು ಸೌ ಮಂಗಲಾ ಬರುವವಳಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಬಂದವಳೇ ನೇರವಾಗಿ ತಂದೆಯ ಹತ್ತಿರ ನುಗ್ಗಿ ‘ಅಣ್ಣಾ!’ ಎಂದಳು. ಅವಳನ್ನು ಕಂಡು ‘ಹೂಂ’ ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ತಣ್ಣಗಾದರು.

ನಾವೆಲ್ಲ ಶಿವಾಜಿ ಪಾರ್ಕಿಗೆ ಓಡಿದೆವು. ಡಾ| ನಾತೂ ಅವರ ಚಿಕ್ಕ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಅನೇಕ ಗಣ್ಯ ಮುಂಬಯಿ ಕನ್ನಡಿಗರೂ ಕವಿಯವರ ಮಿತ್ರರೂ ಭಕ್ತರೂ ತುಂಬಿದ್ದರು. ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಲರೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಜಯಂತ, ಅವನ ಗೆಳೆಯ ಕುವಾರ ಚೋಶಿ ಮತ್ತು ನಾನು ಸದ್ದಿಲ್ಲದ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆವು. ನಮ್ಮ ಎದುರಿಗೇ ಕವಿಯವರ ಜಡ ದೇಹ ಮಲಗಿತ್ತು, ಸವೆದು ಸಣ್ಣಾದ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಕೊರಡಿನಂತೆ. ಯಾರು ಒಲಿದರೂ ಇನ್ನು ಈ ಕೊರಡು ಕೊನರವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. “ಹಾಡಿ ಹಣ್ಣಾದಿ ನೀ! ಸವೆದು ಸಣ್ಣಾದಿ ನೀ! ಜಗದ ಕಣ್ಣಾದಿ ನೀ - ಗುರುದೇವಾ!” ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ಅವರ ಶಾಂತ ಗಂಭೀರ ಮುಖವನ್ನೇ ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಯಶವಂತರು ತಾನು ತಂದ ಹೂವಿನ ಹಾರವನ್ನು ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಆ ದೇಹದ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಹಾಕಿದೆನು. ಕೊರಳ ತುಂಬ, ಎದೆ ತುಂಬ ಆಗಲೇ ಕೆಲವು ಹಾರಗಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಕೆಲ ಹೂತ್ತು ಮೂಕರಾಗಿ ಗಾಢ ಮೌನದಲ್ಲಿ ‘ಚಿಂತೋದಧಿಯೊಳಿದ್ದಂತೆ’ ನಾವು ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೆವು. ಅದೆಂಥ ಮೌನ! ‘ಮೌನಕ್ಕೂ ಮಾತುಂಟೆ? ಉಂಟು, ಉಂಟು!’ ಅಂದ ಈ ಕವಿಯ ಚಿರಮೌನ ನಮ್ಮ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ‘ಮಾತು ಮಾತು ಮಧಿಸಿ ಬಂದ ನಾದದ ನವನೀತ’ವನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿತ್ತು — ಅವರೊಂದಿಗೇ ನಮ್ಮ, ನನ್ನ ಒಂದು ಜೀವಾಳದ ಅಂಶವೂ ಅಂದು ಸತ್ತಂತೆ ಅನಿಸಿತು. ವಿಚಿತ್ರ ತಲ್ಲಣಗೊಂಡೆ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸನದಿ (ಮುಂಬಯಿ ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿ) ನನ್ನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕರೆದರು. ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಬರುವ ಅಳುವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುತ್ತ ಅವರು ದಿವಂಗತರ ಬಗೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ಆಡಲು ಆಗ್ರಹಪಡಿಸಿದರು. ನಾನು ಆ ಮೂಡಿನಲ್ಲೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಲರಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರೆಂದೆ. ಅವರನ್ನೂ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ನೀವೂ ಮಾತಾಡಬೇಕು. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದಿಂದ, ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಬಂದವರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಭಕ್ತರು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. ಆಗ ಒಲ್ಲೆ ಅನ್ನುವುದು ಹೇಗೆ? ಕುಟುಂಬದ

ಹಿರಿಯರಿಗೆ ನನ್ನದೊಂದು ಧರ್ಮಕಾಷ್ಠ, ಅಶ್ರುತರ್ಪಣ; ಆದರೆ ನನ್ನ ದುರ್ದೈವ, ನನಗೆ ಅಶ್ರು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲ!... ಏನೋ ಒಂದು ಮಿನಿಟು ರೆಕಾರ್ಡ್ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಎರಡು ವರ್ಷ ಹಿಂದೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕುರಿತು 'ಕಂಪಿನ ಕರೆ' ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದೆ. ಅವರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದು ಧನ್ಯನಾದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಿಟ್ಟಿ ಸಂಭವಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇದೀಗ ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದಾಗ ದಿನಾಂಕ ೧೧ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ಗೆ ಮುಂಬಯಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ದೇಶಕ ಸನದಿ ಸಾರಿದರು - ಡಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ; ಅವರಿಗೆ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆ ಆಗಿದೆ; ಸದ್ಯ ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದೇ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ತವಕಪಟ್ಟೆ. ಆದರೆ ಯಾರನ್ನೂ ಭಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದರು.

ಭಿಟ್ಟಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಪಂಜರ ತೆರೆದಿತ್ತು. ಗಿಳಿಯು, ಶುಭ ನುಡಿಯುವ ಶಕುನದ ಹಕ್ಕಿಯು ಹಾರಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ದುರದೃಷ್ಟವೆಂದುಕೊಂಡೆ. ಅಲ್ಲಿ ಡಾ. ವಾಮನ, ಡಾ. ಹಾವನೂರರನ್ನು ಕಂಡು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೈಕುಲುಕಿದಾಗ ನಮ್ಮ ದುಃಖ ಉಮ್ಮಳಿಸಿತು. What an irony! ನಮ್ಮ ಭಿಟ್ಟಿಗೆ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭ ಕೂಡಿ ಬರಬೇಕೆ!

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಕವಿವರ್ಯರ ನಿಧನ ಒಂದು ರೀತಿ ಅಷ್ಟು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ವಿದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಒದಗಿದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಆಕಸ್ಮಿಕವೆನಿಸಿತು. ಕಳೆದ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳಿಂದ ಅವರು ಅಸ್ವಸ್ಥರಿದ್ದರು. ನಿಶ್ರಾಂತರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ದೇಹಭೋಗ. ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಅಸ್ಥಿಲಿತ. ಸಮುಜ್ಜ್ವಲ. ಸಂಖ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಏನೆಲ್ಲ ನಿಗೂಢಗಳ ಬ್ರಹ್ಮಗಂಟುಗಳನ್ನು ಗುರು ಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮಚೈತನ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅನುಗ್ರಹ ಬಲದಿಂದ ಬಿಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸದಾ ಜಾಗೃತರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಮೈಮನಗಳ ಬೇನೆ ಬೇಸರಿಕೆಗಳ ಅರಿವು ಪರಿವೆಗಳೇ ಇರುತ್ತಿ ದ್ವಿಲ್ಲ. ಆಕ್ಸಿಜನ್ ಸೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗಲೂ ಡಾಕ್ಟರರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಗಂಟೆ ಗಟ್ಟಿಲೆ ಘಂಟಾಘಂಟಾಷವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಲೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು, ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ.

ಕೊನೆಗೂ ಗಾಲ್‌ಕೋಶದಲ್ಲಿಯ ಹರಳನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಅವರನ್ನು ಒತ್ತಾಯ ದಿಂದಲೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ತರಬೇಕಾಯಿತು, ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ. ಧಾರವಾಡವನ್ನು ತನ್ನ ನಿತ್ಯ ಸಾಧನೆಯ ಸಾಧನಕೇರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರಲು ಅವರು ಸಿದ್ಧರೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಂದ ಪೂರ್ತಿ ಗುಣವಾಗಿಸಿ ಮರಳಿ ಮನೆಗೆ ತರುವೆನೆಂದು ಹಿರಿಯ ಮಗ ಪಾಂಡುರಂಗ ಆಶ್ವಾಸನೆಯಿತ್ತು ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಮುಂಬಯಿಗೆ ತಂದರು. ಅಂದಾಗ ಈಗ ಅವರ ಮೃತ ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವುದು? ಅಂತೆಯೇ ಕವಿವರ್ಯರ ಅಂತ್ಯವಿಧಿ

ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರುಗಿತು. ೮೬ ವರ್ಷ ತುಂಬಿದ ಜರಾ-ಜರ್ಜರ ದೇಹ ಅಂಥ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇ ಒಂದು ಪವಾಡ. ಆದರೂ ಅವರಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ರಕ್ತಾಭಿಸರಣದ ತೊಂದರೆಯಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. 'ಮುಕ್ತಕಂಠ'ದಿಂದ 'ನಾದಲೇಲಿ'ಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಭೋರ್ಗರೆಯುವ ಈ 'ಹೃದಯ ಸಮುದ್ರ' ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೃದಯಾಘಾತದಿಂದ ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಮಹಾಪರ್ವದ, ಸ್ಪರ್ಣಯುಗದ ಅಂತ್ಯವಾಯಿತು.

ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ-ಮಹತ್ವ-ಮಹಾತ್ಮ್ಯ - ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಬರೆಯಲಿ? ಎಷ್ಟು ಬಣ್ಣಿಸಲಿ? ಅವರೊಬ್ಬ ಯುಗಪುರುಷರು. ಕವಿಃ ಮಂತ್ರಕೃತ್, ಮನೀಷಿ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶಿ, ತತ್ತ್ವ ವಿಮರ್ಶಕ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸವ್ಯಸಾಚಿ. ಈ 'ಅಂದತ್ತ'ನ ಕುರಿತು ಅಂದಷ್ಟೂ 'ನೇತಿ' 'ನೇತಿ' ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ನಡುಹಗಲ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬೆಳಕು ಕರೆಯುವ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಸ್ತಂಗತನಾದ 'ಸೂರ್ಯನ ಹೊಳೆ' ಬತ್ತಿಹೋಯಿತು.

ಎಂಥ ವಿಧಿಯ ವ್ಯಂಗ್ಯ ನೋಡಿ. ಮರಾಠೀ ಕಾವ್ಯದ ಆಧುನಿಕ ಮಂತ್ರ ದೃಷ್ಟಾರನೂ ಜನಕನೂ ಆಗಿದ್ದ ಕವಿ ಕೇಶವಸುತರು ಈ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ದೇಹವಿತ್ತರು. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಆದ್ಯರಾದ ಕವಿ 'ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ'ರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹಾನಗರ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟರು. ಉಭಯ ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ನಡುವೆ ಊರ್ಜಿತವಾಗಿ ನಿಂತ ಈ ಜೀವಂತ ಬೃಹತ್ ಸೇತುವೆಯು ಇಂದು ಕುಸಿದುಬಿತ್ತು! ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕವು ಹಲವು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಪಂಥರಪುರದ ವಿಠಲನನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅದರ ಋಣವನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತೀರಿಸಿತು. ಇಂದು ಅವರ ದೇಹ ಮರಳಿ ಮುಂಬಯಿಯ ಮಣ್ಣಿಗೆ ಮುಡಿಪಾಯಿತು. ಆದರೂ ಅವರ ಅಮರ ಕವಿತ್ವ ಅಕ್ಷಯ ಸತ್ವವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ರಸ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನರುತ್ಥಾನದ ಸ್ಫೂರ್ತಿತತ್ವವಾಗಿ ಊರ್ಜಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಧನಕೇರಿಯ ವರಕವಿ ಸಾಧನಕೇರಿಯವರ ನೆರೆಹೊರೆಯವ ನಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನ ಮಗುವಾಗಿ ಎದೆಯ ಒಕ್ಕಲಿಗನಾಗಿ ಕೊರಳ ಕೊಳವಾಗಿ ಪಟ್ಟ ಪಾಡೆಲ್ಲ ಹುಟ್ಟು ಹಾಡಾಗಿಸಿ, ಮಾತೆಲ್ಲ ಜ್ಯೋತಿಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯರಸಿಕರ ಸಾವಿರದ ಎದೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ ಕಾರ್ತಿಕ ಬೆಳಗಿಸಿ ಸಾವಿರದ ದೀಪವಾಗಿ ತೊಳಗುತ್ತಾರೆ.

“ನಿನ್ನಾಂಗ ಹಾಡಾಕ ನಿನ್ನಾಂಗ ನೋಡಾಕ ಪಡೆದು ಬಂದವ ಬೇಕು ಗುರುದೇವಾ!”

(ಉದಯವಾಣಿ)

೮. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಮನ್ಯು!

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾರಣಾಂತರವಾಗಿ ಕುಮಟೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಅಂದು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಡಾ||ಕೆ.ಬಿ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ವರೊಂದಿಗೆ ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆ ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೂ ಬಂದರು.

ನಾವು ಕಡಲತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೀರ ಬೇಲೆಯಂಚಿಗೆ ಕುಳಿತೆವು. ಅಂದು ಬೆಳದಿಂಗಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ನಿಬಿಡ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾರಾಮಂಡಲವೇ ಮಂದವಾಗಿ ಬೆಳಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಕತ್ತಲೆಯ ಮೂಲಕವೇ ತೆರೆ ಮುರಿಯುವ ಕಡಲಿನ ನೋಟ ಅದ್ಭುತವನ್ನು ವಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಗೋಕರ್ಣದ ಕಡಲತೀರ ಎರಡೂವರೆ-ಮೂರು ಮೈಲು ಉದ್ದ ಗಂಗಾವಳಿಯ ಹೊಳೆಯ ಅಳವೆಯವರೆಗೂ ಚಾಚಿದ್ದು, ಆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಲ ತೆರೆಗಳು ಮುರಿದುರುಳುವಾಗ ಅವುಗಳ ಬೆಳ್ಳೊರೆ ಬುರುಗಿನೊಂದಿಗೆ ಹಳದಿ, ಹಸಿರು, ನೇರಳೆ ಬಣ್ಣಗಳ ಛಾಯೆಗಳು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಮಿಂಚುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಬಣ್ಣದ ಹೂಮಾಲೆಗಳ ತೆರೆಯ ಅಂಚಿನದ್ದಕ್ಕೂ ಸುರುಳಿ ಸುರುಳಿಯಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿ ತೂರಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.

ರಸಿಕಾಗ್ರಣಿ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ ಆನಂದಚಕಿತರಾದರು (ಡಾ|| ಗೋಕಾಕರು ಈ ಅಪೂರ್ವ ನೋಟದ ಬಗೆಗೆ ನಾನು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಕಾಲ್ಪಿಚ್ ಕವಿಯ 'The Ancient Mariner' ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಇದೇ ವರ್ಣನೆಯ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದು ದನ್ನು ನಾನು ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ.)

ಮುಂದೆ ಕವಿ ಗೋಕಾಕರ 'ಸಮುದ್ರಗೀತೆ' ಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಹರಟೆ ಕವಿವರ್ಯ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರ ಕಾವ್ಯದತ್ತ ಹರಿಯಿತು. ಆಗ ತೀ.ನಂ. ಶ್ರೀ ಉದ್ಧರಿಸಿದರು: 'ಕನ್ನಡದ ಭಾಗ್ಯ ದೊಡ್ಡದು. ನಮ್ಮ ಅಡಿಗರಂಥವರೇ ಈ ನವ್ಯಕಾವ್ಯ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಡಿಗರು ಹಳೆಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪಳಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಪಡೆದವರು. ಅವರು ಏನೇ ಬರೆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ನವ್ಯರು ವಾಚ್ಯವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಸೂಚ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾಯುವವರು.'

'ಹಾಗಾದರೆ ಬೇಂದ್ರೆ?'

'ಓ, ಅದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಭೆ!' ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ ಹಿಗ್ಗಿನ ಉಬ್ಬರದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದರು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಊಹೆ ಕೋಲ್ಮಿಂಚು ಬೆಳಗಿದಂತೆ. ಅವರ ಕಾವ್ಯವೂ ಹಾಗೆಯೇ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಒಮ್ಮೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಅರಸಿಕೆರೆಯ ರೈಲುನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿತು. ಅದಕ್ಕೂ ಅವರೇ ಕಾರಣ.

ಅವರು ಮಾತಿನ ಮಲ್ಲರು. ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿನಂತಾಗ, ಅತ್ತ ಟ್ರೇನು ಬಂದುಹೋಗಿತ್ತು!

ರಾತ್ರಿ ವೇಟಿಂಗ್ ರೂಮಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಮಲಗಿದೆವು. ಮಲಗಿದಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮಾತು ಮುಂದುವರಿದೇ ಇತ್ತು. ವಿಷಯ ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ವಿಶ್ವರೂಪ ದರ್ಶನ. ಬೇಂದ್ರೆ ಅಂದರು: 'ಕೃಷ್ಣನ ಆ ವಿರಾಟರೂಪಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನ ಹೆದರಲಿಲ್ಲ, ಆತ ಪ್ರಚಂಡ ಪರಾಕ್ರಮಿ, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿ. ಯಾವ ವಿರಾಟ ರೂಪಕ್ಕೂ ಅಂಜುವವನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತ ಹೆದರಿದ್ದೇ ಬೇರೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಆತ ಆ ಕರಾಳ ಕಾಲರೂಪಿ ಕೃಷ್ಣನ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗ ಅಭಿಮನ್ಯು ಸಾಯುವುದನ್ನು ಕಂಡ. 'ಭೀಷ್ಮಂ ಚ ದ್ರೋಣಂ ಚ ಜಯದ್ರಥಂ ಚ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ವ್ಯಾಸರು. ದ್ರೋಣ - ಜಯದ್ರಥರ ನಡುವೆ ಸಾಯುವಾತ ಅಭಿಮನ್ಯು. ಮುಂದಾಗುವ ರುದ್ರ ಚಿತ್ರದ ಒಂದು Trailer ಅಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಕಾಣಿಸಿದ. ಆಗ ಅಭಿಮನ್ಯುವಿನ ಮರಣವನ್ನು ಅರ್ಜುನ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ವ್ಯಾಸರು ಕೂಡ ಅದನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲು ಆಳುಕಿದರು. ಅರ್ಜುನ ಆ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಪೂರ್ತಿ ಧೃತಿಗಿಟ್ಟನು, ಕಂಗೆಟ್ಟನು. ತಂದೆಯ ಕರುಳಿನ ತಾಪ ಎಂಥ ವೀರನಿಗೂ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ!'

ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಈ ಮಾತನಾಡಿ ಕೆಲವೇ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋದರು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದೆ ನಸುಕು ಹರಿಯುವತನಕವೂ ನಿದ್ರೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ವಿಶ್ವರೂಪದ ಆ ಕರಾಳ ಸತ್ಯ ನನ್ನನ್ನು ಕಳವಳಗೊಳಿಸಿತು. ಬೇಂದ್ರೆ ಕ್ರಾಂತದರ್ಶನರು!

೯. ಅಂಟಿದ ಅಪರಂಜಿ

ಸದಾ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ದೇಹವನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಂತರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಂತೆಯೇ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಹಲಭಾಗಗಳು ಚಿರಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಸಮಗ್ರ ಆರಿವುಳ್ಳ ಅವರು, ಭಟ್ಟಿಳದಿಂದ ಯಲ್ಲಾಪುರದವರೆಗಿನ ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗಳ ಮಾಹಿತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಆಪ್ಪಾಯಮಾನ ವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ರಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಅನೇಕ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು, ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಆಗಾಗ ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು ಕೂಡ. ಅಂತಹುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದವುಗಳೆಂದರೆ ಯಲ್ಲಾಪುರದ ಮಂಚಿಕೇರಿ, ಶಿರಸಿ, ಅಂಕೋಲಾ, ಕುಮಟಾದ ಮೂರೂರು ಹಾಗೂ ಗೋಕರ್ಣ ಮುಂತಾದವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಡಾ|| ಕಾರಂತರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮಂಚಿಕೇರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯಗಾಯ ಗಣೇಶ ಭಟ್ಟರಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಣೇಶ ಭಟ್ಟರು ಅಲ್ಲಿಯ ಹಳೆ ಹುಲಿ. ತೋಟಗಾರರಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರು ಸಹಾ. ಅವರು ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವಂತಹವರು. ಕಾರಂತರು ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಏಕಾಂತಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ೬೦ ಹಾಗೂ ೭೦ರ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವರು ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಘನ ಸಹಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದೊಂದು ಜ್ಞಾನಾಮೃತದ ಮೇಜವಾನಿ! ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜತೆಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಮಾಂದ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಆಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಗೌರೀಶರ ಕಣ್ಣು ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಂಚಿಕೇರಿ ಯಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ನಾನು ಎಡವಿ ಬೀಳುವಂತಾದಾಗ ಕಾರಂತರು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಾವರಿಸಿದರು. “ಎಲ್ಲಾಕೆ ? ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ?!” ಎಂದು ನಗುತ್ತಾ ಕೇಳಿದರು ಕಾರಂತರು. ಆ ವೇಳೆ ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಶಾಂತಾ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮಂಚಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಶಾಲೆಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಕಾರಂತರು ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿ. ಆಗ ಅವರ ಜತೆಗೆ ಪ್ರೊ. ಕು.ಶಿ. ಹರಿದಾಸಭಟ್ಟರೂ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕು.ಶಿ. ಯವರೊಂದಿಗೆ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ವಿರಸವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಂಟಿದ ಅಪರಂಜಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡೇ ಇತ್ತು. (ವಿರಸ ಉಂಟಾದಾಗ ಕಾರಂತರು ‘ಅಂಟಿದ ಅಪರಂಜಿ’ ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿ ಬರೆದರು. ಬಹುಶಃ ಇದೇ ಅವರ ಕಡೆಯ ಕಾದಂಬರಿ ಎಂದು ನನ್ನ ನೆನಪು.) ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಾರಂತರ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಇದಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಸಂಗವೆಂದರೆ ೧೯೭೨ರಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರು ನನ್ನ ಷಷ್ಠ್ಯಬ್ಧಿ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಗೋಕರ್ಣಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದು. ಆ ಸಮಾರಂಭದ ಸಕಲ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತವರು ಪ್ರೊ. ಲಿಂಗೇಶ ಶರ್ಮಾ ಅವರು. ನನಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ನೀಡಲು ಅವರು ಕಾರಂತರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ ಇತ್ತ ಕಾರಂತರು ಶ್ರೀಮತಿ ಲೀಲಾ ಕಾರಂತರೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಕಾರಂತರು ನನ್ನ ಕುರಿತು ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೋ ಬನವಾಸಿಯ ಮಧುಕೇಶ್ವರನ ಬಗೆಗೆ ಅವರ ವಾಗ್ಮಿತೆ ಹರಿಯಿತು. ಆದರೆ ಕಾರಂತ ದಂಪತಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಹರಸಿದರು. ಅದೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ಸಮಾರಂಭವಾಯಿತು. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿನ್ನದ ಪುಟವಾಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಜೀವನದ ಹತ್ತಾರು ರಸ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ನಾನು ಅವರೊಂದಿಗೆ

ಆಸ್ವಾದಿಸಿ ಚಪ್ಪರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಒಮ್ಮೆ ನಾವು ‘ಕಿಸ್ಸಾ ಗೌತಮೀ’ ಗೀತನಾಟಕವನ್ನು ಆಡಿದ್ದೆವು. ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನ ಕುರಿತಾದ ಈ ನಾಟಕದ ನಂತರ ಅವರು ಅದರ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ತಾವೇ ಅದನ್ನು ಹಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಅವರೇ ಬರೆದ ‘ನಾಟಕವೆಂಬ ನಾಟಕ’ ಅವರೇ ಓದಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಅದೊಂದು ಕಂಪೆನಿ ನಾಟಕಗಳ ಕುರಿತು ವಿಡಂಬನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಸ್ವತಃ ಅಭಿನಯಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಸಂಗೀತ ಕೊಡುವಾಗ ನಾನೇ ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ಬಾರಿಸಿದ್ದೆ. ‘I am making a fool of myself’ ಎಂದು ನಾನು ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟಾಗ ಅವರು, ‘I am doing nothing else’ ಎಂದು ಧೈರ್ಯ ಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಪ್ರಯೋಗ ತುಂಬ ಹಾಸ್ಯಮಯವಾಗಿ ಬಲು ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಡಾ|| ಕಾರಂತರು ಹಲವು ಸಲ ಹಲ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾವು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಯಕ್ಷರಂಗದ ಖ್ಯಾತ ಪ್ರಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರು. ತಾವು ಸ್ವತಃ ಅದರ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಶಿರಸಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಬಂದು ನೋಡಿ ಹೋಗಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಶಿರಸಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಚಕಿತನಾದೆ. ಅದು ಯಕ್ಷಗಾನದ ‘ಪ್ರವೀಳಾರ್ಜುನ’ ಎಂಬ ಆಖ್ಯಾನವಾಗಿತ್ತು. ಯಕ್ಷರಂಗದ ಖ್ಯಾತಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿಯೇ ವೃತ್ತ ಮಾಡುವ ರೂಪಕ. ಇಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಸಂಭಾಷಣೆ ಅಥವಾ ಮಾತುಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾಗವತನೊಬ್ಬನೇ ಹಾಡಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅರುಹುತ್ತಾನೆ. ನೃತ್ಯ, ನಾಟ್ಯಗಳು ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ (ಭಾಗವತಿಕೆಗೆ) ಪೋಷಕವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಂವಾದಗಳಲ್ಲದೆ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಥೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರಯೋಗ ಕಂಡು ಪ್ರಭಾವಿತನಾದ ನಾನು ಅದರ ಕುರಿತು ‘ಜನಸೇವಕ’ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಬರೆದೆ.

ಇದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರು ಸಂಗೀತದ ಬಗೆಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಗ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತಹ ಒಂದು ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಅವರು ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಪತ್ರ ಬರೆದಾಗ ತಾವು ಅಂಕೋಲೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದು ಭೇಟಿಯಾಗು, ಸಂಗೀತದ ಪ್ರಯೋಗದ ಕುರಿತು ಮಾತಾಡೋಣ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ನಾನು ಅಂಕೋಲೆಗೂ ಹೋದೆ. ಅದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅವರು ಹಲಬಗೆಯಿಂದ ಆತ್ಮೀಯರಾಗಿದ್ದರು. ಗೋಕರ್ಣದ ಆತ್ಮ ಲಿಂಗದ ಕುರಿತು ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಕೆಲ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಲಿಂಗ ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಪೀಠದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ಡಾ|| ಕಾರಂತರು ವಿಸ್ತೃತ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಆ ಕುರಿತು ನನಗೆ ಅನೇಕ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ

ನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರು.

ಮುಂದೆ ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅವರು ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುಂಚಿನ ಮೂರು ದನಗಳನ್ನು ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜತೆ ಕಳೆದಿದ್ದರು. ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಆಗ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಲ್ಲಿದ್ದೆ. ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕುರಿತು ಓದಿ ನನ್ನ ಭಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂತರ ಒಂದು ದಿನ ನನಗೆ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಹೋದ ನಂತರದ ಮೂರನೆಯ ದಿವಸ ಡಾ|| ಕೋಟ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ತೀರಿಕೊಂಡರು ಎಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದ ನನಗೆ ಅಂಶಿಕ-ಅಂಶಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.

೧೦. “ಕಲ್ತವರು, ದಾರಿ ತಪ್ಪಾರೆ!”

ಆ ವರ್ಷ ನಮ್ಮ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ದಿನ ನಾನು ಅವರ ಬೆನ್ನು ಬಿಡದೆ ಚೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೆ. ಅವರ ಚತುರೋಕ್ತಿಗಳ ಗಾಡಿ ಮೋಡಿಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಮಾರುಹೋಗಿದ್ದೆ. ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೊಳಿಸುವ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಘಟನೆ ಅಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಅದು ಹೀಗೆ:

ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದ ಸಭೆ ಮುಗಿದ ಸಂಜೆ ನಾವು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಸಮಯ ಕಡಲತೀರಕ್ಕೆ ನಡೆದವು. ಡಾ|| ಕಾರಂತರಿಗೆ ಕಡಲೆಂದರೆ ತೀರಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡಷ್ಟೂ ಅವರಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯೇ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗೆಲ್ಲ ಅವರು ಮನೆಯ ಒಳಗೆ ಇರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೊರಗೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಕುರ್ಚಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕೂತು ಕಡಲನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಅದರ ಭೋರ್ಗರತ ಕೇಳುತ್ತ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಕಳೆಯುವರು. ಆದರೆ ಅಂದು ನಮ್ಮ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಇದ್ದ ಊರಿನಿಂದ ಕಡಲಿಗೆ ತುಸು ದೂರದ ದಾರಿ. ಅದೂ ಹಿತ್ತಲು ಗದ್ದೆಯೊಳಗಿಂದ, ಪಾಗಾರ-ದಣಪೆ ಮೇರೆ-ಹಾಳಿ ದಾಟಿ ಹಾಯ್ದು ನಡೆದು ಹೋಗಬೇಕು.

ನನ್ನ ಕವಿಮಿತ್ರರೂ ಸಹಾಧ್ಯಾಪಕರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಎಕ್ಕುಂಡಿ, ನಾನು ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಒಬ್ಬರು ಕಾರಂತರೊಂದಿಗೆ ಹೋದವು. ಬೇಲೆಯ ಮಳಲಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಕಂತುವವರೆಗೂ ಕೂತು ಹರಟೆ ಹೊಡೆದು, ಕಾರಂತರ ಮಾತಿನ ಚಟಾಕಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ನಮಗೆ ಹೊತ್ತು ಸರಿದದ್ದೇ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎದ್ದು ತಿರುಗಿ ಊರು ಸೇರಲು ಹೊರಟೆವು.

ಬರುವಾಗ ಅದೇ ಗದ್ದೆ - ಮೇರೆಗಳನ್ನು ಹಾಯ್ದು ಬರುವುದು ಆ ಮಬ್ಬು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ. ಬಯಲಿಂದ ಊರಿಗೆ ಬರುವಾಗ ತುಸು ಕತ್ತಲಾಯಿತು. ಒಂದೆಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಹಾದಿ ಕಟ್ಟಾಯಿತು. ಎತ್ತ ಹೊರಳಬೇಕೆಂದು ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಹಾಲಕ್ಕಿ ಗೌಡ ಗದ್ದೆಯ ಬದಿಗೆ ಕೂತಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿದೆವು. ಆತ ಕೈ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ ‘ಹಾಗೇ ಹೋಗಿ’ ಎಂದು.

ನಾವು ಹಾಗೇ ಹೋದೆವು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವುದೋ ಬೇಲಿ ಅಡ್ಡಬಂದು ದಾಟುವ ದಣಪೆ ತಪ್ಪಿತು. ಆಗ ಆ ಗೌಡ ಕೂಗಿದ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಏನೋ ಚಿಗ್ಗಿನ ಹೊರ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನಿಗೆ, “ಏ ತಮ್ಮಾ, ಹೋಗೋ, ಆ ಒಡೆಯರಿಗೆ ದಾರಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಬಾ; ಅವರು ಕಲ್ತವರು, ದಾರಿ ತಪ್ಪಾರೆ!”

ನಮ್ಮ ಹರಟೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ನಿಂತಿತು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರೂ ಗಂಭೀರರಾದರು. ಒಂದರಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮೌನ ನೆಲಿಸಿತು. ನಾವೇನೋ ಆ ಮೌನ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲು ನಕ್ಕೆವು. ಕಾರಂತರು ನಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ನಡೆದೆವು.

೧೧. ತಂದೆಯ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮತ್ತು Sound of Music

ನಿಶ್ಚಿತ ಮಿತಿ ನೆನಪಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ೬೦ರ ದಶಕದ ಉತ್ತರಾರ್ಧವಿರಬೇಕು. ಒಮ್ಮೆ ಕವಿವರ್ಯ ಪು.ತಿ.ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಅವರ ಆ ಅಪೂರ್ವ ಭಿಟ್ಟಿಗಾಗಿ ನಾನು ಗೆಳೆಯ ಸು. ರಂ. ಯಕ್ಕುಂಡಿಯವರಿಗೆ ಋಣಿ. ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಪು.ತಿ.ನ. ಬಂದಿದ್ದರು. ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಯಕ್ಕುಂಡಿಯವರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಮನಸೋತ ಕಾವ್ಯ ಕುತೂಹಲಿಗಳು ಆ ಹಿರಿಯ ಕವಿ. ಆ ಹರೆಯದ ಕವಿಯನ್ನು ‘ಹುಚ್ಚೆ’ನೆಂದೇ ಕರೆದವರು, ಅವರ ಭಕ್ತಿರಸದ ಲಾವಣ್ಯಮಯ ಕವನಗಳಿಂದ ಮುಗ್ಧರಾಗಿ.

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗ ನಾನು ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದೆ. ಹಿರಿಯರನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಪಚರಿಸುವುದು? ಅವರು ಇನ್ನೇನೂ ಬೇಡ, ಊಟದ ಸಮಯ, ಬರೇ ಇಷ್ಟು ಮಜಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿ, ಕುಡಿಯುತ್ತೇನೆ ಅಂದರು. ಮಜಿಗೆಯೂ ಕಡೆದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೊಸರಿಗೆ ನೀರು ಚೆರಸಿ ನೀಡಿದೆ. ಕವಿವರ್ಯರು ಸೇವಿಸಿ ತೃಪ್ತರಾದರು. ನಮ್ಮ ಮಾತುಕತೆ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದತ್ತ

ಹರಿಯಿತು.

ಆದಾಗಲೇ ನಾನು ಅವರ 'ಕಾವ್ಯ ಕುತೂಹಲ' ಪ್ರಬಂಧ ಸಂಗ್ರಹ ಓದಿ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿದ್ದೆ. (ಹಿಂದೆಯೇ ಅವರ 'ಈಚಲ ಮರದ ಕೆಳಗೆ' ಎಂಬ ಬಲು ಸೊಗಸಾದ ಹರಟೆಗಳನ್ನು ಓದಿ ಸುಖಿಸಿದ್ದೆ.) ಪು.ತಿ.ನ. ರ ಕಾವ್ಯ ನಾನು ಓದಿದ್ದು ಕಡಿಮೆಯೇ. ಓದಿದ ಕೆಲವಂಶವೂ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ಹಿಡಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಕವಿ ತನ್ನ ಕೃತಿಗಿಂತ ಉನ್ನತರೆಂಬ ಮನವರಿಕೆ ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅವರು ಬಹಳ ಮಡಿವಂತ ಅಭಿರುಚಿಯ ಕವಿ ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ.

ಆದರೆ ಅವರು ನನ್ನದ ಬಗೆಗೆ ತಳೆದ ಆಡಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ನಾನು ಬೆರಗಾದೆ. ನನ್ನ ಅನನ್ಯ ಇದು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಬರೆದದ್ದು ಕಾವ್ಯವೋ ಎಂಬುದು ತಾನೇ ಮುಖ್ಯ - ಅಂದರೆ ಪು.ತಿ.ನ. (ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಕೇವಲ ಇದೇ ಮಾತು ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬರೆದು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು.) "When nature makes a genius, she breaks her mould" - ಎಂಬ ಎಮರ್ಸನ್‌ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪು.ತಿ.ನ. ಆಡಿ ತೋರಿಸಿದರು.

'ಹಿಂದೆ ರಾಘವಾಂಕ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶರು ಬರೆದರೆಂದು ಇಂದು ವಾರ್ಧಿಕಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಸಾಧ್ಯವೇ? ಇಲ್ಲ, ಆ mould ಈಗ ಒಡೆದು ಹೋಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದ ಚಾಯಮಾನ' - ಅವರಂದರು. ಆಡಿದಾಗ ಕಾವ್ಯ ಈ ರೀತಿ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿಯೇ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಆ ಹಿರಿಯರ ಅಭಿಮತವಾಯಿತು. ಸ್ವತಃ ಸಂಸ್ಕೃತನಿಷ್ಠ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಭಾಗವತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಈ ಕವಿವರ್ಯರು ಕಾವ್ಯದ ಆಧುನಿಕ ಅವಿಷ್ಕಾರದ ಬಗೆಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ತೆರೆದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದು ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದಷ್ಟೇ ಆನಂದವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿತು.

ಆನಂತರ ಅವರನ್ನು ಡಾ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಒಂದು ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಹೊನ್ನಾವರಕ್ಕೆ ಕರೆದಿದ್ದರು. ಆಗಲೂ ಅವರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರ ಒಂದು ಮಾತು ಅವರ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬಗೆಗೆ ನನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೆಳೆಯಿತು. ಆ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷ ಅವರು ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಇದ್ದರು. ಊರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಮುದ್ದಾಂ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದರು ಏಕೆ? 'ನಾನು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದ್ದು ಎರಡು ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ - ಒಂದು, ನನ್ನ ತಂದೆಯವರ ಶ್ರಾದ್ಧ, ಮತ್ತೊಂದು 'Sound of Music' ಚಿತ್ರ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ!' - ಅಂದರು ಆ ನಾದಲುಬ್ಧ ಕವಿ.

ಮುಂದೆ ಪು.ತಿ.ನ. ಸತ್ಕಾರ ಗ್ರಂಥ ಒಂದಕ್ಕೆ ನಾನು ಅವರ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಬಗೆಗೆ

ಒಂದು ಲೇಖ ಕಳುಹಿಸಿದೆ, ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳದ ವಿನಂತಿಯ ಮೇರೆಗೆ. ಆ ಸಮಯ ಆ ಗ್ರಂಥ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರಿಗೇ ಓದಲು ಕೊಡಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ, ಆದರೆ ಅದು ಹೇಗೋ ಎಲ್ಲೋ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಪರವಾಯಿಲ್ಲ. 'ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಬರೆದು ಕೊಡಿ' ಎಂದರು. ಆದರೆ ಅದು ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಸಂಕರಣಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಆ ಕವಿವರ್ಯರು ಮತ್ತೆ ಭಿಟ್ಟಿ ಆದರು. ಹಳೆಯ ನೆನಪುಗಳು ಮರುಕಳಿಸಿ ದವು. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗುವ ಭಾಗ್ಯ ಕೊಡಿಬರ ಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಿಯ ಡಾ. ವಿ. ಕೆ. ಗೋಕಾಕರನ್ನು ಅವರು ಕರೆದಿದ್ದರೆಂದು ಆ ಮೇಲೆ ಕೇಳಿದೆ.

ಪಿತೃಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತವನ್ನೂ ಕೊಡಿಯೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕಾಣುವ ಹೃದಯವೈಶಾಲ್ಯ ಹಿರಿಯರು. ಅದಕ್ಕೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ, ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯದಷ್ಟೇ ನವೋದಯ ಕವಿತೆಯೂ ಆಪ್ತಾಯಮಾನವೆನಿಸಿದರೆ ಸೋಜಿಗವಲ್ಲ.

೧೨. ಹಿಮಗಿರಿ ಕಂದರ

ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು ಸುಮಾರು ೫೦-೫೫ರ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಕುಮಟಾದ ಕೆನರಾ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದರೂ ಆಗಲೇ ಮೇಲ್ತರಗತಿಯ ಕನ್ನಡ ಕವಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಆ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದ ಮರುವರ್ಷವೇ ನಾವು ನಮ್ಮ ಬಂಕಿಕೊಡ್ಡದ ಆನಂದಾಶ್ರಮ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದ ಮುಖ್ಯ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡೆವು. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗಲೇ ಅಡಿಗರು ಒಬ್ಬ ಗಣನೀಯ ಕವಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. 'ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರ' ಎಂಬ ಅವರ ಕವನವು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ನಮಗೆಲ್ಲ ಆ ತನಕ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡೇ ಉತ್ತುಂಗ ಶಿಖರಗಳಿದ್ದವು. ಒಂದು ಬೇಂದ್ರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕುವೆಂಪು. ಆದರೆ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು ಹೊಸ ತಾರೆಯಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದರು.

ಪ್ರೊ. ಅಡಿಗರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪದ ಕುರಿತು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಅವರು ತೆರೆದಿದ್ದು ಒಂದು ಹೊಸದಾರಿ. ಅವರು ಆ ತನಕ ಬೇಂದ್ರೆ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು

ಪ್ರಶಸ್ತಗೊಳಿಸಿದ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಒಂದೆರಡು ಕವನ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ನವೋದಯ ಮಾರ್ಗದ ಓರ್ವ ಗಣ್ಯ ಕವಿಯಾಗಿ ಹೆಸರು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಉಸಿರುಗಟ್ಟಿದಂತೆ ಎನಿಸಿತು. ಬೇಂದ್ರೆ-ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಅವರ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದ ಗೋಕಾಕ್-ಮುಗಳ ಮುಂತಾದ ನವೋದಯ ಕವಿಗಳಂತೆ ತಾನೊಬ್ಬ ಗತಾನುಗತಿಕನಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಭವಿಷ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಡಿಗರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹಿಡಿದ ಹೊಸಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ 'ನವ್ಯ' ಎಂಬ ಮುದ್ರೆಬಿತ್ತು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು 'ನವ್ಯಕಾವ್ಯ' ಎಂದೇ ಕರೆದಿದ್ದರು. 'ಕಟ್ಟುವೆನು ನಾನು ನವ ಕಾವ್ಯವನ್ನು' ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದಿದೆ. ಆದರೆ ಅಡಗರು ತೆರೆದ ದಾರಿ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ನವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ನವ್ಯ ಪಂಥದ ಭಿನ್ನತೆಯ ಬಿಂದುವೇ 'ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರ'!

ಅಡಿಗರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಈ ಕವನವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟರು. ಆಗಲೇ ಅವರು ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿದರು. ಈ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದ ಹೊರತು ನಮಗೆ ಹೊಸ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅಂದಿನ ಕಾವ್ಯ ದಿಗ್ಗಜರಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿರಿ-ಕಿರಿ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿದ್ದವು. ಈಗಿನ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವ ಅದರ ಅಪೂರ್ವತೆ ಹಿಂದಿನ ಜಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯುವುದು ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸದೊಂದು ವಾಗ್ಧೋರಣೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಶೈಲಿ ಅವಶ್ಯ. ಹೀಗೆಂದು ಅಡಿಗರು ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಕವಿಗಳಾದ ಟಿ.ಎಸ್. ಇಲಿಯಟ್, ಡಬ್ಲ್ಯೂ.ಬಿ.ಈಟ್ಸ್ ಇಂಥ ಆಂಗ್ಲ ಕವಿಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಎರಕಹೊಯ್ದರು. ಇವರ ಕಾವ್ಯಾನುಭವದ ನಾವೀನ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂತಹ ಬಲವಾದ ಅಥವಾ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಕಾರಣಗಳೇನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯ ಅವರಿಗೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಗೂಡು ಕಟ್ಟುವುದಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಎರಡನೆ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಅಥವಾ ಅದರ ನಂತರದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಂಥದ್ದೇನೂ ಪ್ರಚಂಡ ಬದಲಾವಣೆ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳ ಅನುಭವವೂ ನಮ್ಮ ರೊಮೆಂಟಿಕ್ ಅಥವಾ ನವೋದಯದ ಕವಿಗಳಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ಇಷ್ಟೇ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಒಂದು ಪರಿಭಾಷೆಯ ಶೈಲಿ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಧುನಿಕ ಆಂಗ್ಲ ಕವಿಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಅಡಿಗರಂಥವರಿಗೆ ಬೇಕೆನಿಸಿತು.

'ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರ'ದ ನಂತರ ಅವರ ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಎನಿಸಬಹುದಾದಂತಹ ದೀರ್ಘ ಕವನ 'ಚಂಡೆ-ಮದ್ದಳೆ' ಆಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಅವರು ಕೆನರಾ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೇ ರಚಿಸಿದರು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅದು ಅಪ್ರಟ ನವ್ಯನೇಯ್ನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂಲವಾಗಿ ಈ ಕವಿಗಳು ಒಬ್ಬರ

ಕೃತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಎರಳ. ಬಹುತೇಕ ಓದದೇ ಟೀಕೆ ಮಾಡುವುದು ಅನೇಕರ ರೂಢಿ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವರಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂಥವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಡಾ||ಡಿ.ಎಸ್.ಕರ್ಕಿ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಗೆ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರೂ ನವೋದಯ ಕವಿಗಳೆ. ಅವರಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಕವನ ಓದಿ ಹೇಳಲೆ ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದೆ. ಹ್ಲೂಂ ಎಂದರು. ನಾನು ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರವನ್ನು ಓದಲು ಆರಂಭಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ 'ಮನವು ಮಲಗಿತ್ತು ನನ್ನ ಚಿತೆಯ ಮೇಲೆ' ಎಂಬ ಸಾಲು ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅವರು ಅಡ್ಡಾಗಿ ಮಲಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದವರು ದಿಗ್ಗನೆ ಎದ್ದು ಕುಳಿತು ಆ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಮರು ಓದಲು ಹೇಳಿದರು. ಪುನಃ ಓದಿದಾಗ ಅವರು ವಂಡರ್‌ಫುಲ್ ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆರೆದರು. ಕೂಡಲೇ ಪ್ರೊ. ಅಡಿಗರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಗೌರವದ ನವೋದಯವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ 'ಚಂಡೆ ಮದ್ದಳೆ' ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅದನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅದ್ಭುತ ಪರಿಣಾಮ ಇತರರಿಗೂ ಆದದ್ದುಂಟು.

ಆಗಲೇ ನಾನು ಅಡಿಗರ ನಾಲ್ಕೈದು ಕವನಗಳ ರಸ ಪರಿಚಯವನ್ನು ವಿವಿಧ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಹಾಗೆಯೇ 'ಚಂಡೆ ಮದ್ದಳೆ' ಕುರಿತು ಸಹಾ ಬರೆದಿದ್ದೆ. ಅನಂತರ ಕುಮಟೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ತನಕ ಅಡಿಗರ ಸಮಾಗಮ ನನಗೆ ಬಹಳ ಘಟಿಸಿತು. ಅವರು ಟಿ.ಎಸ್. ಇಲಿಯಟ್‌ರ 'ವೇಸ್ಟ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್' ಎಂಬ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಲು ಕೊಟ್ಟರು. ಹಾಗೆಯೇ 'ಮರ್ಡರ್ ಇನ್ ದಿ ಕೆಥಿಡ್ರಲ್' ಮತ್ತು 'ಫ್ಯಾಮಿಲಿ ರಿ-ಯೂನಿಯನ್' ಎಂಬ ಅದೇ ಕವಿಯ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಅಡಿಗರೇ ನನಗೆ ನವ್ಯಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದುವ ಹಾಗೂ ಮೆಚ್ಚುವ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಕುಮಟೆ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಹೋಗುವ ತನಕವೂ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಗಾಢ ಪರಿಚಯವಿತ್ತು.

ಒಮ್ಮೆ ಅಡಿಗರೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಅಡಿಗರ ಆಟೋಗ್ರಾಫ್ ಬೇಡಿದಳು. ಅವರು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಅವರು ಆಟೋಗ್ರಾಫ್‌ನೊಡನೆ ಒಂದು ಕಾವ್ಯಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆದರು. ಅದನ್ನು ಓದಿದೆ. ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. "ಸುಖ ದುಃಖ ಸಂಗವಾವಾದ ಹೃದ್‌ರಂಗವು ಪಾವನವೆಂಬೆನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ" — ಇದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಸಖೀಗೀತದ ಸಾಲಾಗಿತ್ತು. ನಾನು 'ಇದೇನು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಅವರೊಂದರ "ನಾನು ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸುವುದು ಎರಡೇ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ — ಒಂದು ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪ

ಮತ್ತು ಸಾಧನೆ ಇವುಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪಾದಕ್ಕೆ!” ಕುಮಟಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ‘ಚಂಡೆ ಮದ್ದಳೆ’ ಕುರಿತು ಅಡಿಗರ ಎದುರಲ್ಲೇ ಬಹಳ ಗುಡುಗಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಆ ವರಕವಿ ಕುರಿತು ಇವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

೧೩. ಪಂಪಾತೀರದ ಪುಷ್ಪಗಳು

ಹೂವು ಮಾನವೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ, ಕಲೆ, ರಸಿಕತೆಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಗ್ಧತೆಗೆ, ಮಧುರತೆಗೆ, ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ, ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಪ್ರೀತಿ ಶಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿದೆ. ಬೈಬಲಿನಲ್ಲಿ ಯೇಸುಕ್ರಿಸ್ತನ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ನಿಂತ ಲಿಲಿ ಹೂಗಳನ್ನು ಮುಗ್ಧತೆಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಬೀರನ ಕಳೇಬರದ ದಹನವೋ ದಫನವೋ ಎಂಬ ವ್ಯಾಜ್ಯವೆದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಸಂತ ಕವಿಯ ಮೃತ ದೇಹದ ಬದಲು ಹೂಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ದೇವರ ಮುಡಿ ಹೂ ಭಾಗ್ಯ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಮುಡಿಪು. ಆದಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಅವರ ಪಟ್ಟಿ ಶಿಷ್ಯ ಪದ್ಮ ಪಾದಾಚಾರ್ಯರು ನಡೆದು ಬಂದ ಪವಾಡ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?

ಆ ಒಂದು ಕಾಳರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಶಿಷ್ಯನು ಗುರುದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ತಲ್ಲಣಿಸಿ ಬರುವಾಗ ಗುರು ಹೊಳೆಯ ಆಚೆಗೆ ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆಗ ಭಕ್ತಿ ಪರವಶನಾದ ಆ ಶಿಷ್ಯ ಗುರುವಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದುಹೋಗಲು ಹೊರಟ. ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅವನು ಹೆಜ್ಜೆ ಇಟ್ಟಲ್ಲಿ ಇಡುವಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೊಂದು ಬಲಿಷ್ಠ ತಾವರೆ ಅರಳಿ ನಿಂತಂತೆ. ಆ ತಾವರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತಾ ಆತ ಗುರುಚರಣ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಂದಾಯಮಾನವಾಗಲು ಬಂದು ಸೇರಿದ. ಆದ್ದರಿಂದ ‘ಶಂಕರ ದಿಗ್ವಿಜಯ’ದಲ್ಲಿ ಆತ ‘ಪದ್ಮ ಪಾದಾಚಾರ್ಯ’ನೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತನಾದ. ಈ ಕಥೆಯು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ಕಥನಕವಿ ಶ್ರೀ ಸುಂ.ರಂ. ಎಕ್ಕುಂಡಿಯವರ ‘ಪದ್ಮಸೇತು’ ಎಂಬ ಆವೃತ್ತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಕವನಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. (ಕವಿ ನಿಷ್ಣಾವಂತ ಮಾಧ್ವರಾದರೂ ಈ ಪದ್ಮ ಪಾದರ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.)

ಇನ್ನು ಹೂ ಎಂಬ ನಿರ್ಮಿತಿಯೇ ನಿರ್ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು? ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ವರಕವಿ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರ ‘ಹೂ’ ಕವಿತೆಯೇ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಚಂದ್ರನನ್ನು ಮೂಡಿಸಲು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮಾಧಿ ಹಿಡಿದು ಹೋದಾಗ ಆ ಚಂದ್ರಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚೆಲುವಿನ ಒಂದು ಕಾಣಿಕೆ ಹೊಳೆಯಿತು.

ಅದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮ ‘ಹೂ’ ಅಂದನಂತೆ. ಆ ಚೆಲುವಿನ ಕಾಣಿಕೆ ಒಲವು-ನಲಿವುಗಳ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ‘ಹೂ’ ಆಗಿ ಅವತರಿಸಿತೆಂದು ಕವಿವರ್ಯರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಹೊಸ Myth!

ಆದರೆ ಆದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಹೂಗಳ ಹುಟ್ಟು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿದೆ, ಅಪೂರ್ವ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಸಾರುತ್ತದೆ. ಚೆಲುವಿನ ನಗೆ, ಒಲವಿನ ಕಂಬನಿ, ಹೂ ಆಗಿ ಅರಳಿದ್ದುಂಟು. ಆತ್ಮ ಸಂಮೋಹಿತ ನಾರ್ಸಿಸಸ್ ತನ್ನ ಪಡಿ ನೆಳಲನ್ನು ಹೊಳೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಅದರ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅನ್ನ ನೀರು ಬಿಟ್ಟು ಸತ್ತು ಮಣ್ಣುಪಾಲಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಹೂವು ಹುಟ್ಟಿ ನಿಂತಿದ್ದು ಗ್ರೀಕ್ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳಲ್ಲುಂಟು.

ಆದರೆ ಆದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಅದೂ ಕಬಂಧನ ಬಾಯಿಯಿಂದ, ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ. ಕಬಂಧನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಸಂಸ್ಕಾರವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಬೂದಿಯ ರಾಶಿಯಿಂದ ಶಾಪಮುಕ್ತ ದಿವ್ಯದೇಹಿಯೊಬ್ಬನು ಎದ್ದು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆತ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆತ ಪಂಪಾ ಸರೋವರವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸರೋವರದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಬಾಡದ ಸಾಯದ ಹೂಗಳು ಅರಳಿರುತ್ತವೆ. ಅದು ಹೀಗೆ:

ಮತಂಗಶಿಷ್ಯಾಃ ತತ್ರಾಸನ್ ಋಷಯಃ ಸುಸಮಾಹಿತಾಃ||

ತೇಷಾಂ ಭಾರಾಭಿತಪ್ತಾನಾಂ ವನ್ಯಂ ಆಹರತಾಂ ಗುರೋಃ|

ಯೇ ಪ್ರಪೇತುರ್ಮಹೀಂ ತೂರ್ಣಂ ಶರೀರಾತ್ ಸ್ವೇದಬಿಂದವಃ||

ತಾನಿ ಜಾತಾನಿ ಮಾಲ್ಯಾನಿ ಮುನೀನಾಂ ತಪಸಾ ತದಾ|

ಸ್ವೇದಬಿಂದುಸಮುತ್ಥಾನಿ ನ ವಿನಶ್ಯಂತಿ ರಾಘವ||

ಅಂದರೆ ಮತಂಗ ಋಷಿಗಳ ಶಿಷ್ಯ ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಗಾಗಿ ಅಡವಿಯಿಂದ ಸಮಿತ ಪುಷ್ಪಗಳ ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ನೇಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ತರುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನ ಮೈಯಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಬೆವರ ಹನಿಗಳಿಂದ ಈ ಹೂವುಗಳು ಉಂಟಾದವು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮುಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಒಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಕಬಂಧನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಆಡಿಸುತ್ತಾನೆ: “ಹೀಗೆ ಬೆವರ ಹನಿಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಹೂವುಗಳು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.” ಅದೇ ನಿಜವಾದ ನಿತ್ಯ ಪುಷ್ಪಗಳು!

ಗುರುಸೇವೆ, ತಪಾಚರಣೆ ಒಂದು ಆದರ್ಶದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯ ನಿರಂತರ ನಿರ್ಮಲ ಚಿತ್ತದ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟ ಬೆವರ ಹನಿ ಸ್ವಾತಿಯ ಮಳೆ

ಸಿಂಪಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಮುತ್ತಾಗುವಂತೆಯೇ ಪಂಪಾತೀರದಲ್ಲಿ ಪೆಂಪಿನ ಹೂಗಳಾಗಿ ಎಂದೂ ಬಾಡದ ಸಾಯದ ಸೊಬಗಿನ ಸಂತೆಯಾಗಿ ನಿಂತವು.

೧೪. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಂಕಟ

ಈಚೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮಾಜಿ ಪ್ರಧಾನಿ ಮಾನ್ಯ ಮುರಾರಜಿ ದೇಸಾಯರು ದ್ವಾರಕಾ ಪೀಠದ ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಭಿಟ್ಟಿಯಾದಾಗ ಜಗದ್ಗುರುಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಆದೇಶವನ್ನೂ ಉಪದೇಶವನ್ನೂ ಶ್ರೀ ದೇಸಾಯಿಯವರಿಗೆ ನೀಡಿದರೆಂದು ಸಮಾಚಾರ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಟ್ಟಾ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೇ ಕೂಡಿಕೊಂಡ ಸುಭದ್ರವಾದ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟವು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಅಂಥ ಒಂದು ಗುರ್ವಾಚ್ಛಿಯ ಪಾಲನೆ ವಿಶೇಷ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸುಭದ್ರವಾದ ಬಹುಮತದ ಬಲಿಷ್ಠ ಬೆಂಬಲ ಮುರಾರ್ಜಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಇದೆ.

ಗೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಿತವೇ ಜಗದ್ಗುರುಗಳ ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿದ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಿಗೆ ಗೋವಧೆಯ ಪ್ರತಿಬಂಧ ನಿಷೇಧದ ನಂತರ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೂ ಆದ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಗೀರ್ವಾಣ ಭಾರತಿಯಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯೆಂದು ಸಾರಿ, ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತರಬೇಕೆಂಬುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಆಪ್ತಾಯಮಾನವಾದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ. ಅದರ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಈಗ ಕಾಲವು ಪಕ್ಕವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅದೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಮಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಷ್ಟೇ - ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆ ಎಂದರೇನು? ಅದರ ಪಟ್ಟವೇರಲು ಸಂಸ್ಕೃತವು ಅರ್ಹವಾದ ಭಾಷೆಯೇ? ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆಲ್ಲ ಭಾರತೀಯ ಜನಾಂಗಗಳಿಗಲ್ಲ ಒಂದೇ ಭಾಷೆ ರೂಢಿಗೆ ಬರುವದೆಂದರೆ ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯೇ? ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನಾದಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಇಂದು ಊರ್ಜಿತವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳೂ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಗಳೇ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದೇ ಒಂದು, ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿಮೀರಿ 'ಅತ್ಯತಿಷ್ಠತ್ ದಶಾಂಗುಲಂ' ಎಂಬಂತೆ ಸಾರ್ವಭೌಮವಾಗಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಅಥವಾ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಅಧುನಿಕವಾದ ಪರಕೀಯ ಭಾಷೆ ಇಲ್ಲವೇ ಭಾರತೀಯವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ, ಸಾಧ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಭಾಷಾ-ಬಾಂಧವ್ಯದ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತತೆಯ

ಇಲ್ಲವೆ ಶಕ್ಯಶಕ್ಯತೆಯ ಕೋಟಿಯ ಸಂಗತಿಯೇ ಅಲ್ಲ.

ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯು ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಿಪಿ ಇರಬೇಕು, ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು - ಎಂದು ಪೂಜ್ಯ ವಿನೋಬಾ, ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲಕರ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಜೀವಮಾನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಣಗಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಜವಹರಲಾಲ ನೆಹರೂ, ಸುಭಾಸಚಂದ್ರ ಬೋಸ್ ಮುಂತಾದವರೂ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಲಿಪಿ - ಅದೂ ರೋಮನ್ ಲಿಪಿ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ಅದಲ್ಲ, ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ವಿನೋಬಾ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಪ್ರಚಾರ ನಡೆಯಿತು. ಆದಾಗ್ಯೂ, ಅದು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಹಂತದ ಯತ್ನವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ.

ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ 'ಛಪ್ಪನ್ನೈವತ್ತಾರು' ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಭಾಷೆ, ಆ ಭಾಷೆಗೆ ಒಂದು ಲಿಪಿ. ಲಿಪಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬುನಾದಿಯಿಂದ ಭದ್ರಮೂಲವಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ತುಳು, ಕೊಂಕಣಿ ಅಂಥ ಭಾಷೆಗಳು ಬೇರೆ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷೆಯ ಹಿಂದೆ ಅದನ್ನಾಡುವ ಜನದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಭಾವಕೋಶ ಹೀಗೆ ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿ. ಇದು ಭಾರತದಂಥ 'ತ್ರಿಶತ್ಕೋಟಿ ಕಂಠ ಕಲಕಲನಿನಾದ ಕರಾಲ' ವಾದ ಪ್ರಚಂಡ ಉಪಖಂಡದ ಜನ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಅದರ ಇತಿಹಾಸದ ಕರ್ಮವಿಪಾಕದ ಫಲ.

ಇವೆಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಲಿಪಿಯ ಮಟ್ಟಿಗಷ್ಟೇ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಮನ್ನಣೆಯ ಒಂದು ಲಿಪಿಯನ್ನು ಭಾವೈಕ್ಯದ ಸಾಧನವೆಂದು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ತರುವುದೇ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದಾಗ ಅಂಥದರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಭಾಷೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟುವ ಹವ್ಯಾಸ ಇಂದಿನ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಭಾರತದಂಥ ಬಹುರಾಷ್ಟ್ರೀ ರಾಜ್ಯ (Multinational State) ದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾದೀತು?

ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆ ಎಂದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಪರ್ಕಭಾಷೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೂ ಆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಈ ದೇಶಭಾಷೆ ಇಳಿಯಬಲ್ಲದೇ? ಹಿಂದೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ದ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ರೂಪಗೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಇಲ್ಲವೆ ಗೀರ್ವಾಣ ಭಾಷೆಯೇ ಅದರ ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಗದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ತ್ರೈವರ್ಣಕರ ಸಂಪರ್ಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ನಡವಳಿಕೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಈ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗಲೂ ಅದು ಬಹುಜನ ಸಮುದಾಯದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದೇ ಇಲ್ಲ.

ಅದು ಹಾಗೆ ಆಗಿದ್ದರೆ 'ಬಹುಜನ ಹಿತಾಯ ಬಹುಜನ ಸುಖಾಯ' ತನ್ನ ಹೊಸ

ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾರಲು ಗೌತಮಬುದ್ಧನು ಪಾಲಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ವರ್ಧಮಾನ ಮಹಾವೀರನು ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ವಾದಕ್ಕಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅದು ಬಹುಶಃ ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವ ಯುಗದಲ್ಲಿ. ಅದು ಆ ಪಟ್ಟದಿಂದ ಪದಚ್ಯುತವಾಗಿಯೇ ಶತಮಾನಗಳು ಉರುಳಿದವು. ಅಚ್ಚ ದ್ರಾವಿಡ ಕುಲದ ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಕನ್ನಡ, ಮಲೆಯಾಳಿ ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಗಮದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಕರದಿಂದ ಹಿಂದಿ, ಮರಾಠಿ, ಗುಜರಾಠಿ, ಬಂಗಾಲಿ ಪ್ರಭೃತಿ ಭಾಷೆಗಳು ಬೇರೆ ಆಯಾ ಜನಪದಗಳ ಜೀವನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ, ವಾಹನವಾಗಿ ಊರ್ಜಿತವಾಗಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿ ಬಂದವು.

ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಋಣ ತೀರಲಾರದಷ್ಟು ಭಾರವಿದೆ. ಆ ಋಣಾನುಬಂಧ ಈ ಭಾಷೆಗಳು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮ, ನೀತಿ, ಕಾವ್ಯ, ಕಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲದೇ ವ್ಯಾಕರಣ, ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತು, ಶೈಲಿ-ಶೋಭೆ ಇವೆಲ್ಲ ವಿನ್ಯಾಸಗಳೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೇ ಈ ದೇಶಿ ಭಾಷೆಗಳು ಪಡೆದು ಪರಿಪುಷ್ಪವಾದವು. ಸುತ್ತಿಷ್ಟವಾದವು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಾರತದ ಭಾಷಾ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಿದೆ, ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಈ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಭಾಷೆ ಒಂದು ಜನಪದದ ನಾಲಿಗೆ ಒಪ್ಪಿದ ಬದುಕು. Lingu-Language ಇದು ನಾಲಿಗೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಯುರೋಪ್ ನಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಹಾಗೂ ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವತ್ತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಿತ್ತು. ಆಗ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆ ಯುರೋಪಕ್ಕೆ 'Lingua - France' ವಿಶ್ವಭಾಷೆ ಅನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ನಮ್ಮ ಅದೇ ಸ್ಥಾನ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ, ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೂ, ಪೇಶವಾಯಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಗೂ!.. ಸಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಾಗೃತಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಯುಗದ ಆರಂಭದಿಂದ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕತ್ವದಿಂದಾಗಿ - ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಉತ್ತರದವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದಾಗಿ - ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಹಿಂದೀ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿಯ ಪ್ರಚಾರ ಹಾಗೂ ವರ್ಚಿಸ್ಸು ನೆಲೆಗೊಂಡಿತು.

ಆದರೆ ಅಂಥ ಒಂದು ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಮಹತ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತವು ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ,

ಸಂಸ್ಕೃತವು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿಯೇ ಮೆರೆಯಿತು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಯಾವದೊಂದು ಹಿಂದೂ ಜನಾಂಗದ, ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಪಾಲಿ, ಮಾಗಧಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ, ಪಂಜಾಬಿ, ಬಂಗಾಲಿ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಕನ್ನಡ, ಮಲೆಯಾಳಿ, ಗುಜರಾಠಿಗಳು ಆಯಾ ಜನಾಂಗ - ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭಾಷೆಗಳು. ಆಯಾ ಭಾಷೆ ಅದನ್ನು ಆಡುವ ಜನರಿಂದ ಜನಪದದಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಸರು ಪಡೆಯುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ? ಅದರ ಅನ್ವರ್ಥಕತೆಯೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ - ಅದು ಮೂಲದ ಒಂದು ಭಾಷೆಯ (ಪ್ರಾಕೃತ) ಪರಿಷ್ಕೃತ, ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಂಡ ರೂಪವೆಂದು! ಅಂದಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನೇ ಆಡುವ ಜನಾಂಗ ಯಾವದು? ಎಲ್ಲಿಯದು? 'ಸಂಸ್ಕೃತ' ಶಬ್ದವೇ ಅದು ಮೂಲಭಾಷೆ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯ. 'ಸಂ' ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ 'ಸಂಕರ' 'ಸಂಸಾರ' 'ಸಂಭ್ರಮ' ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪಗಳಂತೆ 'ಸಂಸ್' + 'ಕೃತ' ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ 'ಸಂಸ್' ಉಪಸರ್ಗ ಯಾವುದು? ಈ ರೂಪದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ನಿರ್ವಚನವೇನು? ಅದೊಂದು ಅಪವಾದವೆಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಏನು ಅಂದಂತೆ? 'ತಿರಿಸ' 'ಪುರ' ಗಳಂತೆ 'ಸಂಸ್' (?) ಕೂಡ ಒಂದು ಉಪಸರ್ಗ ಹಿಂದೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಆಮೇಲೆ ಖಾಲಿಯಾಯಿತೆ? ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಅನುಸ್ವಾರ -| ವಿಸರ್ಗ ಕೂಡಿಯೇ ಜಂಟಿಯಾಗಿ 'ಸ' ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿದ್ದು ಹೇಗೆ?

ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸುವರ್ಣಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಭಾಷೆ ವರಿಷ್ಠ ವಲಯಗಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಹಾಗೂ ವಿದ್ವಜ್ಜನರ ಭಾಷೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ದಾಸ-ದಾಸಿಯರೂ ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಮಾತಾಡುವುದು ಪ್ರಾಕೃತವನ್ನೇ. ಭಾಸನ ಒಂದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ವೇಷ ಬದಲಿಸಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳಾದಾಗ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ; ಅದೇ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ! 'ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ'ದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರೇಯ ಒಂದು ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಹಾಡುವ ಗಂಡು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯುವ ಹೆಣ್ಣು ಕಂಡರೆ ನಗುಬರುತ್ತದಂತೆ! ಅಂದರೆ ಹೆಂಗಸರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯುವುದು ಅಷ್ಟು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದ! 'ಸ್ತ್ರೀಯಃ ವೈಶ್ಯಾಃ ತಥಾ ಶೂದ್ರಾಃ' ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಟೇ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಭಾಷೆ ಎಂದೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಅದು ಇಂದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಭಾಷೆಯೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಸ್ವಯಂಪ್ರಚ್ಛೆಯಿಂದ ಭರದಿಂದ ಪ್ರಗತಿಹೊಂದುತ್ತಿರುವಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ

ಪಡೆಯಬಹುದೇ ?

ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಹತ್ವ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ ಅನನ್ಯ. ಈ ಭಾಷೆ ಈ ದೇಶದ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನಂತೆ, ಜೀವಸತ್ವದಂತೆ. ರೇಡಿಯಂ ತತ್ವದಂತೆ ಜೀವಾಳದ ಅಗತ್ಯದ್ದು. ಈ ಕುರಿತು ಮತಭೇದವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂದು ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯೆಂದು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಹೇರುವದಲ್ಲ. ಇಂಥ ಪ್ರಯೋಗದ ತಕ್ಕ ಪರಾಮರ್ಶೆ ಮುದ್ದಣನ ಮನೋರಮೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು! ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಿಗೆ ಯಾವ ಭಾಷೆ ಆದರೇನು ? ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಯಮಯಾತನೆ. ಇಂದು ಹಿಂದಿ ರಾಷ್ಟ್ರಭಾಷೆಯೆಂದು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಥಮಿಕ, ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿಸಿ ಯಾವ ಹೀನಾಯಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿದೆ ? ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೂ ಅದೇ 'ಸ್ಥಾನ-ಮಾನ' ತಂದುಕೊಡಬೇಕೆ ?

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಂದಿನ ಅಗತ್ಯದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯ ಗೊಳಿಸುವದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಅದನ್ನು ಆಡುವ ಜನಾಂಗವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ 'ಮೃತ ಭಾಷೆ' ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಇಂದಿಗೂ ಎಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ದೇಶೀ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಅತಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಉಪಕಾರಿಯಾದ ಭಾಷೆ - ಎಂಬುದರ ಮನವರಿಕೆ ನಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ಆಗಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧುನಿಕ ಜೀವನದ ಪ್ರಮೇಯಗಳ ವಿವೇಚನೆ ವಿಚಾರ-ವಿನಿಮಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಬಲ್ಲದೆಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಭಾವನೆ ಬೇರೂರಬೇಕು. ಈ ಕುರಿತು ಆಕಾಶವಾಣಿಗೆ ನಾನು ಒಂದು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಕೇವಲ ವಾರ್ತೆಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿದರೆ ಸಾಲದು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ದೇಶದ ಪ್ರಚಲಿತ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಸುಗಮ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಸಂಸ್ಕೃತವು ನಮ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ವೈಧಾನಿಕ, ವೈಚಾರಿಕ ವಿಷಯ ವಿವೇಚನೆ ವಾದ-ವಿವಾದಗಳಿಗೂ ತಕ್ಕದಾದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬಲ್ಲದೆಂಬ ಭರವಸೆ ಹುಟ್ಟಬೇಕು.

ಅನಂತರ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಸುಗಮ ಸುಖೋದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಆತ್ಮನೇ, ಪರಸ್ಥಿ ಪದಗಳ ತಲೆಗಡಿಸುವ ತೊಡಕು ತೊಡೆದುಹಾಕಬೇಕು. ಈ ಭೇದದ ಮರ್ಮ ಮೃತವಾಗಿ ಶತಮಾನಗಳೇ ಸಂದಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಅಂತ್ಯೇಷ್ಟಿ ಆಗಬೇಕು. ಜತೆಗೆ ದ್ವಿವಚನವೂ ಹೋಗಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳ ಲಿಂಗಭೇದ, ವ್ಯಂಜನಾಂತಗಳ ಶಬ್ದಗಳ ವಿಭಕ್ತಿಕ್ರಮ ಇತ್ಯಾದಿ ದೃತಿಗಡಿಸುವ ಕಸರತ್ತು. (ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾ - ಬಲಿ - ವ್ಯಾಸ - 'ಹನುಮಾನ್' ಇವರೆಲ್ಲ ಚಿರಜೀವಿಗಳಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೀವಹಿಂದು

ತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ!)

ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ ಬಹಳಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಬೇಕು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಜನ ಈ ಭಾಷೆ ಕೆಲವೇ ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಠಗತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಒಂದು ಪಾಠ ತಂತ್ರ ಪಳಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಂತೆ ಬೇಸಿಕ್ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು.

ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮೂಲವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬಗೆಗೆ ಅದೊಂದು ಹಳೆಯ ಗೊಡ್ಡು ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ಭಾವನೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತರ 'ಮಡಿವಂತಿಕೆ' ಯ ಅವಗುಂಠನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಹೊರತರಬೇಕು.

ನಮ್ಮ ಹಳೆಗನ್ನಡ ಪಂಡಿತ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದರೂ, ಈ ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣ ಮಾಡಿ ಜನತೆಯಿಂದ ದೂರ ಒಯ್ದುಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಮಡಿ ಬಟ್ಟೆ ಕಳಚಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಜನತೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದರೊಳಗಿಂದಲೇ ಹೊಸ ಕಲ್ಯಾಣ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ವಚನಕಾರರು ಬರುವತನಕವೂ ಕಾಯಬೇಕಾಯಿತು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಗಡಿಯಾರದ ಮುಳ್ಳು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಆಧುನಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಸಂಗ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಮುಂತಾದ ಭಾಷಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶಬ್ದ ಸಮೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸರ್ವವಿಧವಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯದೇ ಗತ್ಯಂತರವೇ ಇಲ್ಲ. ಜತೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಇಡಲು ಜನತೆಗೆ ಯುವಜನಕ್ಕೆ ಅದರ ಆಕರ್ಷಣೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಭರದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಾಯಬೇಕು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಭ್ಯುದಯದ ಹಾದಿ.

(ಮುನ್ನಡೆ, ೧೯೭೮)

೧೫. ಕೃತಘ್ನತೆ - ಋಣಭಾರ

“ಕೃತಘ್ನಂ ಗತಿ ಇಲ್ಲ” ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕರ್ಣನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ನೀನು ಹಿರಿಯ ಕೌರವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪಟ್ಟವನ್ನು ಬಿಗಿಸಿಕೊಳ್ಳು - ಎಂದು 'ಹಿತೋಪದೇಶ' ದ ನೆಪದಿಂದ ಪಂಚತಂತ್ರವನ್ನು ಹೊಡಿದಾಗ ಕರ್ಣನಿಂದ ಸಿಡಿದೆದ್ದ ಉದ್ಧಾರವಿದು.

ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳಿಕೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮೇಲೆ ಲಾರ್ಡ್ ಮೆಕಾಲೆ ಭಾರತದ ಶಾಂತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಒಂದು

ದಂಡಸಂಹಿತೆ (Penal Code) ಯನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಅದು ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೇ ಮಾದರಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡುವ, ಮಾಡಬಹುದಾದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಪರಾಧಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶಿಕ್ಷೆ (ದಂಡ) ವನ್ನು ಆ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ – ಒಂದು ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಅದೆಂದರೆ ಕೃತಘ್ನತೆ. ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ದೇವರೇ ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕು! ಮಹಾಕವಿ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನಿಗೂ ಕೃತಘ್ನತೆಯ ಕಹಿಯಾದ ಅನುಭವ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಅವನ 'As You Like It' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಿಂದ ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನಾದ ಹಿರಿಯ ಡ್ಯೂಕನು ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ಅವನ ವಿದೂಷಕ ಮಿತ್ರ ಹಾಡುತ್ತಾನೆ, ಚಳಿಗಾಳಿಯ ಕುರಿತು:

Blow, blow then winter wind
Thou art not so unkind
As friends remembered not
Thy tooth is not so keen
Because thou art not seen
Although thy breath be rude
Like man's ingratitude

'ಕೃತ - ಘ್ನ' – ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿದವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನು. ಅಂದರೆ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅಪಕಾರ ಮಾಡುವವನು. ಈತ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮರೆಯುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ಉಪಕಾರಿಗೇ ಕೇಡು ಬಗೆಯುವವನು. ಅದೇಕೆ ಹಾಗೆ ?

ಅದೊಂದು ಮನೋವಿಕೃತಿ. ಆಳವಾಗಿ ನೊಂದ ಅಹಂಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ. ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವನಿಗಿಂತ ತಾನು ಕೀಳು ಎಂಬ ಕೀಳರಿಮೆ(Inferiority complex)ಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತೀವ್ರ ಉಪಾಯವಿದು. ಹಂಗಿನ ಹೊರೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ನೆಮ್ಮದಿ ಪಡೆಯುವ ಹೊಂಚು – ಈ ಕೃತಘ್ನತೆ.

ತೀರಿಸಲಾರದ ಉಪಕಾರವನ್ನು, ಅದರ ನೆನಪನ್ನು ಎದೆಯೊಳಗೆ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಷ್ಟು ಕಾಲ ತಾನು ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಯೋಗ್ಯನೆಂಬ ಅರಿವು ಉಪಕೃತನಿಗೆ ಒಳ ಒಳಗೇ ಕೊರೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಆತ ಉಪಕಾರಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು, ಹೀಗಳೆಯಲು, ಹಾನಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದೊಂದು ಉತ್ಕಟವಾದ ಮನೋವಿಕೃತಿ. ಒಂದು ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾದರೂ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಕೃತಿ. ಉಪಕಾರಿಗೆ ಕಷ್ಟ-ನಷ್ಟ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಿಸಿದ್ದಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಆತ

ಋಣಪಾತಕಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪಡೆದ ಉಪಕಾರದ ನೆನಪು ಕೊನೆತನಕವೂ ಆತನ ಮನದಾಳದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೃತಘ್ನನಿಗೆ ತನ್ನ ದುಷ್ಟರ್ಮದ ಅಪವಾದವಷ್ಟೋ ಪಾಲಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಅದೊಂದು ವಿಕೃತ ಹುಸಿ, ಸಮಾಜದ ಋಣವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ. ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಸೇಡು!

ಅರವಿಂದಾಶ್ರಮದ ಶ್ರೀಮಾತೆ ಹೇಳಿದ ಕತೆಯೊಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ. ಒಮ್ಮೆ ದೇವತೆಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞತಾ ದೇವಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಚಕಿತರಾಗಿ ಇವಳು ಯಾರು ? ಎಂದು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೇಳಿದರಂತೆ!

ಮರುವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೃತಘ್ನತೆಯೂ ಕೆಲವು ಸಲ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಅನಿಸುವುದುಂಟು. ಅದು ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ:

ಒಂದು ಹೀಗೆ – ಒಬ್ಬ ಅಸಹಾಯ ಜೀವಿ ಅನೇಕರಿಂದ ಅನೇಕ ರೀತಿ ನೆರವಿನ ಉಪಕಾರ ಪಡೆದು ಮುಂದೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆತ ಪೂರ್ತಿ ಕೃತಘ್ನನಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಹಳೆಯ ಉಪಕಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತನಂತೆ ಅಥವಾ ಬರಿ ಪರಿಚಿತನಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ?

ಈ ಕೃತಘ್ನತೆ ಅವನ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಜೀವಾಳದ ರಕ್ಷಾಕವಚ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಪಾಪ, ಆತ ಈಗ ಯಾರ್ಯಾರಿಗಿಂದು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ರೀತಿ ಋಣಿಯಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕು ? ಆ ಋಣಭಾರದಡಿಗೇ ಅವನು ಕುಗ್ಗಿ ಕುಸಿದುಹೋಗಬಹುದು. ಅದು ಅವನ ಆತ್ಮಗ್ನಾನಿಗೆ ಕಾರಣ. ಅಂತೆಯೇ ಆತ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಎದೆ ಸೆಟೆದು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಳೆಯ ಉಪಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದರ್ಪದ ದುರಹಂಕಾರದವನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಆತ ಬದುಕಿ ಬಾಳಲಾರ.

ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಹೋನ್ನತ. ಸಂಸ್ಕೃತ ರಾಮಾಯಣ ಚಂಪೂದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕೋತ್ಸವ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕರೆದು ರಾಮ ಅನ್ನುತ್ತಾನೆ: “ಎಲೈ ಕಪಿಯೆ, ನೀನು ನನಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವೆಲ್ಲ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಜೀರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಿನಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಲೊಲ್ಲೆ. ಏಕೆಂದರೆ ತಿರುಗಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವೆನೆಂದರೆ ನಿನಗೆ (ಹಳೆಯ ಉಪಕಾರಿಗೆ) ವಿಪತ್ತು ಬರಲಿ ಎಂದು ಬಯಸಿದಂತೆ!”

ನಮಗೆ ಬಂದಂಥ ಕಷ್ಟ ಸಂಕಟ ಆ ಉಪಕಾರಿಗೂ ಬರಬೇಕು. ಆಗಲೇ ನಾವು ಅವನಿಗೆ ಅವನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು! ಅದು ಬೇಡವೇ ಬೇಡ!

೧೬. ಮೂಢನಂಬಿಕೆ

ದೇವರು, ಧರ್ಮ, ವಿಜ್ಞಾನ, ವಿಚಾರವಾದಗಳ ಮಾತು ಹೊರಟಾಗಲೆಲ್ಲ ಕಾಲ್ಪಂಕನಂತೆ ಒದ್ದಾಡಲ್ಪಡುವ ಬಡಶಬ್ದವಿದು — ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಅಥವಾ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ. ಕೆಲಸಲ Superstition ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿಯೂ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಮಾತಿನ ಹುರುಳೇನು? ನಂಬಿಕೆಗೆ ಈ 'ಮೂಢ'ವೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವೇಕೆ? ಇದು ಹಳದಿ ಪೀತಾಂಬರವೆಂದಂತೆ! (ಪೀತಾಂಬರವೆಂದರೆ ಹಳದಿ ಬಟ್ಟೆ!) ಇದೊಂದು ಪುನರುಕ್ತಿ. ನಂಬಿಕೆಯೇ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮೂಢ.

ಹೌದು, ತಿಳಿದು ಬಂದದ್ದು ಮನವರಿಕೆ, ತಿಳಿಯದ ತಿಳಿವಿನ ಆಸೆಯ ಅಂಶ ನಂಬಿಕೆಯದು. ಅಂದಾಗ ಅದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿಯೇ ಮೂಢ ಇಲ್ಲವೆ ಅಂಧ. ಎಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅನುಭವ ಸಾಲದೋ, ಅನುಮಾನಕ್ಕೆಡೆಯೋ, ದಾಖಲೆ-ಪುರಾವೆಗಳ ಕೊರತೆಯೋ, ಆದರೆ ಆ ಕುರಿತು ಕೆಲವೊಂದು ಗ್ರಹಿಕೆ ತಟ್ಟನೆ ಸಾಧ್ಯವೋ, ಅಲ್ಲಿ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಮಂಕು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಿಯೆ-ಭಾವನೆ-ನಂಬಿಕೆ-ಶ್ರದ್ಧೆ. ನಾಳಿನ ಬಗೆಗೆ, ಬಾಳಿನ ಬಗೆಗೆ ಆಪ್ತಮಿತ್ರರ ಬಗೆಗೆ, ನಿನ್ನೆ-ಇಂದಿನ ಅನುಭವದ ಒಂದೇ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಾವು ಅಂದಾಜು ಕಟ್ಟುತ್ತೇವೆ. ಆ ಅಂದಾಜು ನಿಜವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆ ಭಾವನೆಯೇ ಶ್ರದ್ಧೆ.

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು "ಸತ್ಯಬುದ್ಧ್ಯಾವಧಾರಣಂ" ಅಂದರು. ಸತ್ಯವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವುದು. ಸತ್-ಸತ್ಯ, ಹಾಗೆಂದು 'ಧಾ'-ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವುದೇ 'ಶ್ರದ್ಧೆ'. ಇದು ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿಯವರು 'ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶ'ದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ. ಅಂದರೆ ಈ ನಂಬಿಕೆ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆ ನಮ್ಮ ಅಪೇಕ್ಷಾಕೃತ (Wishful Thinking) ವಿಚಾರದ ಕೂಸು. ನಮ್ಮ ಮುದ್ದು ಕೂಸು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಂಡ ಶಕ್ತಿ. ಈ ಶಕ್ತಿಯ ಬಲ ನಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರ. ನಾನು ಹೀಗೇ ನಂಬುತ್ತೇನೆ — ಅಂದಾಗ ಆ ನಂಬುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂಬ ಅಸ್ಮಿತೆ - ಅಹಂಕಾರ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಅಹಂಕಾರವೇ ಜೀವಾಳ. ತಾಯ್ತಂದೆ, ಗುರು ಹಿರಿಯರು, ಕುಲಾಚಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಇವುಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರ ಅದಕ್ಕೆ ಪುಟಗೊಡುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಮುಕ್ಯಾಲು ಪಾಲು ಈ ನಂಬಿಕೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಭವಿಷ್ಯದ ಕಡಲು ಈಜಿ ಚೈಸುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಈಜುಗುಂಬಳ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ — ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ — ಈ ಕುಂಬಳ ಪೊಳ್ಳು!

೧೭. ಆಸ್ತಿಕನ್ಯಾರು?

ಆಸ್ತಿ 'ಉಳ್ಳವ'ನೇ ಆಸ್ತಿಕ. ಆಸ್ತಿ-ಸೊತ್ತು ಇಲ್ಲದವನೇ ನಾಸ್ತಿಕ — ಎಂದು ತಮಾಷೆಗೆ ಅನ್ನಬಹುದು. "ಉಳ್ಳವರು ಶಿವಾಲಯವ ಕಟ್ಟಿಸುವರು!" ಆಸ್ತಿಯ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಅದರ ಕಾಪಾಡಿಕೆಯ ಲೋಭ-ಭಯ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ಅದರ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ದೇವರು ಧರ್ಮ ಆದಿಗಳ ಆಧಾರಬೇಕೆಂಬ ಆರ್ತತೆ ಭಕ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಆಸ್ತಿಕನೆಂದರೆ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವನು. "ನಾಸ್ತಿಕಃ ವೇದನಿಂದಕಃ" ಅಂದಿದ್ದಾನೆ, ಸ್ಮೃತಿಕಾರ ಮನು. ಆದರೆ ಪರಮೇಶ್ವರ-ಪರಲೋಕಗಳನ್ನು ನಂಬುವವನೇ ಆಸ್ತಿಕ — ಎಂದು ರೂಢಿಯ ಭಾವನೆ. ಇಷ್ಟದೇವತೆ, ಕುಲದೇವತೆ, ಗ್ರಾಮದೇವತೆ — ಅನೇಕ ದೇವದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಂಬುವವರಂತೆ ನಿರಾಕಾರ ನಿರ್ಗುಣ ಈಶಶಕ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಉಂಟೆಂದು ಭಾವಿಸುವವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ಸಲ ಮಹಾತ್ಮರೂ ಮಹಂತರೂ ಮೇಧಾವಿಗಳೂ ಕೆಲವು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಆಸ್ತಿಕರಾಗಿರುವುದು ಹೇಗೆ? ಏಕೆ? ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಈ ವಿಶ್ವದ ನಿಯಾಮಕ ನಿಯಂತ್ರಕ ಶಕ್ತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ನೆಲೆಯೂರಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನಂಬಿಕೆ ಆಗಂತುಕವಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಆಂತರಿಕ ಒಲವು. ಈ ಒಲವು ಮಾನವನದೇ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಶಕ್ತಿ. ಒಂದು ಧೈಯವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ, ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಉದ್ದೇಶವನ್ನೋ, ಪರಿಣಾಮದ ಗುರಿಯನ್ನೋ ರೂಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಹೇತುಕವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೇ ಮೀಸಲು. ಈ ಗುರಿಯ ಗುರುತ್ವಾರ್ಷಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಯಾವ ಚಟುವಟಿಕೆಯೂ ಸಾಗದು. ನಮ್ಮಿಂದ ಏನೂ ಆಗದು. ಈ ಆಸೆ, ಆಶಯ, ಆದರ್ಶದ ಅಕರ್ಷಣೆಯೇ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆಧಾರಭೂತ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಇದು ಆಗಂತುಕ ಸೆಳವುಗಳಿಗಿಂತ ಹಿರಿದು.

"ನಂಬಿ ಕೆಟ್ಟವರುಂಟೆ" ಎಂದು ದಾಸರು ಕೇಳಿದ್ದು ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ. ಅವರ ಬಾಳಿಗೆ ಕಾಯಕಕ್ಕೆ ದೇವರೆಂಬ ಭಾವ ಸೂಚಿಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಸೆಳೆಯಿತು. ಅಜಂತಾ ಗುಹಾಲಯಗಳು, ಕಲಾ ಕುಸುರಿನ ಪ್ರಚಂಡ ಶಿಲಾಮಂದಿರಗಳು, ಗೊಮ್ಮಟ, ಸಾಸಿವೆ ಗಣಪತಿ, ಪಿರಮಿಡ್ಡು, ಬೌದ್ಧಸ್ತೂಪ — ಇವೆಲ್ಲ ನಿಂತದ್ದು ಬರೇ ಸಂಬಳದ ದುಡಿಮೆಯಿಂದಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಇದೇ ಜೀವಂತ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳು. ಅಣಕಟ್ಟುಗಳು — ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಫಲಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು.

ಸಾಹಸಿಗೆ ಹೇಗೋ ಸೌಮ್ಯನಿಗೂ ಇಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಬೇಕು: ಗೌರೀಶಂಕರವೇರಲು,

ದಕ್ಷಿಣದ್ರವ ಸೇರಲು, ಕೊಲಂಬಸನಂತೆ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ದಾಟಲು, ಗಾಂಧೀಜಿಯಂತೆ ದಾಂಡೀ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡಲು, ನೀಲ್ ಆರ್ಮ್‌ಸ್ಟ್ರಾಂಗನಂತೆ ಚಂದ್ರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಲು. ವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಶೋಧಕ್ಕೆ, ಸರ್ಜನ್‌ನ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಈ ಆಸ್ತಿಕತೆ ಅಗತ್ಯ. ಇದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ.

೧೮. ಕೊನೆಯ ವಂದನೆ

ಬಹುಶಃ ಇದು ನನ್ನ ಕೊನೆಯ ಲೇಖನವು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು 'ಜನಸೇವಕ'ದ ಕೊನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೀಗೆ ಬರೆಯುವುದೂ ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂದದ್ದೂ ಘೋರ ಕಷ್ಟವು - ಅದಕ್ಕೂ ಘೋರ ದುರ್ದೈವವು.

ಒಂದು ವಿಕಟವಿಧಿ

ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ, ಸಾಪ್ತಾಹಿಕಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೆಲಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯುತ್ತವೆ. ಗ್ರಾಹಕರ ಅಭಾವದ ಗ್ರಹಣಬಾಧೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

ಆದರೆ ನಮ್ಮ 'ಜನಸೇವಕ'ವು ಕಳೆದ ಹದಿನೇಳೂವರೆ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ ಶಿಖರವನ್ನು ಭರದಿಂದ ಏರುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಏರಿದವನು ಬೀಳಬೇಕೆಂಬುದೂ ಒಂದು ವಿಕಟ ವಿಧಿನಿಯಮವೋ ಏನೋ!

ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜೀವಾಳದ ಬೇಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ನಾಲಿಗೆ ನೀಡುವ ಮುಖ-ಪಾತ್ರತೆ ಇವನ್ನು ಗಳಿಸಿಯೂ ಬೆಳೆಸಿಯೂ ಜನಸೇವಕದ ಆರ್ಥಿಕ ನಷ್ಟ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತೆಂದು ಅದರ ಚಾಲಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ಕೆನರಾ ವೆಲ್‌ಫೇರ್ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ಕಟು ಅನುಭವವಾಯಿತು.

ಅನಿವಾರ್ಯ ದುರ್ದೈವ

ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಷ್ಕರರೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಶ್ರೀ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯವರು ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಇಷ್ಟು ಅಲ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಮೆರೆದ 'ಜನಸೇವಕ'ವು ಇಷ್ಟು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಮುಗಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅನೇಕ ಅನಿವಾರ್ಯ ದುರ್ದೈವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು.

ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಅನ್ನುವುದು ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವೂ ಅಲ್ಲ, ಸಮಾಧಾನವೂ ಅಲ್ಲ, ಸಾಂತ್ವನೆಯಂತೂ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ.

ಜನಸೇವೆಗಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆ

ಜನಸೇವಕವು ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ನಿಜವಾದ ಜನಸೇವೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿತು. ನನ್ನ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯನ್ನೂ, ಒಕ್ಕಣಿಕೆಯನ್ನೂ ಜನಸೇವೆಗೆ ಪಳಗಿಸಿತು. ಈ ಹಿಂದೆ, ೨ನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೨ವರ್ಷ 'ಬೆಳಕು' ಪತ್ರಿಕೆಗೂ, ಅನಂತರ ೫೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ೩-೪ ವರ್ಷ 'ನಾಗರಿಕ'ಕ್ಕೂ ನಾನು ಸಂಪಾದಕನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದೆ.

ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಶ್ರೇಣಿಯ ಒಬ್ಬ ಗಣ್ಯ ಲೇಖಕನಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಮುದ್ದಿನ 'ಜನಸೇವಕ'ವೇ ಸರಿ.

ದಿ. ಚಿತ್ತಾಲರ ನನಪು

೧೫ ವರ್ಷ ಹಿಂದೆ ದಿ. ದಾಮೋದರ ಚಿತ್ತಾಲರ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಸನ್ನಿಹಿತ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ ಯವರು ಮುಕ್ತಹೃದಯದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು 'ಜನಸೇವಕ'ದ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಬರವಾಡಿ ಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಮೂಲಭೂತ ತತ್ವಗಳಿಗೆ - ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವಾದ ಗಳಿಗೆ - ಭಂಗತರದೆ ನಾನು 'anything under the sun' - ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಯಾವದೇ ವಿಷಯದ ಬಗೆಗೆ ಬರೆಯಬಹುದೆಂದು ನನಗೆ ಅನುಮತಿ ಇತ್ತರು.

ಅಂದಿನಿಂದ 'ಜನಸೇವಕ'ದ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹಾರ್ಥ ಸೌಹಾರ್ದದ ಅಮ್ಮೆಂಬಳ ಆನಂದ, ಶ್ಯಾಮ ಹುದ್ದಾರ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪೈ ಪ್ರಭೃತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನನ್ನ ಸಹ ಪ್ರವಾಸ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ನಿಂತರೂ ನಮ್ಮ ಈ ಎರಕ, ಹೃದಯ ಸಂವಾದ, ನಿರ್ಭರ ಭಾವೈಕ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ಚ್ಯುತಿಯೂ ಬಾರದು; ಅದು ನಿರಂತರ ನಿಲ್ಲುವದು, ನಡೆದೇ ನಡೆಯುವದು. ಅದರ ಹಿಂದೆ ದಿನಕರನ ಪ್ರಭಾವಲಯದ ರಕ್ಷಣೆ ಕವಚವಿದೆ.

ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿ

'ಜನಸೇವಕ'ದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವಷ್ಟು ವಾರಗಳು ನನಗೆ ಪ್ರತಿಸಲವೂ ಹೊಸ ಹುರುಪಿನ ಅನುಭವಗಳಾದವು. ಓದುವವರಿಗೆ ಹೇಗೋ, ನನಗಂತೂ ಬರೆಯಲು ಬೇಸರವೆಂಬುದೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯ ಲೇಖನ ಬರೆದಷ್ಟೇ ಹುಮ್ಮಸದಿಂದ ಕಳೆದವಾರದ ಲೇಖನವನ್ನೂ ಬರೆದೆನು.

ಇಂದು ಆ ಹುಮ್ಮಸವಿಲ್ಲ. 'ಜನಸೇವಕ'ದಲ್ಲಿಯೆ ನನ್ನ ಲೇಖನಗಳು ನನಗೆ ಅಪಾರ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನೂ, ತೃಪ್ತಿಯನ್ನೂ, ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟವು. ಪ್ರತಿವಾರವೂ ಎಂಬಂತೆ ಇತರ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕಗಳು ನನ್ನ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಧನ್ಯವಾಯಿತು

ಅದೆಲ್ಲ ಇನ್ನು ಗತಗೋಷ್ಠಿ. ತಾಯಿಯ ಕಾಯಿಲೆ ಆಯುರ್ಮಾನ ಬಾಲೆಗೇನು ಗೊತ್ತು? ಬಾಲೆ ತಾಯಿಮೊಲೆಯುಂಡು ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ತೊದಲುತ್ತು ಚಿನ್ನಾಟ ವಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆಗಲೇ ತಾಯಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದರೆ? ಬಾಲೆಯ ಬಾಲೆಗೆ ಅದೊಂದು ಅಗಮ್ಯ ಸಂಗತಿ.

ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಇನ್ನೂ ನನಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಈ ಪತ್ರಿಕಾತಾಯಿ ಹೀಗೆ ಏಕೆ ಹೇಗೆ ಫಕ್ಕನೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಬೇಕಾಗಿ ಬಂತು? ಈ ತಾಯಿಗೆ ನನ್ನ ತೊದಲುಡಿಯ ಕೊನೆಯ ವಂದನೆ. ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಳಿನ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಜನಸೇವಕ' ಆದರ್ಶವಾಯಿತು.

“ಧನ್ಯವಾಯಿತು ಹುಟ್ಟು ಸಾವಿನಲ್ಲಿ”

(ಜನಸೇವಕ, ಆಗಸ್ಟ್ ೨, ೧೯೭೨)

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಿಧನರಾದ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಚಾರಕ, ಪ್ರಕಾಶಕ

ಶ್ರೀ ಬೊಳಂತಕೋಡಿ ಈಶ್ವರ ಭಟ್

ಮತ್ತು

ನೀನಾಸಮ್ ಬಳಗದ ಹಿರಿಯ ಸದಸ್ಯ

ಶ್ರೀ ಕಾಕಾಲ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ರಾವ್

ಇವರಿಗೆ ನೀನಾಸಮ್‌ನ ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿ

ಕುತೂಹಲದ ಕಡಲು

ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ

ಕಂಡದ್ದೆಲ್ಲದರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕುತೂಹಲಗೊಂಡು, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ – ಅದರ ಆದ್ಯಂತ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸಮೂಲ ಅಗಿದು ಶೋಧಿಸಿ – ‘ಕಂಡು’, ಹಾಗೆ ತಾನೇ ಕಂಡದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ಬರೆದವರು ‘ಗೋಕರ್ಣ’ದ ನಮ್ಮ ದಿ. ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಕಿಣಿ. ('ಆರ್ಣವದ ಘೋಷಕ್ಕೆ ಗೋಕರ್ಣವೇ ಬೇಕು' – ಬೇಂದ್ರೆ)

ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಯವನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ಶೋಧಗಳಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಟ್ಟವರು. ಅವರ ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣ ಕಾವ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ವಾಚ್ಯಯಗಳ ತನಕ ಹಾಗೂ ಪ್ಲೇಟೋನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆಧುನಿಕ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ವಾಚ್ಯಯಗಳ ತನಕ – ತಲಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪರಿಶ್ರಮ (ಕ್ರಮೇಣ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದು ರೂಢಿಯಾಗುವಷ್ಟು) ಅವರಿಗಿತ್ತು; ಕೊಂಕಣ-ಮರಾಠಿ-ಹಿಂದಿಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ಸಲೀಸಾಗಿ ಈಚಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಓದು ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಬರವಣಿಗೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಯೇ. ಯಾರಾದರೂ ಪ್ರೇರಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರವೇ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಿದ್ದೂ ಸುಮಾರು ಆರೇಳು ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳಷ್ಟು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಅವರು.

ಗೌರೀಶರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಭಾಗಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪತ್ರಿಕಾಲೇಖನಗಳು – ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿದಾಗಿನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಹೊರ ಪ್ರೇರಣೆ ದೊರಕಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಂದಲೇ. 'ಪತ್ರಿಕೆಯು ನನಗೆ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ದೊರಕಿತು' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಅವರೇ. ಪತ್ರಿಕಾಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಅಡಕವಾಗಿರಬೇಕು, ಸರಳವಾಗಿರಬೇಕು, ನೇರವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಗುಣಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರ ಒಟ್ಟು ಬರವಣಿಗೆಯ 'ಶೀಲ'ವೇ (ಶೈಲಿ) ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹರಳುಗಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅವರ

ಎಲ್ಲಾ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲೂ ಪತ್ರಿಕಾಸಾಹಿತ್ಯಗುಣಗಳ ಗಂಧ ಸೂಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಪತ್ರಿಕಾಸಾಹಿತ್ಯವು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅವರು ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕ ಉಚ್ಛಾಟಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಬುಡ-ನಡು-ತಲೆಗಳೆಂಬ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವ ಶಿಸ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸೇರಲಿಲ್ಲ; ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲೋ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ತಟ್ಟನೆ ಮುಗಿಸಿಬಿಡುವುದು ಅವರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ. ತನ್ನ ಓದುಗರು ಮತ್ತು ಅವರ ಆಸಕ್ತಿ ಅರ್ಹತೆ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಮೊದಲೇ ತೂಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಅಳತೆಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿ ಬರೆಯುವ ಕ್ರಮ ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವತ್ತೂ ಅವರು ಓದುಗರನ್ನು ತನ್ನ ಸರೀಕರಂದೇ ನಂಬಿ ಬರೆದರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಸರಳತೆ ಋಜುತೆಗಳನ್ನು ಮನಸಾ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕ 'ಆಲಂಕಾರಿಕ' ವಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರ ಭಾಷೆಯು ಶಬ್ದಾರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳ ಸಿಂಗಾರ ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ವಿಷಯದ ಮಡುವಿನೊಳಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯಾಡುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ, ಮೂಲತಃ ತಾನು 'ವಿಚಾರವಾದಿ' ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಮೊದಲಿಗೇ ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರು ಬಹುತೇಕ, ತಮ್ಮನ್ನು 'ವಿಚಾರವಾದಿ'ಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡವರೇ. ಆದರೆ ಅಂಥ ಲೇಖಕರ ಅನೇಕ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಓದುವಾಗ, ಈ ಶಬ್ದಗುಚ್ಚದ ಅರ್ಥವೇ ಗೊಂದಲಕಾರಿ ಯಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತದೆ; ದೇವರು-ಬ್ರಹ್ಮ-ರಸ-ಭಾವ-ಕ್ರಾಂತಿ ಎಂಬ ಅನೇಕಾನೇಕ ಪದಗಳ ಹಾಗೆ ಇದೂ ನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಆಕಾಶಶಬ್ದವೆನಿಸುತ್ತದೆ. 'ವಿಚಾರವಾದಿ'ವೆಂಬ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಬೇರೂರಿಸಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಲಕ್ಷಣ ರಚಿಸಿಕೊಂಡ ಏಕೈಕ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕ, ಗೌರೀಶರ.

ಗೌರೀಶರ ಪ್ರಕಾರ ಇದನ್ನು 'ಬುದ್ಧಿವಾದಿ' ಎನ್ನಬೇಕು; ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ಇದೆಯಂತೆ; ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ಒಂದು ರೂಢಾರ್ಥವಿರುವ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು ಬಳಸಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ, 'ವಿಚಾರವಾದಿ' ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡೆವು. ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಪಶುವರ್ಗದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು, ಬೆಳೆದುಕೊಂಡ 'ಬುದ್ಧಿ'ಯಿಂದಲೇ. ಉಳಿದ ಪಶುತತ್ವ (ಜಡ-ಪ್ರಾಣ-ಮನಸ್ಸು) ಆತನಲ್ಲಿ ಮೈಗೂಡಿ ಯಾಗಿದೆ. ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೇ ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವ ಈ 'ಬುದ್ಧಿವಿಶೇಷ' ವನ್ನು ಆತ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತನ್ನ ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. 'ಧಿಯೋ ಯೋ ನಃ ಪ್ರಚೋದಯಾತ್' ಎಂಬ ಪ್ರಾಚೀನ ಮಂತ್ರವು ಕೂಡಾ ಅದೇ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ - ಇದು ಅವರ ತಳಹದಿ. (ಇದು

ಡಾರ್ವಿನ್‌ನ ವಿಕಾಸವಾದ ಮತ್ತು ಅರವಿಂದರ ಉತ್ಕೃಂಠಿ ಕಲ್ಪನೆಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.)

ವಿಜ್ಞಾನ(ಬುದ್ಧಿ)ವೇ ಮಾನವನಿಗೆ ಅಂತಿಮ ಹಂತವೆ? ಅಲ್ಲ, ಗಮ್ಯವಾದ ಮೇಲಿನ ಹಂತವಿದೆ. ಅದು ಪ್ರಜ್ಞಾನ. ತೈತ್ತಿರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಗೌರೀಶರ ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ: ೧. ಸಂಜ್ಞಾನ (ಸಂವೇದನೆ) ೨. ವಿಜ್ಞಾನ (ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ) ೩. ಪ್ರಜ್ಞಾನ (ಸಮತ್ವದ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ). ಅಲ್ಲದೆ - ಬುದ್ಧಿಯ ಎರಡು ಕವಲಗಳನ್ನು ಅವರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು, ವಿನಿಯುಕ್ತ ಬುದ್ಧಿ (ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ). ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶುದ್ಧ (ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೇ ಮೀಸಲಾದ್ದು). ವಿನಿಯುಕ್ತ ಬುದ್ಧಿಯು ಅನೇಕಸಲ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಲಾಭ, ಸ್ವಾರ್ಥದ ಸಮರ್ಥನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವ್ಯಭಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅದು ವಿಪರೀತಬುದ್ಧಿ (ಗೀತೆಯ 'ಪ್ರಜ್ಞಾವಾದ'ದಂತೆ ಇ.,)ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ವಿಜ್ಞಾನ ದಿಂದಲೇ ಪ್ರಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಸವಾಗುತ್ತದೆ; ಬುದ್ಧಿಯೇ ಬುದ್ಧಿಯ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ, ಸ್ವಯಂ ಹತ್ಯೆಗೆ ಅಸ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅವರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: 'ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಎಂಥ ತಿಳಿಗೇಡಿತನದಿಂದ ನಡೆಯಲೂ ಕಠಿಣವೆನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಅಂಥ ನಡತೆಗೂ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಹೇತುವನ್ನೋ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನೋ ಕೊಡದೇ ಇರುವುದು ಮಾತ್ರ ಆತನಿಗೆ ಅಶಕ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ, ಅಸಹ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.' 'ನಿಜವಾದ ವಿಚಾರವಾದಿಗೆ ತಾನು ಕಂಡದ್ದು ಸತ್ಯದ ಅಂಶವೆಂದು ಮನಗಂಡಾಗ ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಅಗತ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ವಿವೇಚನೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆ..... ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ಯಗಳ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವವರು ಕೂಗಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ರೇಗಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹಿಗ್ಗುಮುಗ್ಗು ಹೇಗಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ.....' ಮತ್ತು, 'ವಿಚಾರವಾದಿಯು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಿದ್ದಷ್ಟೂ ತನ್ನ ವಿಚಾರ ಉಚಿತ ಖಚಿತವೆಂದು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೋ ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ಆ ವಿಚಾರದ ಮೂಲದ ಕುರಿತು, ಬೆಲೆಯ ಕುರಿತು ಸಂದೇಹಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವನ ಮಾನಸಿಕ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿತವಾದ್ದು.'

ಇದಲ್ಲದೆ, ಬುದ್ಧಿಗೆ ಪೂರ್ತಾ ಒಳಪಡದ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೂ ಅವರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ; ಅದು, ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರ. 'ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಮಹತ್ವದವೇ.' 'ಬುದ್ಧಿವಾದಿಯು ಮೊದಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಂಶ ಬುದ್ಧಿಯ ಪರಿಮಿತಿ.... ಆದರೆ, ಅವು (ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ಭಾವನೆ)ಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯು ನಿಯಾಮಕವಾಗಿ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಿ ಆಳಬೇಕು. ಭಾವನೆ ಕುರುಡು, ಬುದ್ಧಿ ಕುಂಟು.' ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ರಸಪ್ರಪಂಚ (ಕಲೆ ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ) ಮೈದಾಳುವುದು ಬಹುಶಃ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೇ. 'ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲೆತ್ತಿಸುವವನು ಜೀವನದ

ತತ್ವಭಾಷ್ಯದ ಭಾಮತಿಯೂ ಆಗಬೇಕು, ಅದರ ಕೌತುಕದ ರಸಾನುಭೂತಿಯ ಭವಭೂತಿಯೂ ಆಗಬೇಕು. ಮತ್ತು, ರಸಭಾವ ಕಲಾಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಆಳುವ ನಿಯಮಕ ಸತ್ತೆ ಸೌಂದರ್ಯದ್ದು, ರಸಿಕತೆಯದು. ಅಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಾದ ಕೇವಲ ಪರಿಚಾರಿಕೆ, ಪರಿಚಾಯಿಕೆ.' ಹೀಗೆ, ಅವರು ಬುದ್ಧಿಯ ಪರಿಮಿತಿಗಳನ್ನೂ ವಿಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ನಿಷ್ಪಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಆ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ನೆಲೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಪಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊಂಚ ಗೊಂದಲ ಹುಟ್ಟಿಸಬಹುದಾದ್ದೆಂದರೆ, ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಯ 'ಆಲಂಕಾರಿಕ' ಶೈಲಿ, ವಿಚಾರವಾದದ ನಿರೂಪಣೆಗೆ 'ಬಣ್ಣವಿಲ್ಲದ ಭಾಷೆ' ಸಾಕು ಅಂತ ಅವರೇ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ; ಮುಂದುವರಿದು, ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬುದು ಭಾಮತಿತ್ವ-ಭವಭೂತಿತ್ವಗಳ (ತತ್ವ-ಕಾವ್ಯಗಳ) ಸಂಪ್ರಕ್ರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅಂತಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ, ವಿಚಾರವೆಂಬುದು ಅವರ ಚಿಂತನಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಮಾರ್ಗಕ್ಕಲ್ಲ. ಅದು ಬೇರೆಯೇ. ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುವುದರ ಜೊತೆ, ಅದು 'ಹಠ'ವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಎಚ್ಚರ ಅವರಿಗಿತ್ತು.

ಗೌರೀಶರು ಆಲಂಕಾರಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಕಾಣಿಸುವಂತಿದೆ. ಮಾರ್ಕ್ಸವಾದ ಮತ್ತು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸಂಘಟನೆಗಳೆರಡೂ ಆ ಕಾಲಕ್ಕಿದ್ದ ಮಾನವ ಶೋಷಣೆಯ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವಿಹ್ವಲಗೊಂಡವು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಕಟಿಬದ್ಧವಾದವು. ಈ ಬುದ್ಧಿ-ಬದ್ಧತೆಗಳೆರಡೂ ಆಳವಾದ ಮಾನವ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪುಟಿದವು. ಆದರೆ ಅಂತಿಮ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿದ್ದು ಅಪಾರ ಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವೇ ಮಂದಿಯ ಸ್ವಾರ್ಥ. ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ಕಂಡಿರುವ ಸತ್ಯವು ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಗಾಢ ವಿಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ಹಠಪ್ರಯತ್ನವೇ ಈ ದುರಂತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಹಿರಿಯ ಚಿಂತಕ-ನಾಯಕ ಮಾನವೇಂದ್ರನಾಥ ರಾಯ್ ಆಗಲೇ ಅದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದರು ಮತ್ತು ತನ್ನ ನೆಚ್ಚಿನ ಮಾರ್ಕ್ಸವಾದದಿಂದ ದೂರಾಗಿ 'ನವಮಾನವತಾ ವಾದ'ವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದರು. ಗೌರೀಶರು ರಾಯ್ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತ ರಾಗಿದ್ದವರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಅವರ ಬರವಣಿಗೆ ವಾದಿಸಿ ಜನರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುವಂಥದಾಗದೆ, ವಿಷಯವನ್ನು ಜನಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶೋಧಿಸುತ್ತ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವ 'ಲೀಲಾಮಾರ್ಗ'ವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು.

ಅಥವಾ - ಅವರೇ ಶಬ್ದವಿವರಣೆ ಸಮೇತ ಹೇಳುವ 'ಕುತೂಹಲ' ಮತ್ತು 'ಜಿಜ್ಞಾಸೆ'ಗಳು ಅವರ ಬದುಕು-ಬರಹಗಳ ಸೆಲೆ. ಕುತೂಹಲ = ಕುತ-ಊಹ

(ಎಲ್ಲಿಂದ ಎಂಬ ಊಹೆ) ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ 'ಲ' ಪ್ರತ್ಯಯ. ಜಿಜ್ಞಾಸೆ = ಜ್ಞಾ (ತಿಳಿ) ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಇಚ್ಛಾರ್ಥಕರೂಪ; ತಿಳಿಯುವ ಅಪೇಕ್ಷೆ.

ಈ 'ವಿಚಾರ'ವೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡಾ ಕೊಂಚ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಗೌರೀಶರು ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸುವಾಗಲೂ ಅದರ ನಿರುಕ್ತವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಂಡೇ ಬಳಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡವರು.

'ವಿಚಾರ'ವೆಂಬ ಪದವು ಚರತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂಥದು, ಸ್ಥಿರತ್ವವನ್ನಲ್ಲ. ವಿಚಾರವು ಸಾಧನೆಯ ದಾರಿ, ಸಿದ್ಧಾಂತದ ನೆಲೆಯಲ್ಲ. ಚಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ - ಅದೂ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ - ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವಾಗಲೇ ಅದರ ಚಾರಣ ಶೀಲವು ಊನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೂ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಮೂಲತಃ ವಿರುದ್ಧ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ನಮ್ಮ ವಿಶ್ವದ ಹಾಗೇ, ಭಾಷೆಯೂ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು. (ಭಾಷೆಯು ವಿಶ್ವದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಅಥವಾ ಕೆಲವರ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ಬಿಂಬ, ಕಾವ್ಯವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬ.) ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದವೂ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ (ರಾಚನಿಕ)ವಾಗಿರುವಂತೆ, ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ(ವಿ-ರಾಚನಿಕ)ವೂ ಆಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ನಿಶ್ಚಿತ ಅರ್ಥವಾಗಲು ಹೇಗುಂವಂತೆ ಕಾವ್ಯದ (ಕಲೆಯ) ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನಿಶ್ಚಿತ 'ಧ್ವನಿ'ಯಾಗಲೂ ಕೈನೀಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. (ವ್ಯವಹಾರ ಭಾಷೆಯು ಇವೆರಡರ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಎನ್ನೋಣ.) ಈ ಕಾರಣ, ವಿಚಾರವೆಂಬುದು ಕಲಾಭಾಷೆಯ ಓಲುವೆಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಚಾರಣತ್ವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೆಂಬುದು ಕಾವ್ಯಗಂಧಿಯಾದ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ವಾದದ ಗುಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂವಾದದ, ಆಟದ ಗುಣವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ವಿಧಿಸುವ ವಿಧಿಯಲ್ಲ ಇದು, ವಿಚಾರವೇ ವಿಧಿಸುವಂಥದು.

ಗೌರೀಶರು ಹೇಳಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಉದ್ಬೋಧಕ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು: ಅದು, ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಋತ ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. 'ಸತ್ಯಮೇವ ಜಯತೇ ನಾನ್ಯತಮ್' ಎಂಬ ಹಳೆಯ ಮಾತಿನ ರೂಢಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು - ನಮ್ಮ 'ಶ್ರೀ' ಅವರ, 'ಋತಮೊಂದೆ ಗೆಲ್ಲುವುದು ಅನ್ಯತಮಲ್ತು' ಎಂಬ ಅನುವಾದ ಕೂಡಾ - ಸರಿಯಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಗೌರೀಶರು. ಋತ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಪದಗಳಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅವರು. ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ನಿರುಕ್ತದ ಪ್ರಕಾರವೂ ಸ್ಥಿರವಾದದ್ದು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಹಾಗೆ 'ಸ್ಥಿರ'ವಾದದ್ದು ದಕ್ಕಲಾರದು; ಇಡೀ ವಿಶ್ವಜೀವನವು ಕಾಲವೆಂಬ ಚರದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವಂಥದು. ಇಂಥ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವ ಸತ್ಯದ ಅಂಶಾಂಶಗಳೇ ಋತ (ಋ ಧಾತು

ಗತ್ಯರ್ಥಕ). (ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಪೋಸಿಷನ್ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ, ಚಲನಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿನ ವಿನ್ಯಾಸ ಸ್ಥಿರವಾದ್ದು ಮತ್ತು ಚಲನಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣವೂ ಬದಲಾಗುವಂಥದ್ದು. ಹಾಗೆ -) ಸತ್ಯವು ಸ್ಥಿರ, ಋತುವೂ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಕ್ಷಣಿಕ. ('ನಿಜವ ಕಂಡವರಿಲ್ಲ....' ಎಂಬ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಆರ್ಷವಾಣಿಯ ಅಧಿಕಾರ' ದ ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.) ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಂತೆ, 'ಸತ್ಯಮೇವ....'ದ ಅರ್ಥವು, 'ಅನ್ಯತವಲ್ಲದ ಸತ್ಯವು ಮಾತ್ರವೇ ಗೆಲ್ಲುತ್ತದೆ' ಎಂಬುದು. ನಾವುನಾವು ಕಾಣುವ ಸತ್ಯದ ಅಂಶಕ್ಕೆ (ಋತಕ್ಕೆ) ನಾವು ಬದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕು; ಲಾಭಲೋಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಕೂಡದು. ಹಾಗೆ ನಮಗೆ ಅನ್ಯತವಾಗದ ಸತ್ಯವೇ, ನಮಗೆ ಎಟುಕಬಹುದಾದ ಸತ್ಯ. ಅಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಋತವೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸತ್ಯವಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಹಠಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಅರಿತಿರುವುದ ರಿಂದಲೇ ಕಾವ್ಯ ಭಾಷೆಯು 'ಅರ್ಥ'ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ 'ಧ್ವನಿ'ಯ ಕಡೆಗೆ ತುಡಿಯುತ್ತದೆ.

ಗೌರೀಶರ ವಿಚಾರವಾದದ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದಾಗ, ಸದ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟುದ್ದ ಬೆಳೆಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಎನಿಸಿತು. ಇವತ್ತಿನ ನಮ್ಮ ಬಹುಪ್ರಚುರ ಬರವಣಿಗೆ ಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಾದವೆಂಬ ಮಾತು ತುಂಬ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ; ಜತೆಗೆ, ಜನಪರ ಜೀವಪರ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ಚಾರಿಹೋಗಿ ಅವು ಕೇವಲ ಹೊಗಳು-ಬೈಗುಳುಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಬೋಧವಾಗುತ್ತವೆ. (ಬೈಗಳು ಅಥವಾ ಹೊಗಳು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗದೆ ಅವು ಖಂಡನೆ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳಷ್ಟೇ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತವೆ.) ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಾದ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ನರಮಾತ್ರರಲ್ಲರೂ ತಪ್ಪದೇ ಒಪ್ಪಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಬೇಕಾದ ಗುಣಧರ್ಮಗಳಾಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ; ವಿಚಾರವು ಹಠವಾಗಿ, ಹಳೆಯ ಮೂಲಭೂತವಾದವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವ ಹೊಸ ಮೂಲಭೂತವಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥದೊಂದು ಜನಪರ ವಕೀಲಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರೀಶರ ಯಾವುದೇ ಮಾತುಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಇದು ನಮ್ಮ ವಿಚಾರವಾದವೇ ಅಂತ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಿ ವಾದಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ, ಇವರಲ್ಲಿ ಬಲು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಮೂಲಭೂತವಾದವಿದೆ ಅಂತಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲೂ ಬಂದೀತು.

ಗೌರೀಶರದೊಂದು ಪುಟ್ಟ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ: ಸಂಜೆ ಮಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ದೋಣಿ ಮುದುಕನೊಬ್ಬ ಇನ್ನಾರಿಗೋ ಇನ್ನಾವುದೋ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು - 'ಕಲ್ಪವರು ಅವರು, ದಾರಿ ತಪ್ಪಾರೆ' ಅಂತ - ಅದು ಈ ಕಲಿಕೆಯ ಕಲಿಯ ಕಿವಿ ತಾಗಿದ್ದೇ ಬಾಣ ಎದೆ ಹೊಕ್ಕಂತೆ ಸ್ತಂಭನಗೊಂಡು ಮೌನದಲ್ಲಿ ಒಳಕ್ಕಿರಗಿ

ಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅದರ ಅರ್ಥವಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥೋತ್ತರಗಳಿಗೆ ತಡಕುವ ಅಂಥ ಕಟ್ಟಿಚ್ಚರವೇ ಗೌರೀಶರ 'ವಿಚಾರವಾದ'.

ನಮ್ಮ ತರುಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಅದರಲ್ಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವರು ಗೌರೀಶರ ಬಿಡಿಬರಹಗಳನ್ನಾದರೂ - ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಒಂದು ನೂರಿನ್ನೂರು ಪುಟಗಳಷ್ಟು - ಓದಬೇಕು ಅಂತ ನನ್ನ ಆಸೆ. ಮತ್ತು ನಾವೆಲ್ಲ ಅವರ ಬರಹಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಓದಿ, ಆಲೈಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂತಲೂ ನನ್ನ ಆಸೆ.

೨

ಗೋಕರ್ಣವು ನನಗೆ ಸಮೀಪದ, ಹಲವು ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧಗಳಿರುವ ಊರು - ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾನು ಹೋದದ್ದು ಮೂರುನಾಲ್ಕು ಸಲವಷ್ಟೇ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿ ದೈವರಾತರನ್ನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೆರಗಾಗಿ ನೋಡಿದ್ದುಂಟು; ಆಮೇಲೆ ಕ್ರಮೇಣ ಅವರ ನೆನಪು ಮಸಳಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಈತನಕ ಗೌರೀಶರ ನನಗೆ ಗೋಕರ್ಣದ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾದರು. ಆದರೆ ಅವರನ್ನೂ ನಾನು ಭೇಟಿಯಾದ್ದು ಕಡಿಮೆಯೇ.

ಕುಮಟಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಭೇಟಿಯಾದಂತೆ ನೆನಪು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಎಂಟು ದಿನ ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೆ; ಅವರ ನಿಜ ಸಖೀಗೀತದ ಸಖಿಯಾಗಿದ್ದ ಸೌ. ಶಾಂತಾ ಕಾಯಿಣಿಯವರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ. ಶಾಂತಮ್ಮನವರ ಆತಿಥ್ಯದ ನವಿರು ಮತ್ತು ಗೌರೀಶರ ನಿರರ್ಗಳ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಿಸಿದೆ. ಎರಡನೇ ದಿನ ಸಂಜೆ ಪೂರ್ತಾ ಅವರ ಮನೆಸೆರಗಿನ ಬಿಳಿಮರಳಿನ ಸುಂದರ ಕಡಲಬೇಲೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ತಿರುಗಾಡಿಸಿದ್ದರು; ಆಗಲೇ ಕುಸಿಯತೊಡಗಿದ್ದ ದೈವರಾತರ ಆಶ್ರಮ ಅಶೋಕವನ ಗೋಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದರು. ಮೂರನೆಯ ದಿನ, ಬಳಿಯ ಬಂಕಿಕೊಡ್ಡಿಗೆ ಕವಿ ಎಕ್ಕುಂಡಿಯವರಿದ್ದ ಲಿಗ್ಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಅದಾದ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾದದ್ದು ಎರಡು ಮೂರು ಸಲವಿದ್ದೀತು, ಸಾಹಿತ್ಯಸಮ್ಮೇಲನಗಳಲ್ಲಿ. ಕಡೆಯ ಭೇಟಿ ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ; ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ - ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಅವರು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಿದ್ದ ಆಯುರ್ವೇದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ. ಆಗ ಯಥಾವತ್ ಶಾಂತಮ್ಮನವರೂ ಜತೆಗಿದ್ದರು; ಯಾವತ್ತೂ ಗೌರೀಶರ ಕಣ್ಣಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಈಗ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೈಕಾಲೂ ಆಗಿ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. (ಅದು ಅಚಾನಕವಾಗಿ ನಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಆತಂಕದ ದಿನವೂ ಆಗಿತ್ತು: ಮಾನ್ಯ ಕಾರಂತರು ಮಣಿಪಾಲ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸೇರಿ ಅನಂತರ ಅಲ್ಲಿ ಕೋಮಾ

ಸ್ಥಿತಿಗಿಳಿದಿದ್ದರು. ಎಚ್ಚರಳಿದ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿಬಂದು ಆಮೇಲೆ ಗೌರೀಶರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಹೋದದ್ದೇ ಕಾರಂತರ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ತುಂಬ ಹೊತ್ತು ಅವರ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಮಾತಾಡಿದರು.) ಮುಖತಃ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧ ಇಷ್ಟೇ. ೬೦-೭೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ನಡೆದಿತ್ತು - ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಅವರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಆದರೆ ಮೊದಲಸಲ ಅವರನ್ನು ಕಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ, ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿನ ಸಂಗತಿಗಳೂ ನನಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದವು. ನಲವತ್ತನೇ ದಶಕದ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಪಾಠಿ ಪ.ಸು. ಭಟ್ಟ, ಗೌರೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಬಲು ಗೌರವದಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ; ಒಟ್ಟಿಗೇ ಕೂತು ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನೋದಿದ್ದೆವು. ಮುಂದೆ ಆಪ್ತ ಹಿರಿಯ ಕುಳಕುಂದ ಶಿವರಾಯ(ನಿರಂಜನ)ರು ಪುನಃ, ತುಂಬ ಗೌರವದಿಂದ ಗೌರೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿ ಚಿದಂಬರ ಮೂರ್ತಿ ಗೋಕರ್ಣ ಭದ್ರಕಾಳಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕನಾಗಿದ್ದು, ಗೌರೀಶರ ನೆಲೆಗೆ ನನಗೆ ಒಂದು ಸಂಕವಾಗಿದ್ದ. ಅದಾದ ಮೇಲೆ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಗೌರೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಸದಾ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೌರೀಶರು ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಆತ್ಮೀಯರು. (ಗೌರೀಶರ ಬರಹದಲ್ಲಿನ 'ಪ್ರಾಸತ್ರಾಸ'ಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, ಅವರ ಪುಸ್ತಕ ಮುದ್ರಿಸುವ ಪ್ರಿಂಟರ್ ತನ್ನ ಟೈಪ್‌ಕೇಸಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಕಿಲೋ ಹೆಚ್ಚು ಅಶ್ವರ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಅಂತ ತಮಾಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು) ಹೀಗೆ ಗೌರೀಶರು ನನಗೆ ಹತ್ತಿರದವರೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾದ ಗೌರೀಶರ ಬರವಣಿಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈತನಕವೂ ನಾನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ, ಹಲವು ಕಾಲ ಬಹು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕೂಡಾ, ಚಿಂತಿಸಿದ್ದೆ.

ಗೋಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಗೌರೀಶರು ತಮ್ಮ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವನ್ನೂ ಅಲ್ಲೇ ಕಳೆದರು - ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಗರ್ಭ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಹಾಗೆ. ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದ ಶಿಥಿಲಾರೋಗ್ಯದಲ್ಲೂ - ಊರು ಬದಲಿಸಿ, ದೂರವಿರುವ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನಬಳಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆ ಒತ್ತಾಯ ಆಯ್ಕೆಗಳನ್ನು ಮಿದುವಾದ ಉಪಾಯದಿಂದ ಅವರು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಶಾಲೆಯಲ್ಲೇ ಅವರು ಸೇವಾವಧಿಯಷ್ಟನ್ನೂ ತೀರಿಸಿದರು, ಬೇರೆ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡದೆ. ತನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯಷ್ಟನ್ನೂ ಆ ಪುಟ್ಟ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಒರಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದರು.

ಪಂಪ-ಬನವಾಸಿಯ ಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ್ದು; ಮುಂದೆ ಬಂದ ಕಾವ್ಯಕಥಾಶ್ರವಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಢಿಗಳೂ ಸವಕಲಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು. ಆದರೇನು, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೈದು ಪುಟ್ಟ ಜಿಲ್ಲಾಪತ್ರಿಕೆಗಳಿದ್ದವು; ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಸಾಮಾಜಿಕರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅವರ ಜತೆ ಮಾತುಕತೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ನಿಮಿಷ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದೆ ದುಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಗೌರೀಶರು ಹೊರಗೆ ದೂರದೂರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿದ್ದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಡಿಗರ 'ಕೂಪಮಂಡೂಕ'ವು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಈ 'ಹೊಸರಾವು' ಕೈಗೊಂಡರೆ ಇವರದ್ದು ಅದೇ ಮೂಲ ಠರಾವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಸಂಚಾರವೇನಿದ್ದರೂ ವಿಚಾರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ: ಭೂಮಂಡಲ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬಹಿರ್ಮಂಡಲ ಅಂತರ್ಮಂಡಲಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚಾಲಾಡಿ ಸಂಚರಿಸಿದರು; ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಆಧುನಿಕ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಸಂಚರಿಸಿದರು - ಇವಷ್ಟೂ ಸ್ವಂತ ಹಕ್ಕುದಾರಿಕೆಯ (ಕೊಡವಲಿಕ್ಕಾಗದಂತೆ ಬೆನ್ನಿಗಂಟಿರುವ ಭೇತಾಳ ಕೂಡಾ) ಎಂಬ ಸ್ವೈಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳಿಂದ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬದುಕಿದರು ಕೂಡಾ.

ಊರಿನ ಬಹುಜನರ ಆಸಕ್ತಿ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಬೇರೆ, ತನ್ನವು ಬೇರೆ ಎಂಬುದು ನಿಚ್ಚಳ ಗೊತ್ತಿದ್ದೂ ಅವರು ಜನಸಮುದಾಯದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಜತೆ ಪಾಲುಗೊಂಡು ನಿತ್ಯ ಒಡನಾಡಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದರು. ಹಾಗೇ ಗೋಕರ್ಣದ ಕರ್ಮರ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೂಪ ಕುರಿತು ಮುಚ್ಚಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿದರು, ಬರೆದರು ಕೂಡಾ. ತನ್ನ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದೂ ಇಲ್ಲ ಅವರು, ಯಾವತ್ತೂ. ಊರಿನ ಸಮಸ್ತರು ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ವಿರೋಧವಿಕಾರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, 'ಪ್ರತಿ' ಎಂದುಕೊಳ್ಳದೆ 'ಸಹ' ಅಸ್ತಿತ್ವವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸಹಿಸಿ ಸಮತ್ವಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿದರು. ಅಂಥ ಗೋಕರ್ಣದ ನಡುವೆಯೂ ಆ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಮುದಾಯವು ಇವತ್ತು ಕೂಡಾ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಮಿಂಚಿನ ತೆಳು ರೇಖುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಮೂಲಕ ಅವರು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರು - ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಹುಳಿಯುಪ್ಪಿನ ಸಂಸಾರಿಯೂ ಆಧುನಿಕ ವೈದಿಕ ಮಹಾದರ್ಶಕರೂ ಆದ ಸಂಕೀರ್ಣ ದೈವರಾತರು, ತನ್ನ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಶ್ರಾದ್ಧ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಗೆ ಊನವಿಲ್ಲದಂತೆ ಬಿಷಪ್ಪರಿಗೆ ಹಸ್ತೋದಕ ಹಾಕಿ ಉಪಚರಿಸಿದ ಪುರೋಹಿತರು, ಮಹಾಪಂಡಿತರು, ಮಹಾಸಾಧಕರು ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ನಾನೇ ಎನ್ನುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ಚಿಂತಿಸುವುದು ಮತ್ತು 'ನಾವು' ಎಂಬ ಸಮತ್ವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ತಾಳಿ ಬೆರೆತು ಬಾಳುವುದು - ಇಂಥ ಹದದ ಬದುಕು

ನನಗೆ ದೊಡ್ಡ ಬೆರಗು; ಸಮುದಾಯತಂತ್ರ ಜನತಂತ್ರವೆಂಬ ನನ್ನ ತುದಿನಂಬಿಕೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ಭರವಸೆ. ನಾನು ಊರಿಂದ ದೂರ ಹೋಗಿ ಓದಿ ತಲೆಬೀಗಿಕೊಂಡು, ಊರಿಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ಬದುಕಬೇಕಾದಾಗ, ಹಾಗೆ ಬದುಕುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಹತಾಶೆಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಹತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ, ಅವರ ಬದುಕೇ ನನಗೆ ಒಂದು ಮಾದರಿಯೆನಿಸಿ ಆಸರೆ ನೀಡಿತು. ಆಗಿನ ನನ್ನ ಕಾತರದಲ್ಲಿ ಆ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದವರನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಡಿದು ಗೌರೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ; ವರ್ಷ ಸಂಭಾವನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾಕ್ಟಿನಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪುರೋಹಿತಭಟ್ಟರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಿಸಿದು ಸಿಸಿದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಗೋಕರ್ಣ ಸಮುದಾಯದ ಯಾರೊಬ್ಬ ರಿಂದಲೂ ನಾನು ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಸ್ವರ ಕೇಳಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅವರು ಭಲೋ ಮಾಸ್ತರರಾಗಿದ್ದರು, ಒಳ್ಳೇ ಮಾತುಗಾರರಾಗಿದ್ದರು, ಸಜ್ಜನರಾಗಿದ್ದರು, ಸಾಹಿತಿ (ಅವರನ್ನೋದದಿದ್ದವರಿಗೂ)ಯಾಗಿ ಊರಿಗೆ ಕೀರ್ತಿ ತಂದವರಾಗಿದ್ದರು.

ಗೋಕರ್ಣ ಕುರಿತು ಗೌರೀಶರು ಬರೆದ ಒಂದು ಪತ್ರಿಕಾಲೇಖನವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. (ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿದೆ.) ತನ್ನೊಳಗೆ ಒಂದು ಅನಿರ್ವಾಚ್ಯ 'ಗೋಕರ್ಣ ಸೂಕ್ತ'ವನ್ನು ಬೈತಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಬರಹ ಅದು. ಗೋಕರ್ಣವೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಯಾವತ್ಯಾಲಿಂದ ಹರಿದಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರವಾಹ, ಅಂಬಿಕಾತನಯರ ಗಂಗಾ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ: ಗಂಗೆಯು ತ್ರಿಪಥಗೆ; ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಪಾತಾಳದಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರಿಯುವವಳು; ಸ್ವರ್ಗದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದು ಈ ಪವಿತ್ರ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ, ಮುಖಕ್ಕೆ ಬರೆದುಕೊಂಡ ಮಕರಿಕಾಪತ್ರ ವರ್ಣಭಂಗಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಆಗ ಅವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವ ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿಯ ಅವರ ಸುಖಸ್ವಪ್ನಗಳ ಚೂರುಗಳು ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ; ಆಕೆ ದಿವದ ಕನಸಿನ ಚೂರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೊತ್ತು ತಂದು ನಮಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. (ಸುರಸ್ವಪ್ನವಿದ್ದು! ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಬಿದ್ದು! ಉದ್ಭವ ಶುದ್ಧ ನೀರೇ...) ಗೌರೀಶರ ಗೋಕರ್ಣವು ಅದರ ಈತನಕದ ಐತಿಹ್ಯವೂ ಹೌದು, ಮುಂದೂ ದರ್ಶನವೂ ಹೌದು.

ಗೋಕರ್ಣ ಕಡಲತೀರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಂತಿದ್ದ ಅವರ ಪುಟ್ಟ ಮನೆಯ ಚಿತ್ರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದೆ.... ಇಲ್ಲಿ, ಆಚೆ ಜಲಕಡಲು — ಈಚೆ ಜನತುಂಬಿದ ನೆಲಕಡಲು — ಮೇಲಿರುವ ಆಕಾಶಕಡಲು ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ, ಈ ಸುಹೃತ್ ಗೃಹಸ್ಥ ತಾನೂ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಕುತೂಹಲದ ಕಡಲಾಗಿ ಬಾಳಿ ಅಳಿದರು; ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಂದು ಪುಟ್ಟ ಕುತೂಹಲದ ಕಡಲಾಗಿ ಬಾಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಉಳಿದರು — ಬರವಣಿಗೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಒಡಲಿನಲ್ಲಿ.

‘ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲ’

ಒಂದು ಸಹಸ್ಪಂದನ

ಡಿ.ಎನ್. ಶಂಕರ ಭಟ್

ಕಾಲವೆಂಬುದು ಅನವರತವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತುಣುಕುಗಳಾಗಿ ಒಡೆಯಲು ಮತ್ತು ಆ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೆಂದು ಗುರುತಿಸಲು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಗಡಿಯಾರದ ಮುಳ್ಳುಗಳ ಚಲನೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕಾಲವನ್ನು ನಾವು ಸೆಕೆಂಡು, ಮಿನಿಟು ಮತ್ತು ಗಂಟೆಗಳಾಗಿ ಒಡೆಯುತ್ತೇವೆ, ಮತ್ತು ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಮುಳ್ಳು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಮುಳ್ಳುಗಳು ಯಾವ ಅಂಕಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನಾಧರಿಸಿ, ಇಂತಿಷ್ಟನೇ ಗಂಟೆಯ ಇಂತಿಷ್ಟನೇ ಮಿನಿಟು ಎಂಬುದಾಗ ಆ ತುಣುಕುಗಳಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಚಲನೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕಾಲವನ್ನು ದಿನಗಳಾಗಿ ಮತ್ತು ದಿನದ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಒಡೆಯುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ಆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಂಜೆ, ರಾತ್ರಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ದಿನಗಳನ್ನು ವಾರ, ತಿಂಗಳು ಮತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಚೋಡಿಸುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ಅವಕ್ಕೆ ತಾರೀಕು, ವಾರ, ತಿಂಗಳು ಮತ್ತು ಇಸವಿಗಳ ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟು ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಕಾಲವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಒಡೆದು ಹೆಸರಿಸುವ ವಿಧಾನ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಊರಿಂದೂರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈವತ್ತು ನಾವೆಲ್ಲ ಕೈಗೆ ವಾಚು ಕಟ್ಟಿ, ಗೋಡೆಗೆ ಕೆಲೆಂಡರ್ ತೂಗುಹಾಕಿ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ವಿಧಾನವನ್ನನುಸರಿಸುವ ಹಾಗಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಕಾಲದ ವಿಭಜನೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ತೀರಾ ಭಿನ್ನವಾದುದು, ಮತ್ತು ಅದು ಇವತ್ತಿಗೂ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಭಾಷೆಗೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಕಾಲವಿಭಜನೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ ಉತ್ತಮ ಎಂದು

ನಾವು ಭಾವಿಸಬಹುದು, ಆದರೆ, ಹಾಗೆ ಬಳಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವವರಿಗೆ ತಾವು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ವಿಭಜನೆಗಾಗಿ ಎಂತಹ ವಿಧಾನವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ ಎಂಬುದೇ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಳಕೆ ಅವರ ಅರಿವಿಗೆ ಎಟುಕದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ವೈಯಾಕರಣಿಗಳು ಭಾಷೆಯೊಂದರ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರಾದರೂ ಅವರೂ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಅರಿವಿಗೆ ಎಟುಕದ ರೂಪದಲ್ಲೇನೇ ಬಳಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ನಾವು ಕಾಲದ ವಿಭಜನೆಗಾಗಿ ಎರಡು ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ನಾವು ಒಂದು ಘಟನೆಯ ಕಾಲ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಎರಡು ಘಟನೆಗಳ ನಡುವೆ ಕಾಲದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಂತಹ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಒಂದು ಘಟನೆ ಅದನ್ನು ವರದಿ ಮಾಡುವ ಸಮಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ನಡೆದಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲವೇ ಅದರ ಅನಂತರ ನಡೆಯಲಿರಬಹುದು. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ತ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಎರಡೆರಡು ಕಾಲರೂಪಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, 'ರಾಜು ಪೇಟೆಗೆ ಹೋಗು'ವ ಘಟನೆ ಅದನ್ನು ವರದಿ ಮಾಡುವ ಸಮಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ನಡೆದಿದೆಯಾದರೆ, ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು 'ಹೋದ' ಎಂಬ ರೂಪವಿದೆ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ನಡೆಯಲಿರುವುದಾದರೆ 'ಹೋಗುತ್ತಾನೆ' ಎಂಬ ರೂಪವಿದೆ.

ಎರಡು ಘಟನೆಗಳ ನಡುವೆ ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧಗಳಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಒಂದು ಘಟನೆ ಇನ್ನೊಂದು ಘಟನೆಯ ಮೊದಲು ನಡೆದಿರಬಹುದು, ಅನಂತರ ನಡೆದಿರಬಹುದು ಇಲ್ಲವೇ ಅವೆರಡೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬಹುದು (ಅಥವಾ ನಡೆಯಲಿರಬಹುದು). ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡು ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ತ್ರಿಯಾಪದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನುವ ಘಟನೆ ಮತ್ತು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಘಟನೆ ಇವೆರಡರ ನಡುವಿರುವ ಈ ಮೂರು ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ತ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

೧) ಚಾನಕಿ ತಿಂಡಿ ತಿಂದು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

೨) ಚಾನಕಿ ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನುತ್ತಾ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

೩) ಚಾನಕಿ ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನಲು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ.

ಈ ರೀತಿ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ತ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡು ಪೂರ್ಣರೂಪಗಳೂ ಮತ್ತು ಮೂರು ಅಪೂರ್ಣ ರೂಪಗಳೂ ಇವೆ. ಪೂರ್ಣರೂಪಗಳ ಮೂಲಕ ಒಂದು ಘಟನೆಯ ಸಮಯವನ್ನು ಅದನ್ನು ವರದಿ ಮಾಡುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತೇವೆ, ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ಣ ರೂಪಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಯದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಎರಡು ಘಟನೆಗಳ ನಡುವಿರುವ ಸಂಬಂಧವೆಂತಹದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತೇವೆ. ಇವು ಸಮಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುವ ಎರಡು ವಿಧಾನಗಳು.

ಇರು ಎಂಬ ಒಂದು ತ್ರಿಯಾಪದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ (ಇದ್ದು, ಇರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಇದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದಾಗಿ) ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪೂರ್ಣರೂಪಗಳಿವೆ. ಇವು ವರದಿ ಮಾಡುವ ಸಮಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು, ಅದರ ಅನಂತರ ಮತ್ತು ಅದೇ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಇರುವಿಕೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇರು ಎಂಬುದು ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಬದಲು 'ಇರುವಿಕೆ' ಎಂಬ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದೇ ಅದಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ಪೂರ್ಣರೂಪಗಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. (ಇದಲ್ಲದೆ, ಇತರ ತ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಹಾಗೆ 'ಇರು' ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಇದ್ದು, ಇರುತ್ತಾ ಮತ್ತು ಇರಲು ಎಂಬುದಾಗಿ ಮೂರು ಅಪೂರ್ಣ ರೂಪಗಳಿವೆ).

ಒಂದು ಘಟನೆ ಅದನ್ನು ವರದಿ ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲೇನೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ 'ವರ್ತಮಾನ' ಕಾಲದ ತ್ರಿಯಾರೂಪವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ, ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕಾದಾಗ ನಾವು ಒಂದು ಘಟನೆಗೂ ಮತ್ತು ಅದರ ಇರುವಿಕೆಗೂ ನಡುವಿರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಹ ಬಳಸುವುದರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, 'ರಾಜು ಹೋಗುವ' ಘಟನೆ ಅದನ್ನು ವರದಿ ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲೇನೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕಿದ್ದಲ್ಲಿ ರಾಜು ಹೋಗುತ್ತಾ ಇದ್ದಾನೆ (ಇಲ್ಲವೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ) ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೋಗುವಿಕೆಗೂ ಮತ್ತು ಇರುವಿಕೆಗೂ ನಡುವಿರುವ ಸಂಬಂಧ ಒಂದೇ ಕಾಲದ್ದು (ಮತ್ತು ಆ ಇರುವಿಕೆ ಈಗಿನದು) ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಪೂರ್ಣರೂಪ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣರೂಪಗಳ ಚೋಡಿಯನ್ನು ಬಳಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

‘ಬಲ್’ ಮತ್ತು ‘ಆರ್’ ಎಂಬ ಎರಡು ತ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು (ಮಾಡಬಲ್ಲೆ, ಹೋಗಲಾರೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಕಾಲಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು). ಇವು ಘಟನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಬದಲು, ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನಿಗಿರುವ (ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರುವ) ‘ಸಾಮರ್ಥ್ಯ’ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇವಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಕಾಲಭೇದವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಸೂಚಿಸಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದೆ, ಮಾಡಬಲ್ಲವ ನಾಗುತ್ತೇನೆ ಎಂಬಂತಹ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಹಾಗೆ ಬಳಸುದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡದ ವ್ಯಾಕರಣಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯತ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಮೂರು ಕಾಲಗಳಿವೆಯೆಂದೂ ಮತ್ತು ಇವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದ ಕ್ಯಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಂದ, ಬರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಬರುವನು ಎಂಬಂತಹ ಮೂರು ತ್ರಿಯಾರೂಪಗಳಿವೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುವುದು ರೂಢಿ. ಆದರೆ ಈ ಮೂರು ತ್ರಿಯಾರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವನು ಎಂಬಂತಹವು ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆಯಲ್ಲದೆ ಇತರ ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲೂ ‘ವರ್ತಮಾನ’ ರೂಪವೆಂಬುದಾಗಿ ವೈಯಾಕರಣಗಳು ಹೇಳುವ ಮಾಡಿದಪಂ, ಎತ್ತಿದಪಂ ಎಂಬಂತಹ ರೂಪಗಳು ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದಾನೆ (ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ), ಎತ್ತುತ್ತಾ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ರೂಪಗಳ ಹಾಗೆ ಎರಡು ವಿಧಾನಗಳ ಸೇರಿಕೆಯಿಂದ (ಎಂದರೆ ಅಪೂರ್ಣ ತ್ರಿಯಾರೂಪಗಳ ಸೇರಿಕೆಯಿಂದ) ತಯಾರಾದ ರೂಪಗಳಲ್ಲದೆ, ಒಂದೇ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ (ಒಂದೇ ತ್ರಿಯಾಪದದ) ರೂಪಗಳಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, ಮಾಡಿದಪಂ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಎಂಬ ಅಪೂರ್ಣ ತ್ರಿಯಾರೂಪದ ಮೂಲಕ ಮಾಡುವ ಘಟನೆಗೂ ಮತ್ತು ಆಗುವ ಘಟನೆಗೂ ನಡುವಿರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಅಪಂ (ಅಪ್ಪಂ) ಎಂಬ ಬೇರೊಂದು ತ್ರಿಯಾಪದದ ಪೂರ್ಣ ತ್ರಿಯಾರೂಪದ ಮೂಲಕ ಆಗುವ ಘಟನೆ ನಡೆಯುವುದು (ಎಂದರೆ ಮಾಡುವ ಘಟನೆ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದು) ವರದಿ ಮಾಡುವ ಸಮಯದ ಅನಂತರ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಾಲವನ್ನು ವಿಭಜಿಸುವ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ತ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿಸುವ ವಿಧಾನ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, ಮಣಿಪುರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು

ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಹಾಗೆ ಎರಡು ಪೂರ್ಣ ತ್ರಿಯಾರೂಪಗಳಿವೆ ಯಾದರೂ ಅವುಗಳ ಬಳಕೆ ಕನ್ನಡದ ತ್ರಿಯಾರೂಪಗಳ ಬಳಕೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿರುವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ತ್ರಿಯಾರೂಪದ ಮೂಲಕವೂ ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ನಡೆದಿದ್ದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ತ್ರಿಯಾರೂಪದ ಮೂಲಕವೂ ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಯಾದರೆ, ಮಣಿಪುರಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ನಡೆದಿದ್ದ ಮತ್ತು ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟು ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ತ್ರಿಯಾರೂಪದ ಮೂಲಕವೂ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿರುವ ಘಟನೆಯನ್ನು ಬೇರೊಂದು ತ್ರಿಯಾರೂಪದ ಮೂಲಕವೂ ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಮಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವಿಧಾನಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗಳ ನಡುವೆ ಕಾಣಿಸುವ ಒಂದು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇನೆಂದರೆ, ಅವು ಘಟನೆಗಳ ಸಮಯವನ್ನು ಒಂದೇ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ, ಮಣಿಪುರಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳು ವರದಿ ಮಾಡುವ ಸಮಯಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಘಟನೆ ನಡೆಯುವ ಸಮಯಕ್ಕೂ ನಡುವಿರುವ ‘ಸಂಬಂಧ’ಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕೊಡುವುದಾದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಹಿಂದಿ, ಮರಾಠಿ, ಮಾಲ್ಡೀಸ್, ಹೋಪಿ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳು ಘಟನೆಗಳ ಅಂತರಿಕ ‘ಕಾಲವ್ಯವಸ್ಥೆ’ಗೆ, ಎಂದರೆ ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣವೋ, ಅಸಂಪೂರ್ಣವೋ, ಕ್ಷಣಿಕವೋ, ನಿರಂತರವೋ, ಒಮ್ಮೆ ನಡೆದವುಗಳೋ, ಹಲವು ಬಾರಿ ನಡೆದವುಗಳೋ ಎಂಬಂತಹ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ, ಘಟನೆಯ ‘ಯಥಾರ್ಥತೆ’ಗೆ (ಅದು ನಿಜಕ್ಕೂ ನಡೆದಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ, ನಡೆದಿದೆಯೆನ್ನಲು ಎಂತಹ ಪುರಾವೆಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಅದು ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಗಳು ಎಂತಹವು ಎಂಬಂತಹ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ) ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕೊಡುವ ಭಾಷೆಗಳೂ ಹಲವಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಬರ್ಮೀಸ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತ್ರಿಯಾರೂಪಗಳಿದ್ದು ಇವು ಘಟನೆ ಯಥಾರ್ಥವೇ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ನಡೆದಿರುವ ಘಟನೆ ಮತ್ತು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಘಟನೆ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಂದು ತ್ರಿಯಾರೂಪ ಸೂಚಿಸುವುದಾದರೆ, ನಡೆಯಲಿರುವ ಘಟನೆ ಮತ್ತು ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ (ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿರುವ) ಘಟನೆ ಇವೆರಡನ್ನು ಎರಡನೆಯ ರೂಪ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿ ತ್ರಿಯಾರೂಪಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾಲಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲವೇ ಕಾಲವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಬದಲು ಘಟನೆಯ ಯಥಾರ್ಥತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಭಾಷೆಗಳೂ

ಹಲವಿವೆ. 'ಸೆನೆಕಾ'ದಂತಹ ಅಮೆರಿಕಾದ ಉತ್ತರ ಇರೋಕ್ವಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳು, 'ಮುನಾ'ದಂತಹ ಪೋಲಿನೇಶಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳು, 'ಕಯಾರದಿಲ್ಡ್'ನಂತಹ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾದ ಭಾಷೆಗಳು, 'ಮನಾಮಾ'ನಂತಹ ಓಶಿಯಾನಿಕ್ ಭಾಷೆಗಳು ಇಂತಹವು. (ಚಾಸ್ತಿ ವಿವರಗಳಿಗೆ ೧೯೯೯ರಲ್ಲಿ ಅಮಾಸ್ವರ್‌ಡಾಮಿನ ಚಾನ್ ಬೆಂಜಮಿನ್ಸ್ ಕಂಪೆನಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕ The Prominence of Tense, Aspect and Mood ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು).

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ನಾವು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯ. ತಾರ್ಕಿಕರ ನಿಯಮಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಹ ನಿಯಮಗಳು. ಅವು ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ವ್ಯಾಕರಣದ ನಿಯಮಗಳು ಇವಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಭೇದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಹವುಗಳು. ಹಳಗನ್ನಡದ ವ್ಯಾಕರಣ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹೊಸಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಲಾರವು, ಮತ್ತು ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಹಲವು ನಿಯಮಗಳು ಹಿಂದಿಗಾಗಲಿ, ಮರಾಠಿಗಾಗಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕಾಗಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಲಾರವು. ಭಾಷೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅವುಗಳದೇ ಆದ ವ್ಯಾಕರಣ ನಿಯಮಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಮೂರು ಕಾಲಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ, ಹಾಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಕಾಲರೂಪಗಳಿರಬೇಕು ಎಂದು ವಾದಿಸುವವರು ತಾರ್ಕಿಕ ನಿಯಮಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕರಣ ನಿಯಮಗಳಿಗೂ ನಡುವಿರುವ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ವ್ಯಾಕರಣಗಳ ಮಟ್ಟಿಗಂತೂ ಇಂತಹ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹಾಕಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಘಟನೆಗಳ ಸಮಯಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಅವನ್ನು ವರದಿ ಮಾಡುವ ಸಮಯಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಎಂತಹ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಮೂಲಕ ನೇರವಾಗಿ ಸೂಚಿಸದೇ ಇರುವಂತಹ (tenseless) ಭಾಷೆಗಳು ಹಲವಿವೆ. ಇವು ಕ್ರಿಯಾರೂಪಗಳ ಮೂಲಕ ಘಟನೆಗಳ ಕಾಲವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಲ್ಲವೇ ಯಥಾರ್ಥತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

(ಲೇಖಕರ ವಿಚಾರ:ಡಿ.ಎನ್. ಶಂಕರ ಭಟ್, ೪೦೨, ೫ನೇ ಆಡ್ಡರಸ್ತೆ, ರೂಪನಗರ, ಮೈಸೂರು ೫೭೦ ೦೦೫)

ನೀನಾಸಮ್ ವರದಿಗಳು

ನೀನಾಸಮ್ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ

ಆಗಸ್ಟಿನಿಂದ ನವೆಂಬರ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಂಗಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಲಿಕೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ - ಮೂರು ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆಗಳು (ದೊರೆ ಈಡಿಪಸ್, ಊರುಭಂಗ ಮತ್ತು ಶಾಕುಂತಲಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು; ನಿ: ಗಣೇಶ ಎಂ), ಮೂರು ಕಿರುಪ್ರದರ್ಶನಗಳು (ಆಂಗಿಕವಿನ್ಯಾಸ 'ದದಿಗಣ ತೋಂತೋಂ', ವಾಚಿಕವಿನ್ಯಾಸ 'ಕೇಶಪಾಶಪ್ರಪಂಚಂ' ಮತ್ತು ಸಂಗೀತವಿನ್ಯಾಸ 'ಮೇಘಾಲೋಕ'; ನಿರ್ದೇಶನ, ಕ್ರಮವಾಗಿ: ಮಂಜು ಕೊಡಗು, ಕೆ.ಜಿ.ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ, ಶ್ರೀಧರ ಹೆಗ್ಡೋಡು) ಹಾಗೂ ಒಂದು ಪೂರ್ಣಾವಧಿಯ ನಾಟಕ (ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿಯವರ 'ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ', ನಿ: ಬಿ.ಆರ್. ವೆಂಕಟರಮಣ ಐತಾಳ) - ಇಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎನ್. ನಾರಾಯಣ (ನಾಣಿ) ಅವರು ಪ್ರಸಾಧನ ಕಮ್ಮಟವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅನುಸಂಧಾನ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಚಲನಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ದೃಶ್ಯಕಲೆ ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೧೨ರಿಂದ ೧೮ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ನೀನಾಸಮ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಈನಡುವೆ, ಆಗಸ್ಟ್ ೮ರಂದು ಶ್ರೀಮತಿ ಕನಕ ಹಾ.ಮ ಪ್ರಸ್ತುತಪಟಿಸಿದ 'ಕವಿಸಮಯ' (ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕವಯತ್ರಿಗಳ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ರಂಗಪ್ರಸ್ತುತಿ; ಪರಿಕಲ್ಪನೆ: ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ) ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದರು.

ನೀನಾಸಮ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಿಬಿರ ೨೦೦೩

ಈ ವರ್ಷದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶಿಬಿರವು ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೨ರಿಂದ ೧೮ರ ವರೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಏಳು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಯಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಿಬಿರದ ಉಪನ್ಯಾಸ ಗೋಷ್ಠಿಗಳು ನಡೆದವು. ಡಾ. ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ಶಿಬಿರದ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದರು. ಡಾ. ಶಿವ ವಿಶ್ವನಾಥನ್ ಅವರ ಪೀಠಿಕಾಭಾಷಣದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸ ಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಪ್ರೊ. ರಾಮಚಂದ್ರ ಗಾಂಧಿ ಮತ್ತು ಶಮೀಕ್ ಬಂದೋಪಾಧ್ಯಾಯರ ಸಮಾರೋಪ ಭಾಷಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾದವು. ವಿವಿಧ ಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರು ಮಂಡಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು: ಶಿವ ವಿಶ್ವನಾಥನ್ (ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ, ಹಿಂಸೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು), ಮನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ (ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳು), ರಾಜೇಂದ್ರ

ಚೆನ್ನಿ (ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚರ್ಚೆಯ ಹೊಳಹುಗಳು), ಕಿ.ರಂ. ನಾಗರಾಜ (ಕತೆ - ಕಾದಂಬರಿಗಳ ನಾಟ್ಯೀಕರಣದ ಸವಾಲುಗಳು), ನರೇಂದ್ರ ಪಾಣಿ (ಚಾಗತೀಕರಣ ಮತ್ತು ಗಾಂಧಿ), ಬಸವರಾಜ ಕಲ್ಲುಡಿ (ಶಂಭಾ ಚೋಶಿಯವರ ಸಾರ ನೆಲೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ), ಸದಾನಂದ ಮೆನೋನ್ (ಸಂಸ್ಕೃತಿ - ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಿರ್ಮಿತಿಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ - ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯಗಳ ಇತಿಹಾಸ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಥನ, ಛಾಯಾಬಿಂಬಗ್ರಾಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು), ವಿವೇಕ ಧಾರೇಶ್ವರ (ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಮಸ್ಯೆ - ಸವಾಲುಗಳು), ಉದಯ್ ಭವಾಲ್ಕರ್ (ಧ್ರುವದ್ ಗಾಯನ ಪರಂಪರೆ), ಶಮೀಕ್ ಬಂದೋಪಾಧ್ಯಾಯ (ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣಗಳು), ಸುದೇಷ್ಣಾ ಬ್ಯಾನರ್ಜಿ (ಇರಾನಿಯನ್ ಸಿನಿಮಾಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಪ್ರಸ್ತುತಿ), ಡಾ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ (ಚಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕಥನ), ಎಸ್. ಜಿ. ವಾಸುದೇವ್ (ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಬಿಂಬ), ಜಯಂತ ಕಾಯ್ಕಿಣಿ (ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸಕವಿತೆ ಮತ್ತು ಕವಿಗಳು), ರಾಮಚಂದ್ರ ಗಾಂಧಿ (ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವ - ಕೆಲವು ಹೊಳಹುಗಳು).

ಈ ಗೋಷ್ಠಿಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಬ್ಲಾಗ್‌ಬೋರ್ಡ್', 'ಕ್ಲೋಸ್ ಅಪ್', ಮತ್ತು 'ಗಬ್ಬಿ' ಎಂಬ ಇರಾನಿಯನ್ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ನೀನಾಸವಾನ್ 'ವೆನಿಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರ' (ನಿ: ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.) ನಾಟಕದ - ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು ನಡೆದವು.

ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಂತೆಯೇ ಪ್ರತಿದಿನ ಸಂಜೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆದವು. ದಿನಾಂಕ ೧೨ ಮತ್ತು ೧೩ರಂದು ತಿರುಗಾಟ ೨೦೦೩ರ ನಾಟಕಗಳು: ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿ ಆಧಾರಿತ 'ಅವಸ್ಥೆ' (ನಾಟಕರೂಪ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ: ಪ್ರಕಾಶ ಬೆಳವಾಡಿ), ಇಮ್ರಾನ್ ಹುಸೇನ್‌ರ ಅಸ್ಸಾಮೀ ಕಥೆ 'ಚಾತ್ರಾ' ಆಧರಿಸಿದ 'ಮೊದಲಗಿತ್ತಿ' (ನಾಟಕರೂಪ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೇಶನ: ಬಹಾರುಲ್ ಇಸ್ಲಾಮ್), ೧೪ರಂದು ಶುಭಾ ಧನಂಜಯ್ ಮತ್ತು ತಂಡದವರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯ, ೧೫ರಂದು ಪುಣೆಯ ಉದಯ್ ಭವಾಲ್ಕರ್ ಅವರಿಂದ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಧ್ರುವದ್ ಗಾಯನ, ೧೬ರಂದು ಎಸ್. ರಾಮನ್ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹಿತರಿಂದ ಇಂಡೋಚಾಚ್ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಆಟಕಳರಿ ತಂಡದವರಿಂದ ಆಧುನಿಕ ನೃತ್ಯ, ೧೭ರಂದು ಹೊಸಳ್ಳಿ ಆರ್. ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ ಯವರಿಂದ ಕಾವ್ಯವಾಚನ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳಿಂದ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ (ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಕವಿಗಳು: ಡಾ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, ವೈದೇಹಿ, ಸವಿತಾ ನಾಗಭೂಷಣ ಮತ್ತು ಜಯಂತ ಕಾಯ್ಕಿಣಿ), ೧೮ರಂದು ಮಾ. ಅಭಿಷೇಕ್ ರಘುರಾಮ್ ಅವರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಯೋಜಕರಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಿದವರು: ದಿ. ಶ್ರೀ ಕಾಶಿ ಮಂಜುಭಟ್ ಅವರ ನೆನಪಿಗೆ ಭಾ.ಮ. ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೇದಿಕೆ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ; ಮಲೆನಾಡು ಅರೆಕಾನಟ್ ಸಿಂಡಿಕೇಟ್, ಶಿವಮೊಗ್ಗ; ಮಂಗಳೂರು ವಿದ್ಯುತ್ ಸರಬರಾಜು ಕಂಪೆನಿ ನಿಯಮಿತ, ಮಂಗಳೂರು; ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು; ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಾರತಿ ಟ್ರಸ್ಟ್, ದೆಹಲಿ; ನ್ಯಾಶನಲ್ ಎಜುಕೇಶನ್ ಸೊಸೈಟಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ; ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಹಾಲು ಉತ್ಪಾದಕರ ಒಕ್ಕೂಟ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ; ಕರ್ನಾಟಕ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಲಿ., ಪ್ರಧಾನ ಕಛೇರಿ: ಮಂಗಳೂರು.

ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ	
ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ - ೫೭೭ ೪೧೭	
ಈಚಿನ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು	
ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸ್ವಗತ	
(ಸವಾಜ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕುರಿತ ಕಿರು ಬರಹಗಳು - ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.)	ರೂ. ೮೫
ಹಸುಬಿ (ಚಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ - ಡಾ. ಶಾಲಿನಿ ರಘುನಾಥ)	ರೂ. ೮೦
ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕ ದೇಶಭಾಷೆ	
(ಅಕ್ಷರ ಚಿಂತನ ಮಾಲೆ - ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕುರಿತ ಚಿಂತನಬರಹಗಳು - ಷಲ್ವನ್ ಪೊಲಾಕ್, ಅನು: ಅಕ್ಷರ ಕೆ.ವಿ.)	ರೂ. ೧೦೦
ಕಿಟಕಿ ಕನ್ನಡಿಯಾದಾಗ	
(ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮಿಲನ-ಮುಖಾಮುಖಿ -ಟಿಆರ್‌ಸ್ ಶರ್ಮ)	ರೂ. ೧೦೦
ಬೆಳಕಾಯಿತು ಕರ್ನಾಟಕ	
(ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸ - ಗಜಾನನ ಶರ್ಮ)	ರೂ. ೨೭೫
ಇತಿಹಾಸಪ್ರದೀಪ	
(ಮಹಾಭಾರತದ ಅಧ್ಯಯನ - ಜಿ.ಎನ್. ಚಕ್ರವರ್ತಿ)	ರೂ. ೧೨೦
ಭರತಮುನಿಯ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ	
(ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ, ಮರುಮುದ್ರಣ - ಆದ್ಯ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ)	ರೂ. ೪೨೫
ಕಾಲ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆ (ಭರ್ತೃಹರಿಯ ವಾಕ್ಯಪದೀಯದ ಕಾಲಸಮುದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಸಮುದ್ದೇಶ - ಅನು: ವಿ.ಎನ್. ರಂಗನಾಥ ಶರ್ಮ)	ರೂ. ೬೫
ದಡ ಬಿಟ್ಟ ದೋಣಿ (ಕವನಸಂಕಲನ - ಕೆ.ಪಿ.ಸುರೇಶ)	ರೂ. ೪೫

ಮಾತುಕತೆ ೬೮

ನೀನಾಸಮ್ ಹೆಗ್ಗೋಡು (ಸಾಗರ) ಕರ್ನಾಟಕ ೫೭೭ ೪೧೭
ದೂರವಾಣಿ: ೦೮೧೮೩-೩೬೫೬೪೬

ಖಾಸಗಿ ಪ್ರಸಾರದ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಸಂಪರ್ಕಪತ್ರ
(ಫೆಬ್ರವರಿ-ಮೇ-ಆಗಸ್ಟ್-ನವೆಂಬರ್)

ಸಂಪಾದಕ: ಜಸವಂತ ಜಾಧವ್
ಸಹ ಸಂಪಾದಕ: ವೆಂಕಟರಮಣ ಐತಾಳ ಬಿ. ಆರ್.
ವಾರ್ಷಿಕ ವರ್ಗಣಿ: ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ
ಅಕ್ಷರ ಜೋಡಣೆ: ಅಕ್ಷರ ಗಣಕ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಮುದ್ರಣ: ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚು, ಹೆಗ್ಗೋಡು

ನವೆಂಬರ್ ೨೦೦೩	ವರ್ಷ ಹದಿನೇಳು	ಸಂಚಿಕೆ ನಾಲ್ಕು
೧.	ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಕಿಣಿಯವರ ಬರಹಗಳು	ಪುಟ ೦೧
೨.	ಕುತೂಹಲದ ಕಡಲು ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ	ಪುಟ ೬೨
೨.	ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲ - ಒಂದು ಸಹಸ್ಪಂದನ ಡಾ. ಡಿ.ಎನ್. ಶಂಕರ ಭಟ್ಟ	ಪುಟ ೭೨
೩.	ನೀನಾಸಮ್ ವರದಿಗಳು	ಪುಟ ೭೮

MAATHUKATHE NOV. 2003 (YEAR 17 ISSUE 4)
NINASAM QUARTERLY NEWS LETTER
PUBLISHED EVERY FEB;MAY;AUG;NOV.
ANNUAL SUBSCRIPTION: Rs.50 (FIFTY ONLY)
FOR PRIVATE CIRCULATION
NINASAM HEGGODU (SAGAR) KARNATAKA 577 417

second cover ←

third cover →

WITH
BEST COMPLIMENTS
FROM

**THE PRINTERS
(MYSORE)
PRIVATE LIMITED**

75, MAHATMA GANDHI ROAD
BANGALORE - 560 001

PROPRIETORS OF

DECCAN HERALD,
PRAJAVANI, SUDHA
& MAYURA

Fourth cover →

ವಿದ್ಯಾ ಮತ್ತು ಲೇಖಕಿ ನೋಟ ಪ್ರಸ್ತುತಗಳು

ಕೊಳ್ಳಲು ಸುಲಭ,
ಬರೆಯಲು ಸಂತಸ,
ಬೆಲೆಯೂ ಸಮಂಜಸ

ವಿದ್ಯಾ ಸ್ಕೂಲ್ ಬ್ಯಾಗ್‌ಗಳು

ಇದೀಗ

ಮನಮೋಹಕ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ,
ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭ ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ

ಸಂಪರ್ಕಿಸಿ:

ಮೈಸೂರ್ ಸೇಲ್ಸ್ ಇಂಟರ್‌ನ್ಯಾಷನಲ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್
ಕಾಗದ ವಿಭಾಗ

ಎಂಎಸ್‌ಐಎಲ್ ಹೌಸ್, ೩೬, ಕನ್ನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಂ ರಸ್ತೆ,
ಬೆಂಗಳೂರು ೫೬೦ ೦೫೨, ಫ್ಯಾಕ್ಸ್: ೨೨೫೮೯೦೦

ದೂರವಾಣಿ: ೨೨೬೪೩೨೨/ ೨೨೬೬೬೩೨